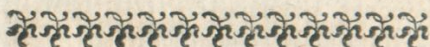

214 P. III. DE MEDICAMENTIS
guini *crassitiem* conciliant, ac Liquida
tenuiora absorbent; nec non quæ *mo-*
tum Musculorum & Respirationis in-
hibent: Præterea nonnulla dantur quæ
stimulum Nervorum *spocifice* destruunt;
ut Opium; item, in Febribus inter-
mittentibus, Cortex Peruvianus, &c.

P A R S   T E R T I A

DE MEDICAMENTIS IN SOLIDA ET
FLUIDA SIMUL AGENTIBUS.

Medicamenta quæ in *Fluida* &
Solida simul agunt; sæpenume-
ro *varia* nomina & *diversos* effectus
fortiuntur, prout huic, vel illi Cor-
poris parti applicantur. Sic enim, ex
gr., *Radix Jalappæ*, Cuti applicata,
instar *vesicatorii* agit: eadem, Glandulis
Intestinalibus admota, fit me-
rum *hydragogum*: si cum Theriaca &
Opio detur, fit *sudoriferum*; nam ad
interiora pellitur: si Vitello Ovi ad-
mixta vulneri externe applicetur, *de-*
tergens & *dolorem excitans* evadit. Ita
quoque, si circa Fauces vas aliquod
nimi patulum fit, adeo ut inde Li-
quidum

IN SOLIDA ET FLUIDA, &c. 215
quidum extillet, China Radix in pul-
verem redacta huic vasi opem affert.

Jam vero Medicamenta quæ tam in
Solida quam in *Fluida* suas vires si-
mul exerunt, commode satis ad duas
Classes reduci possunt.

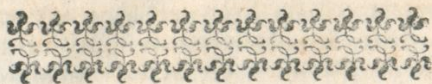
Prior Classis continet omnia illa,
quæ Circulationem Sanguinis & Se-
cretiones promovent; item ea quæ
contrarium producant effectum, scili-
cet, omnia quæ Circulationem & Se-
cretiones retardant ac debilitant.

Posterior vero complectitur omnia
quæ promovent Excretiones e quibus-
cunque Corporis nostri partibus.

PRI-

PRIMA CLASSIS.

MEDICAMENTORUM IN SOLIDA ET
FLUIDA SIMUL OPERANTIUM.

Licet hæc Medicamenta in duas tantummodo Classes [uti mox vidimus] in genere dividi possint ; quoniam tamen superius, nimirum in PROLEGOMENIS, CAP. XIII. , eadem in quinque Classes distribuimus, (de quibus vero conferatur dictum CAPUT, pag. 132. & sequ.) hunc etiam ordinem hic loci sequemur.

Porro, quum ad primam Classem [juxta divisionem ibidem expositam] referenda sint omnia Medicamenta de quibus jam in I. & II. PARTE mentionem fecimus, quatenus scilicet actionibus combinatis agunt, ideo hæc impræsentiarum non repetemus. At vero, quoniam ad Classem hanc retulimus quoque Classem eorum quæ Secretiones peculiare promovent, idcirco ab ista nunc incipiemus: Sub hæc autem continentur imprimis Galactophora, & Spermatorpæa ; de quibus igitur jam agamus.

CAPUT

CAPUT PRIMUM.

De Galactopœis, sive Lac generantibus:

I. **L**ac (Græce Γάλα) est ipsa Chyli materies, in Ventriculo elaborata, in intestinis ulterius subacta, intra Venas Lacteas absorpta, per Ductum Thoracicum ad Venam Subclaviam deducta, & ibidem Sanguini commixta; hinc vero ad Cor dextrum, & mox ad Pulmones delata, ibique comminuta & accuratius Sanguini permixta; dein ad sinistrum Cordis Thalamum, & inde per Aortam ejusque ramos, distributa; quæ porro, quatuor aut quinque horis, aut longiori intervallo, post largiorem partum, Cruori e quacunque Vena, vel Arteria, detracto magna copia innatare deprehenditur, teste LOVVERO (a); atque tunc in omnibus cum Lacte convenit: post illud vero tempus, per continuatum in Corpore circulum, sensim mutatur in Sanguinem. Pars autem hujusce Chyli Lactescentis, a reliquo separata, devenit ad Mammæ, & ibidem proprio nomine *Lactis* insignitur; quod

K pro-

(a) *Traçtat. de Corde, Cap. V. pag. m. 238.*

proinde a reliquo Chylo diversum non est, licet aliquando, propter sitim a Nutrice toleratam, ramosius evadat.

2. Jam vere *Galactopœa* dicuntur ea Medicamenta, quæ Lac generant. Hoc autem a Sanguine (ut modo diximus) immediate secerni vel inde clare patet, quod si Nutrix, jejuno stomacho, aliquid Liquidi colorati vel odorati bibat, intra breve tempus Lac ejus eodem utcumque colore & odore inficientur (a) : si vero, per 12 horarum spatium, a cibo & potu

(a) Unde & Pharmacum Nutrici propinatum (præcipue vero si fortius fuerit) ad ipsius Mammæ statim advehi, atque Lac inficere, exemplis manifestum est, quin etiam constat, Infantem, si prorsus ac assumptum est à Nutrice Purgans, Uberibus admoveatur, suctionemque continuet, donec nihil suppetat materiæ, certo expurgatum iri, Nutrice salva : Quod quidem experientia nos docet, vel ipso jam assentiente HIPPOCRATE, (Libr. 6. Epidem. Sect. 5. vers. 51. Edis. LIND.) qui sic loquitur : Γυνή, ἢ, ἐκ-
 τήριον ἢ σκῆρον ἀγρίον, βεβαρυμένη καὶ πικρὰ
 πύλαρις, h. e. Mulier, Capra, Elævrium (illi
 malunt Elleborum hic intelligere) aut Cucu-
 merem sylvestrem comedentes, Pueris Purgatio .
 Hujus vero sententiæ explanationem videris
 apud PROSP. MARTIANUM, præstantis-
 simum HIPPOCRATIS Interpretem, (Com-
 mentar. p. 353. Rom.) qui porro alibi (nempe,
 Comment. in Lib. de Natura Pueri, pag.

su abstineat Nutrix, ejus Lac adeo serosum, sive urinosum, ob novi Chyli defectum, reddetur, ut infans illud plane averfat urus fit. Idem etiam in febribus Nutricum accidit.

Hinc patet, quænam in nostro Corpore Lac producant; nimirum, (1) Quæcunque Chylum copiosum generant. Alimenta vero istud præstantia, sunt omnia quæ Chylo simillima se præbent: talia sunt, 1°. Lac recens & dulce; præsertim si Salis aut Sacchari pauxillo condiaur, quod quidem præstantissimam Chyli materiam suppeditat. Jam vero sæpe contigit, imprimis apud laute viventes, Matres (ob defectum Lactis, ortum a nimis frequenti Carnium usu) suos Infantes non potuisse lactare; utentes autem hoc præscripto, lætas redditas fuisse suorum Infantium nutrices.

20. Cremor Lactis recens & dulcis;

K 2 præ-

43.) hanc in rem optime appositam historiam narrat, de quadam muliere, cui tale quid contigit: „ Quum enim, assumptò medicamento *purgante*, statim porrexisset „ Puellæ anniculæ Mammam, hæc Infans „ adeo fortiter *purgata* fuit, ut de super purgatione lethali dubitaretur, ipsi tamen „ Matri ne semel quidem albus subducta est; „ signum evidens, medicamentum ad mammas suctionis vi statim raptum fuisse, &c. „

præsertim si Lac Nutricum nimis aquosum sit. 30. Ptisanæ omnes crassiores ex Hordeaceis, sive potius ex Avenaceis, cum Lacte coctis. 40. Panatellæ quælibet, sive ex Lacte, sive ex Vino, sive ex Cerevisia. 50. Oryzata cum Pistaciis, & similibus farinaceis; item Emulsionem ex iisdem. 60. Juscula Carnium non nimis crassa; quæ vero fere statim ad Mammæ eunt. 70. Ova recentia, variis modis parata. 80. Cerevisiæ recentes, non diu fermentatæ, crassæ & dulces. Ab his autem omnibus brevi fecernitur Lac, quod post horæ † commode sumi potest ab Infante.

(2) Omnia, quæ Chylum generatum ad Mammæ derivant: hæc autem sunt illa quæ Chylificationem promovent; ut 10. Stomachica, quæ augent Ventriculi robur, ita ut cum effectu sese contrahat ad liquidi expulsionem: hinc observandum est, an Nutrix depravato Stomacho laboret. 20. Splanchnica, quæ fluxum Bilis, Succi Pancreatici, & Intestinalis excitant. 30. Musculorum motus omnes; ut ambulatio, labores domestici, &c. Hæc omnia, Chylificationem promovendo, Lac copiosum ad Mammæ derivant.

(3) Quæcunque Lactis excitant efflu-

XVII

xum seu *eductionem* e Mammis: etenim quo plus extrahitur, eo plus derivatur. Quædam autem dantur, quorum ope *Lac* per *eductionem* promoveri potest: talia sunt ea omnia quæ Vasorum Lactiferorum *resistentiam* minuunt; ut 1°. Cucurbitulæ; 2°. Fomenta emollientia; sæpius applicata; 3°. Frictiones; 4°. Suctiones. Quibus omnibus si Mulieres uterentur, hæc tenellis infantibus, Lacti propria suctione educendo imparibus, ex usu forent. Ita quoque Catuli recens nati Papillæ butyro illitæ, magno cum effectu, applicari possunt. Jam vero calidiora, quæ vulgo huc annumerantur, stimulando solum agunt, ideoq; ad supra dictam indicationem proprie referenda non sunt.

COROLL. Ex dictis autem patet, Nutrices illas quibus *laxa* est caro, aliis præcellere; quippe Chylum æque laudabilem generant, ac robustiores, & insuper uberiori copia reddunt.

CAPUT II.

De Spermatopœis.

Spermatopœa sunt illa, quæ Semen generant. Jam vero ad Semen conficiendum triplex Liquidum requiritur; nempe, 1°. Liquidum Prostatarum, 2°. Vesicularum Seminalium, 3°. Testicularum, quod autem solum prolificum est, ut constat ex Eunuchis: quapropter Medicamentum Semen generans est illud, quod hujus Liquidum in Testibus elaborationem promovet: talia vero sunt sequentia.

(1) Omnia quæ Chylum benignum, ac proinde Lac & Sanguinem augent; hinc etiam Animalia Lacte copiosissime utentia, salacissima sunt.

(2) Medicamenta quælibet Relaxantia, sive resistentiam in Testiculis tollentia: talia vero sunt Fetus, & Balnea calida; nec non omnia Oleosa, ut Oleum Rutæ, &c. atque ex his Preparata, forma balsami, vel cataplasmaticis, Scroto applicata. Specificæ vero laudantur pro Medicamentis Spermatopœis, varia Preparata ex Abrotano, Maro odorato, Aristolochia, Calamintha, Erysimis, Eryn-

Eryngio , Nasturtio aquatico , & hortensi , Dictamno , Levistico , Origano Cretico , Nepeta , Petroselino , Sabina , Serpyllo , Thymo . Hæc externe applicata Seminalem Humorem huc deducunt.

(3) Quæcunque Nervosum Liquidum valde stimulant , interne sumpta , atque priapismos producere solent : talia sunt , Allia , Cepæ , Porri ; nec non omnia quæ in secunda Classe numerantur ; item omnia Gummi aromatica , ut Myrrha , Aloe , Galbanum , Sagapenum , Bdellium , Gummi Ammoniacum , Elemi , Tacamahaca ; nec non Balsamum Peruvianum , Tolutanum , Copayba , (Canadense) , Balsamum e Mecha sive Opobalsamum ; ut & Alimenta opipara , quæ nimia copia assumpta , *satyriasin* producunt . Vis autem horum omnium *feminifica* patet inde , quod hominibus a Gonorrhœa convalescentibus propinata , nocturnas pollutiones eis excitent .

Ad hanc Classem quoque referendi sunt omnes Sales , (Nitro & Vitriolo exceptis) ut Borax , Alumem , Sal Marinus , Sales omnes Volatiles , & imprimis Oleosi ; omnes etiam Saponnes ; item Diuretica quælibet (Aqua sola excepta) ; simul & Animalium

K 4   Olea,

Olea, ut Castoreum; nec non Olea Aromatica Vegetabilium. Notandum est tamen, ista non proprie Semen generare, sed solummodo, Nervos stimulando, Seminis Secretionem promovere hinc igitur non danda sunt Senibus, utpote quibus Semen & Humor Nervosus deficiunt. Hisce tandem omnibus addi possunt Cogitationes Venereæ; unde nocturnæ pollutiones sæpe fiunt; &c.

(4) Specifica a Veteribus laudata: qualia sunt, Anethum, Fœniculum, Eruca, Ciceres, Satyrion; quæ omnia modo supra dicto operantur: Ita quoque Testes Animalium salacium, nimirum Hirci, Caballi, Galli Galinacei, ut & Passeris Cerebrum, a Veteribus commendantur; sed incerta sunt, & forte vana.

SECUNDA CLASSIS.

DE MEDICAMENTIS EXCRETIONES
PROMOVENTIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De Apophlegmatizantibus.

x. **P**hlegma vocatur lenta hæc & sub-
albida *pituitosa* materies, quæ se-
cernitur in Membrana *Pituitaria* dicta;
quæ quidem investit duos magnos Sinus
Ossis Frontis, Ossa Genarum, Os Cri-
briforme, Cristam Galli, Sellam Tur-
cicam, Officula omnia Narium, & Na-
res ipsas; (de qua vide SCHEIDERUM
in Tractatu de *Catarrhis*.) Notandum
est vero, quod in nulla Corporis parte
Vasa Sanguifera magis nuda sint, aut
Nervi minus tecti, quam in hac Mem-
brana; quin & ex hujus Membranæ si-
tu clare patet, *Apophlegmatizantium* vim
fese in Cavitates Ossis Frontis undequa-
que extendere: hinc a Veteribus dice-
bantur *Cerebrum Purgantia*, quasi ad
ipsum Cerebrum pertingerent: sed de-

K 5

mon-

monstravit SCHNEIDERUS, nihil ex ipso Cerebro ad dictæ Membranz Glandulas profluere; verum in iisdem secerni materiem quamdam a Sanguine arterioso, antequam hic ad Cerebrum deferatur; unde fit ut magis purus & defæcatus evadat: & revera materies hæc ubi primum secernitur, tenuis est & ichorosa; brevi vero, vi caloris, in crassam materiam, *mucum* dictam, inspissatur.

2. Medicamenta itaque ad *Apophlegmatizantium* Classem pertinentia, sunt *Detergentia* omnia, *Diluentia*, & *Stimulantia*: qualia sunt Aquosa, Salina, Saponacea, Spirituosa, Aromatica; ut Decocta aromatica, sive cum aqua, sive cum vino, sive cum spiritu vini: & hæc adhibentur, 1°. forma *Errhini*, quod materiem per Nares educit: hujus autem usus est optimus, ubi a cancro vel lue venerea aliquid morbosi in Naribus hæret; 2°. *Gargarismi*, qui materiem e Faucibus educit: hic vero semper liquidus est; 3°. *Masticatorii*, quod phlegma per Os educit, & plerumque constat ex cera & aromaticis mixtis; 4°. *Collutorii*, sive id fiat per syringam, sive per lintheum, aut aliter; 5°. *Eclegmatis* seu Linctus, qui dum lente deglutitur, Fauces stimulat, indeque prodest; 6°. *Fumi*, qui ex Herbis omni-
bus

bus aromaticis, per fistulam, aut alio artificio, recipitur. Quum autem prima species sola per Nares purget, quinque vero sequentes per Os, hinc *Apoplegmatizantia* cuncta satis commode reduci possunt ad *Ptarmica* sive *Errhina*, & *Sialogoga* seu *Salivam moventia*.

3. *Ptarmica* sive *Sternutatoria* sunt illa quæ, Sternutationem procurando, *mucum* e Glandulis Membranzæ Pituitariæ educunt. Jam vero *Sternutatio* sequenti modo peragitur: primo valde dilatatur *Thorax*, unde fit ut Aer magna copia *Pulmones* ingrediatur; qui, post aliquod tempus, a calore rarefactus, magna cum vi inde pellitur per angustias *Narium*; ibique in cava sex sinuum, (qui in utriusque *Naris* spatium hiant) nec non in cellulas *Ossium* quatuor *Spongiosorum* distribuitur; dumque per istas angustias aer pellitur, violenter in *Membranam* ruit, & *mucum* in Glandulis contentum movet, ac secum abripit. *Sternutationis* igitur hi sunt effectus: 1º. Omnium foraminum & cavernarum *Narium* expurgatio: 2º. *Pulmonum* etiam purgamentum: 3º. *Corporis* validissima concussio. Hinc in morbis ubi Liquido Nervoso motum conciliare oportet, *Stenutatio* optime conducit; ut

in Apoplexia, Scorbuto lento, nec non in Partu difficili, ubi matris vires deficiunt. Sternutatio autem nimis diu durans admodum fatigat, & aliquando convulsiones, quin & mortem ipsam inducere potest; hinc forsans ortus est mos sternutantibus fausta precandi.

4. Dux sunt *Errhinorum* Classes. *Prior* complectitur omnia illa, quæ mechanico modo vellicare possunt Membranam Pituitariam; ut sunt pulvis, pluma, animalcula, sanguis ibidem propter obstructionem, sive inflammationem accumulatus, &c.; unde quidem evenit, ut, incipiente gravidine, mucus Narium maxima copia exstillare soleat. *Posterior* vero continet omnia Acria tenuia & volatilia; quorum quodlibet quo acrius est, eo violentius operatur: sic Hyssopus levem excitat sternutationem, Satureia paulo majorem, graviolem adhuc Piper, multo graviolem Euphorbium, at omnium gravissimam Mercurius Sublimatus Corrosivus, qui homines in actu sternutationis per plures horas detinet, etiamsi quantitate admodum exigua sumptus fuerit.

5. *Sialogoga* sunt Medicamenta quæ *Salivam* movent. Glandulæ porro quæ *Salivam* suppeditant, sunt multiplices;

nem-

nempe, (1) Glandulæ Salivales STE-
NONIANÆ, Parotides dictæ; (2)
VVARTHONIANÆ, ad majorem
angulum Maxillæ inferioris sitæ; (3)
BARTHOLINIANÆ, sub ipsa Lin-
gua positæ; (4) SCHNEIDERIA-
NÆ, sive Palatinæ; huc etiam perti-
nent Tonsillæ, & Uvula; (5) (Glan-
dulæ Sublinguales, Buccales, Labia-
les.) (6) NUCKIANÆ Oculares,
i. e., ad Oculum positæ, & ductu suo
in Os hiantes (a).

Jam

(a) Harum omnium Glandularum accura-
torem vide descriptionem in *Institut. Med.*
clariff. AUCTORIS nostri, *Cap. de Saliva*, §. 65-
tum & apud NUCKIUM, *Sialograph. pag. 8.*
ad 23. Porro hic loci notandum est, Glandulas O-
culares NUCKIANAS ex isto cathalogo expungen-
das esse, quippe quæ in Canibus quidem inveni-
untur, sed in Homine semper deficiunt. Verum
enumeratis hisce Glandulis Salivalibus, *no vans*
quaque cum Ductu suo *Glandulosam Expansionem*
addidit, viginti abhinc annis, ABRAH. VATER,
Med. Professor *Vittebergæ*; quam autem, inje-
ctionis ope, in *Lingua Puellæ* se detexisse per-
hibuit, & in *Programmate*, quod anno 1720.
publici juris fecit, *Ductum* hunc ipse voca-
vit *Salivalem novum*, eumque præcipuum in
Lingua excretorium Glandule insignis, ad *latera*
Lingua, & *sub eadem sitæ*, itemque *super va-*
dicem Lingua Epiglottidem, *circa Glottidem*,
super Arylanoideas usque intra Oesophagum ex-
pansæ. Hujus vero Glandulæ Foramen jam à
COL-

Jam vero *Sialogoga* ad tres Classes sequentes reducuntur.

Prima continet ea quæ in Glandulas modo dictas *agunt*; qualia sunt, 1o. Fetus, Frictio, & Suctio, vel interna, vel externa, harum partium: hinc porro Cataplasmata ad Parotides applicata Os madere faciunt, & a suctione Tabaci Os humidum evadit. 2o. Omnia Apophlegmatizantia modo memorata. Notandum est autem hic summopere, quod hæc Medicamenta nunquam morbos curent Salivatione, ut plurimi opinantur; non enim Salivatio curat Luem Veneream; sed subsequitur Salivatio, quia curari incipit morbus.

Classis secunda complectitur omnia illa quæ humorem in Os *derivant*, fluxum ejus in alias Corporis partes intercipiendo: observatur enim, quod si Viscera quædam sint obstructa, ut Hepar, Lien, Pancreas, item Renes, Ductusve Intestinales, tum semper Os madeat; unde Hypochondriaci *sputatores* dicti sunt: adeoque quicquid Lymphæ Secretionem in illis locis

COLLINS (*Anatom. Tab. 2.*); tum a MORGAGNIO (*Adversar. Anatom. 1. Sect. 8. Tab. 1.*); & ab HEISTERO (*Compend. Anat. habetur.*

cis impedit, habendum est pro *Sialogogo*; an autem bono vel malo, hic non quæritur.

Tertia continet ea quæ massam Sanguineam *solvunt*, ejusque sic solutæ magnam copiam in Os derivant; qualia sunt, 1°. Antimonium eo usque per Nitrum fixatum, ut non valeat vomitum vel alvum movere, sed nauseam solummodo; hinc enim copiosam Salivam in Os derivat: quippe constat, quod omnia Vomitoria, priusquam Ventriculum ad contractionem moveant, producant nauseam, quam autem semper comitatur Faucium insolita humiditas. 2°. Mercurius, qui vero variis modis in usum venit; nempe, (a) Mercurius crudus Corpori applicatus Salivationem excitat. Potest autem applicari, 1°. specie linimenti, ut in Unguento Neapolitano: 2°. specie fumi; si enim, v. gr., Hydrargyri grana 12 imponantur igni, fumum emittent, qui, si Naribus excipiatur, intra 2 vel 3 dies Salivationem excitabit: 3°. Sumi potest interne, ut in Pilulis BARBAROSSÆ, ad Salivationem excitandam, sed solummodo parva quantitate, alioquin viam per Anum sibi quæreret: 4°. Si multum, diuque tractetur manibus, inde potest excitari Sali-

Salivatio, ut experientia nos docet; nam Aurifabri, qui Mercurio plurimum utuntur, sæpenumero in Ptyalismum incidunt. (β) Mercurius per sublimationem Salibus unitus, Salivationem movet; 1°. si parva dosi interne sumatur; 2°. si Vulneribus vel Ulceribus externe immittatur; 3°. si Naribus attrahatur.

Ex dictis ergo patet, quod quacunque ratione Mercurius applicetur Corpori nostro, Salivationem excitabit; & quidem eundem in nobis producet effectum, quocunque modo præparatus, nisi sumatur cum aliqua re, quæ dissolutionem ejus in Ventriculo ac Intestinis, & consequenter transitum per Vasa Lactea impediat: tum enim nequaquam Sputum movebit, sed per Anum e Corpore discedet; ut observari licet in Cinnabari, & Æthiopi minerali, quæ quidem ex Sulphure & Mercurio unitis & commixtis constant. Mercurius autem omnium Liquidorum ponderosissimus est, quin etiam maxime divisus & divisibilis existat; ut patet ex ejus vi penetrante, qua omnia corpora, præter vitrum, permeat: singulæ quoque ejus particulæ, quantumvis minutæ, *specificans* suam gravitatem, Fluidorum aliorum gravitate majorem, & totius molis ponderi

deri proportionalem, retinent, ut a NEVVTONO demonstratum est. Hinc si Mercurius cum aliis Liquidis sit commixtus, & utriusque motus ab eadem causa imprimatur, multo celerius ferretur Mercurius, & diutius servabit motum suum, quam reliqua Liquida: quapropter illius particulæ in Fluidorum reliquorum particulas minus motas impingentes, easdem, vi quadam ab excessu velocitatis suæ orta, penetrabunt, discindent & comminuent, nec non majorem motum iis imprimunt. Hæc vero Mercurii in alia Fluida actio, licet ab ejus soliditate, tanquam a sola causa, pendeat, augeri tamen potest, nimirum. si Mercurius in minutias redigatur; tunc enim quælibet particula proportionatam adhuc agendi facultatem ab aucta superficie accipiet. Mercurius autem in Corpore nostro receptus non agit in Fluida, nisi in minimis Vasis; quamdiu enim in Vasis majoribus movetur, in guttas coit, nec Liquidis nostris ibi interne permiscetur; idem vero in Vasa minima delatus, propter viarum angustias in minutias dividitur, & cum Liquidis nostris probe commiscetur. Unde constat, quod non immediate in Sanguinem agat, sed in Lympham, utpote in Vasis minimis conten-

tentam . Hinc etiam elici potest ratio cur in Corporibus obstructis, ut in hominibus qui Lue Venerea, Hydrope, Scorbuto, &c. laborant, majori cum effectu operetur, quam in illis quorum Vasa omnia aperta sunt? Hujus autem rei notabile exemplum non ita pridem vidimus in homine quodam, qui Lue Venerea bis laboraverat, & toties curatus fuerat, quum vero tertia vice in eandem incidisset, curatio, propter cariem ossium, Decoctis Apericentibus tentata fuit, & his incassum usurpatis, adhibitus est Mercurius; qui tamen Salivationem nequaquam excitavit: sed tandem, semianno jam elapso, ægri corpus a leucophlegmatia, in quam inciderat, obstructum, vim Mercurii, quantitate licet exigua applicati, statim agnovit; unde quidem in Salivationem violentissimam incidit.

Porro ex dictis colligi potest, Mercurii in Corporibus nostris recepti vim in eo consistere, quod Fluidorum nostrorum moleculas nimis inter se compactas dividat ac dissolvat, & consequenter obstructions tollat. Etenim quacunque ratione mechanica Liquida nostra conterantur, comminuantur, constringantur, ita ut in partes admodum minutas redigantur, eadem pa-

pariter apta & habilia redduntur ad
facilem & copiosum fluxum in Vasa la-
teralia Lymphatica, & proinde ad Sa-
livationem. Mercurii autem effectum
talem esse, qualem descripsimus, in-
de patet, quod si Saliva, vel Urina,
in partes minutas dirimatur, sive at-
tritione, sive solis aut foci calore,
eundem emittat foetorem ac Saliva
Mercurio mota. Porro vis Mercurii
multum promovetur, si stimulus ali-
quis addatur ipsi, v. g., si caustici
aliquid aut acidi adjunctum habeat;
tunc enim salivationes horrendas &
purgationes intolerabiles producit. No-
tandum est denique, quod inepte as-
ferant nonnulli, partes Mercurii la-
teribus Vasorum adherere, quum sit
corpus maxime mobile.

CAPUT II.

D *Expectorantibus*.

1. **E***Expectorantia* sunt illa, quæ materiam morbosam in Bronchiis Pulmonum hærentem, per Laryngem expellunt. Ad hoc autem 4 requiruntur conditiones; nempe, 1°. Ut materies sibi contenta reddatur mobilis & meabilis, ac proinde ut partes ejus fluidissimæ non dissipentur, ne postea materies sit viscida, tenax, & inextricabilis: hinc ergo nimis Calida & stimulantia nocent. 2°. Ut viæ aperiantur, detergeantur, & lubricentur. 3°. Ut materies ad excretionem provocetur; quod quidem optime fit per Tussim; ad quam excitandam, stimulus & vires sufficienter requirentur. 4°. Ut Vasis infarctis concilietur quies, qua luxari possint; etenim si continuo irriterentur, humor e Glandulis Asperæ Arteriæ perpetuo ejiceretur cum sensu doloris.

2. Medicamenta itaque *Expectorantia*, quatenus ad quatuor hæc conditiones requisitas pertinent, in 4 Classes etiam dividuntur.

Prima Classis continet *Stimulantia*
omnia

omnia aromatica, amara & simul oleosa blanda; ut sunt, Absinthium, Carduus benedictus, Marrubium, Hyssopus, Majorana, Helenium, Pulegium, Valeriana, &c. Huc etiam spectant Sulphurea cum Alcalinis mixta; omnia Saponacea fixa, ut Sapo Venetus, in pilulis, vel cum lacte sumptus, omnes Saponos volatiles oleosi; Sales volatiles, & fixi; ac in genere cuncta *Stimulantia* & *Diluentia* simul.

Secunda Classis continet *Aperientia* & *Detergentia*; sicut Olea. blanda Papperis, Amygdalarum, Olivarum, &c. itemque Mel; quod quidem aperit, incidit, attenuat, deterget, ac lubricat. Huc quoque pertinent Emulsiones, Saponos, Vitelli Ovorum cum Oleosis; atque Saccharum, saltem parciore dosi sumptum: licet enim hoc a quibusdam improbetur, attamen est Sal rectificatum, nec balsamo nostro naturali adeo perniciosum est, ac nonnulli opinantur. Huc spectat etiam Manna, quæ optime lubricat. Hujus loci quoque sunt Balsama; ut Terebinthina, Balsamum Mecha, Peruvianum, Tolutanum, &c. Gummi Elemi, &c. quæ agunt stimulo aromatico & oleo lubricante. Huc denique pariter pertinent Decocta omnia laxantia & emollientia.

Tertia

Tertia Classis continet ea quæ *Tussim* excitant ; ut Vinum , Acetum , Spiritus acres , & Errhina . Hinc patet , cur HIPPOCRATES in Vomica , die critico instante , vel Vinum , vel Acetum , vel utrunque simul , vel Oxymel , permisto Pipere , dederit .

Quarta Classis tandem includit *Demulgentia* , *Anodyna* , & *Narcotica* ; quorum præcipuum est Opium : quando enim Aspera Arteria semel exco-riata est , facile in tussim violentam , & spasmos , non nisi Opio compescendos , impellitur .

CAPUT III.

De Purgantibus per Alvum .

Purgantia per Alvum sunt illa Medicamenta , quæ , vivo Corpori vel externe vel interne applicata , materiem morbosam per Intestinum Rectum evacuant . Medici ab omni tempore ea vocavere *Purgantia* , quæ per Intestinum ultimum materiam impuram expellunt : per *impurum* autem intelligebant quicquid inimicum est Naturæ ; & per *Naturam* , omne quod ad Vitam & Sanitatem necessarium

sarium est, i. e., Functiones vitales, naturales, & animales bene constitutas: ergo materies *impura* iis erat, quicquid hæc Functiones lædit.

2. *Purgatio est excretio per Alvum eorum omnium, quæ ex aliqua Corporis parte per Intestina fluere possunt.*

Considerandum est itaque, 1°. Quænam & quotuplex materia sit, quæ in Intestinis reperitur? 2°. A quibus locis adveniat? 3°. Quotuplex ejus natura sit? 4°. Quanta copia ad Intestina fluere possit ex reliquis Corporis partibus? Unde quidem videbimus, totum fere Corpus per Intestina *expurgari* posse.

3. *Classes eorum quæ in Intestinis contineri, indeque expurgari queunt, sunt 7 sequentes*

I. *Classis includit omnia quæ deglutiuntur; qualia sunt, 1°. Aer: hic vero se permiscet cum Saliva, Liqueore Oesophagi, ac precipue Mucos Palatino, qui eum inviscat: quod autem cum his permisceatur, eorum spuma docet, & idem demonstrat Anthia Pneumatica; quod vero deglutiatur, patet utique ex torminibus, ab eodem; in Intestinis rarefacto, sæpenumero excitatis. 2°. Omnis Saliva, Mucus, alique Humores secreti ex Naribus, Faucibus, Palato,*

Palato, Membrana Pituitaria, &c. quorum vero tanta copia est, ut quandoque catharsin moveant, sicut fit in Diarrhoea Catarrhali, quo in casu ad libras aliquot, intra 24 horas, aliquando fluunt. 30. Ciborum & Potulentorum omnia genera.

II. Continet *reliquias* omnes ex Cibo & Potu; nullus enim Potus deglutitur, (Aqua forsitan purissima excepta) quin Fæces aliquot relinquat, ut patet in infantibus solo Lacte utentibus, & in ægris solis Jusculis victitantibus: ultima quippe Rerum omnium solida, ut patet ex Chemia, vix separabilia sunt; hinc a Visceribus in eas minutias redigi nequeunt, ut Vasa Lactea ingredi possint; igitur hæ particule in Intestinis coacervatæ Stercus constituunt. Præterea ex partibus fluidis Ingestorum generantur Fæces; quatenus scilicet Viscerum vis non potest Ingesta ita subigere, ut Solida omne suum Liquidum deponere cogantur, sive ut Liquidum adeo bene subactum & divisum sit, ut totum intra Lactea recipi queat. Hinc etiam solvitur Problema, cur duo homines Cibis iisdem utentes, tantum ab invicem, quoad excretionem Alvi, aliquando discrepent, ut unus singulis, alter vero non nisi alternis

ternis forsan diebus ventrem deponat, licet uterque satis sanus videatur & sit?

III. *Bilem* includit duplicem, scilicet, *hepaticam*, & *cysticam*. Quod autem hæc continuo in Intestina fluant, præsertim *hepatica*, (quippe *cystica* non omni momento fluere potest, ob situm & inactivitatem sui Receptaculi, nisi a Stomacho repleto, aut motu fortiori Viscerum prematur) quisque facile percipiet, si modo consideret, quod Excrementa semper flava sint, nisi in Ictero; tum enim albescunt, ob Ductus Bilis obstructos. Sed quomodo, intra 24 horas, tanta ejus copia excerni queat, ut ad 3 libras aliquando assurgat, non nisi ex sequentium consideratione patere potest; nempe, 1°. Quo velocitas Liquidi ad Glandulam appulsi est major, eo etiam secretio. 2°. Ut moles unius Glandulæ ad molem alterius ita, ceteris paribus, est secretio. Quanta vero sit Glandula, ubi Bilis secretitur, nimirum Hepar, videri potest apud GLISSONIUM, *Tract. de Hepate*, & WARTHONUM, *Adenograph.* (ac præsertim apud BIANCHIUM, *Historia Hepat.*) unde quidem colligere possumus, quod Hepatis secretio sit ad secretionem Parotidis, ut 3 ad 1. 3°. Jejunis Emissarium magnum est & pa-

L tu-

tulum; 4°. Huic Emissario nihil obstat.

IV. Continet *Succum Pancreaticum*, qui tenacitate, sapore, odore, &c. Salivam plurimum refert; Glandula quæ eundem secernens, nempe *Pancreas*, a Glandulis Salivalibus non nisi magnitudine differt: Hæc enim Glandula habet Emissarium satis magnum, unde Liquidi sui ingentem copiam in Intestina defert: atque sic, habita comparatione hujus Glandulæ cum Salivalibus, quæ, in naturali suo statu, Salivam ad $\frac{3}{12}$, spatio 24 horarum, Mercurio autem stimulatæ, ad 2 librarum quantitatem, secernunt: item comparatione facta Arteriæ Carotidis cum Cœliaca, quarum hæc se habet ad illam ut 2 ad 1, atque Ductus Pancreatici cum Salivalibus, ad quos ille se habet ut 2 ad 1; inde colligi potest, quod *Pancreas*, in naturali suo statu, Succum ad $\frac{3}{27}$, spatio 24 horarum, stimulatæ autem, ad librarum IV quantitatem emittat. Jam vero triplici ratione augetur Glandulæ secretio: 1°. Quum augetur Glandulæ magnitudo; de qua vide WARTHONUM: 2°. Quando Liquidi ad secretionem proclivitas major sit: 3°. Quum a continua Liquidi expressione minuitur resistentia in cavo Glandulæ;

dulæ; unde sequitur copiosior Liquidi in eandem influxus, ut in Mammis Lactantium apparet. Hinc facile reddi potest ratio, cur tanta Liquidorum copia quandoque ab Intestinis excernatur in Diarrhœa? Quia scilicet, inter alios, *Succus Pancreaticus*, qui in statu sano redit in Sanguinem per Vasa Lactea & Venas Meseraïcas, obstructis istis Canalibus, necessario per Anum ejicitur.

V. Complectitur *Succum Glandularum Intestinalium*; quarum continuitatem per totam Intestinorum seriem demonstravit PEYERUS: quanta autem earum sit copia, facile concipi potest ex Intestinorum longitudine, hominis altitudinem sexies ad minimum superantem.

VI. Includit omnia in Intestinis *praternaturaliter* hærentia; quæ vero vel *Fluida* sunt, vel *Solida*. Porro *Fluida* in Intestinis *praternaturaliæ* sunt sequentia. (1) *Pus* omne; quod vero semper est effectus inflammationis: hæc autem est stagnatio Sanguinis Arteriosi in Vasis minimis capillaribus, Sanguine a tergo urgente, cujus quidem effectus est *contritus* Vasorum minimorum, & mutatio materiæ rubræ, tum & ipsorum Vasorum, in albam materiem, *Pus* dictam: Jam

L 2

vero

vero potest generari Pus illud, de quo nunc agimus, in Liene, Hepate, Pancreate, ipsis Intestinis, aliisque partibus. Inde huic quæsito respondere possumus, cur tanta Puris copia quandoque dejiciatur? & undenam? Nimirum, potest provenire ex Liene, per Vasa Epiploica ad Hepar ductentia, & hinc, per corrosum Ductum Hepaticum, ad Intestina deferri; (de tali Pure scripsit HIPPOCRATES) vel ex Hepate, aut Pancreate, per Ductus proprios, vel tandem ex Intestinis ipsis. Hinc etiam solvitur Problema illud notissimum, scilicet, quomodo *Empyema* per Alvum solvi queat? Nempe, quia Pus Diaphragmati incumbens, loca vicina afficit, exedit & perforat Diaphragma, dein Hepar, aut Intestinum Colon, corrodit & ingreditur. (2) *Sanguis*; qui vero interdum effluit magna copia, idque sæpenumero post Purgantia male adhibita, vel in Dysenteria: hic autem provenire potest ex variis Emissariis, quorum duo maxime notanda sunt, scilicet, 1°. Ductus Communis Hepatis, qui quinque ramos ab Hepate accipit, & unum a Vesicula Fellea: si ergo structura Hepatis ita lædatur interne, ut verum fiat vulnus, idemque in aliquo ex Ductibus Biliaribus
hiet,

hiet, tunc Sanguis magna copia in Intestina defluet, indeque aliquando proveniet Dysenteria. 2°. Ductus Pancreaticus, per quem, læsa Pancreatis textura, Sanguis excerni potest: hoc vero sæpe fit, cum homini Pancreate skirroso laboranti, Catharticum exhibetur, siquidem per Catharticum augetur Circulatio, & inde Vasa juxta skirrhum sita valde premuntur, tandemque rumpuntur; unde diræ hæmorrhagiæ, ut satis norunt Chirugi. Præter hosce duos Ductus Intestinarum cavitati Sanguinem suppeditantes, aliquando dantur quoque & alii, ex quibus Sanguis effluere potest in Intestina; ut 1°. Oesophagus & Ventriculus læsi. 1°. Lien ipse, unde, si modo skirrosus fiat & inflammetur, post 3 vel 4 dies, Sanguis evomitur, aut per sedes amandatur: hæc equidem fuit Veterum opinio, verum Sanguis ex Liene per Hepar transit. Sanguis autem grumefactus e Ventriculo profluens, Ulcus vetus denotat, præsertim si grumi isti donentur superficie ex una parte convexa, a figura Ventriculi orta: Stomachus enim liquida & solida diu retinere potest, ut patet ex cibis nimia copia deglutitis; qui vero post 12 horas putrefacti redduntur. (3) Ichor, e Vasis

L 3 Lym-

Lymphaticis ruptis proveniens : constat enim , ex anatomicis , hæc Vasa ramos suos in formam conicam dissipere ; unde in iis etiam inflammationes oriri queunt , licet non rubræ , attamen cum dolore , Lymphæ vero stagnantis pars tenuior facile potest transire , dum crassior stagnando acris evadit , & *Ichoris* nomine donatur , qui pustularum & Scabiei causa est . Hinc patet igitur , quod ex Vasis Lymphaticis , in Abdomine copiosis , sat magna deferri queat *Ichoris* copia . (4) *Lympha* ipsa extravasata a Vulneribus Vasis Lymphaticis inflicta .

Solida autem *præternaturalia* in Intestinis contenta , sunt sequentia . (1) *Pinguedines* instar Lardi scissi ; quæ vero ab infarctis concretisque , per gluten mucosum . Alimentis procedunt . (2) *Tunicæ internæ Intestinarum filamenta* , *caruncule* , & quasi *parvæ glandulæ* : tales autem resolutæ *Fibræ* oriuntur ab Intestinarum interna *Tunica* , per particulas acres & venenatas exesa , resoluta , & abrasa . (3) Quoniam omnia nostra Vasa , quæ nondum cartilaginea facta sunt , indeterminatam dimensionem habent , ut videmus in *Varice* , *Aneurismate* , &c. ideo , si causa sufficiens ad-

adfit, summopere dilatari potest Ductus Hepaticus, Pancreaticus, &c. Hinc igitur si hæreat aliquid in Visceribus e quibus exeunt isti Ductus, quod ibi post gangrænam, vel ulcus, remanserit, per illos ad Intestina deferri potest: v. gr., si Hepar gangræna afficiatur, partes ejus solutæ per Ductum Hepaticum dilatatum transire queunt; Jecur autem aliquando inflammari, dein inflammationem istam in apostema aut gangrænam abire, FORESTUS & TULPIUS testantur. (4) Intestina quoque ipsa valde inflammata gangræna affici possunt, & frustulatim expelli. (5) Aphthæ sæpe etiam per Alvum expurgantur. (6) Lumbrici seu Vermes, aliaque Animalia inde nunquam exeunt.

VII. Classis denique continet Lympham aliosque Liquores, qui, extravasati, receptacula sibi formant, aut alicubi non naturaliter colliguntur: hi quippe, vi Cathartorum, per sedes interdum a Corpore amandantur: qua vero ratione istud fiat, vix dici potest; fieri tamen certum est: nam in Hydrope, a Cathartico exhibito, magna quandoque Lymphæ copia, subsequente Ventris detumescencia, expellitur.

L 4 Por-

Porro ex ante dictis sequentia inferuntur *COROLLARIA*.

COROLL. I. Per Intestina expelli possunt corpora valde *diversa*, & ex *quacunque* Corporis nostri parte: siquidem omnia Purgantia minuunt resistantiam in Vasis quæ Intestinis proxima sunt; unde, vi Atmosphæræ, eo deducitur plus Liquidi; quod fit etiam a contractione aut elasticitate Vasorum: si vero, per violentas purgationes reiteratas, valde minuatur resistantia in Intestinis, omnis Lympha ad eorum Vasa inanita deducitur; ideoque ejusdem fiet excretio. Quapropter ex omni Corporis parte, per *Cathartica*, Lympha potest expelli.

COROLL. II. Hujus copia tanta quandoque potest esse, ut pene fidem superet.

COROLL. III. Liquida, quæ naturaliter in Intestina deponi, indeque in Venas, per Vasa Lactea, vel Meseraicas Venas, secedere solebant, si modo recta versus Anum ferantur, *excerni* possunt ad quantitatem librarum iv, aut plus, 12 horarum spatium. Ex. gr. deglutiamus, per 12 horas, omnem nostram Salivam, Mucum, & Liquorem Oesophagi, & hæc ad

ad Ventriculum medium perveniant, ibi $\frac{3}{4}$ x circiter conficiant; Ventriculus autem xi circiter Liquidum sui uncias suppeditabit, tum Glandulæ Intestinales libram i, Pancreas $\frac{3}{4}$ xi, Hepar quoque suum reddet; ex quibus omnibus simul sumptis, habebimus 4. circiter libras. Unde videmus, quod totus Homo brevi tempore per Alvum possit *expurgari*.

COROLL. IV. Septem ante dicta *Secretorum & Excretorum* genera possunt; vel stagnatione, vel permissione, adeo *mutari*, ut dignosci nullo modo queant: ita quippe Mucus Narium, ubi primum excernitur, est Lympha tenuis; brevi vero post sic inspissatur, ut evadat crusta dura & fere cartilaginea.

COROLL. V. Quædam horum *vi* multo *minori* expelluntur e Corpore, quam alia: Fæces enim a cibo relictæ, *motu* Intestinorum *peristaltico* facile detruduntur; adeoque *vi* Viscerum naturali, absque stimuli ope, expelluntur. Jam vero ad Liquidum *extravasatum* educendum, plus requiritur quam Motus Peristalticus; nempe, 1°. ut attrahatur in Intestina: ad quod autem requiritur: 2°. ut Vasa vicina illud recipiant: ad hoc vero iterum oportet, 3°. ut Vasorum istorum re-

L 5 sisten-

sistentia minor fiat, quam vis quæ Liquidum in eadem impellit. Quicquid ergo satis minuere potest Vasorum resistentiam, efficiet ut Vasa Liquidum receptura sint; resistentia vero minuitur sufficienter ab aliqua causa, quæ Vasa emungit & inanit: hujus autem causæ vis debet esse major vi Viscerum naturali; nimirum ut Vasa fortiter stimulet, & in secretionem perducatur. Major igitur, minor-ve, expulsionis facilitas omnino pendet a varia materiæ expellendæ distantia ab Intestinis: ita Stercus facilius movetur, quam Liquor Pancreaticus; hic vero facilius, quam Lympha extravasata.

COROLL. VI. Vires expultrices, quæ (ut in præcedente Corollario patet) variæ sunt pro varia materiæ expellendæ distantia, omnino pendent a stimulis quibusdam. Stimuli autem isti tales sunt, ut sua figura & soliditate molestiam quamdam creent: sic in Oculo arena motum convulsivum statim excitat, quo motu Glandulæ comprimuntur, & ex ista compressione evacuantur; unde quoque novo Liquido ingressus facilis conceditur, Eadem ratione se habet Purgatio: v. gr., si quis solo Pane albissimo vescens, alvumque quotidie semel tantum exonerare solitus, comederet Panem

nem furfuraceum, tunc sane bis terve de die, & quidem aliquando cum torminibus, alvum deponeret; quia particulæ furfuraceæ, indissolubiles ratione suæ molis & figuræ, Viscera vellicarent, & in contractiones agerent. Eodem modo operantur etiam alia, ut Uvæ, &c.

4. Perspectis jam iis quæ in Intestina *naturaliter* & *præternaturaliter* deferuntur, videndum est jam quid in genere requiratur ut *expellantur*.

Requisita autem ad *expulsionem* materiæ sunt 6 sequentia.

Nimirum, (1) Requiritur, ut *via sit aperta*: per *viam* autem intelligimus continuam cavitatem ab Ore usque ad Anum. Hæc vero duplici ratione claudi potest; nempe, 1°. A mutata ipsius figura: quod quidem fieri potest, si una pars aliam ingrediatur, ut in Passione Iliaca; aut si Mesenterium per inflammationem separetur ab aliqua Intestinorum parte; vel tandem a motu Intestinorum spasmodico. 2°. A materia quadam in Intestinis hærente: v. gr. quando stercora indurantur, ope materiæ glutinosæ, in substantiam duram & fere lapideam, ut interdum in Fœminis gravidis præsertim, fieri solet; vel cum aliquid duri hæret in Intestino

Cæco, Valvulam ibi positam claudens; vel quando skirrhus nascitur in Intestinis.

(2) *Via lubricitas* requiritur: posuit enim Deus in toto Intestinali tractu *smegma* quoddam, ut Fæces, partis liquidioris expressione arefactæ, facile perlabi possint, nec immobiles maneant alicubi hærentes. Si vero *smegma* illud deficit, adstringitur tunc alvus; unde vis longe quidem major ad Fæces dedrudendas requiritur: itaque assumi debent, in hoc casu, Mel, Manna, Oleum, Saccharum, &c. Hinc in Aphthis alvus, quæ tunc temporis strictissima est, laxa redditur Clysteribus glutinosis, mellitis, saccharatis, & similibus.

(3) Requiritur *Contractio* Fibrarum muscularium *spiralium*, quæ Intestina per totum ipsorum tractum ambiunt, &, dum agunt, Vasorum latera versus centrum urgent; item *Contractio* Fibrarum *longitudinalium*: nullum enim Medicamentum Purgans agere potest, quin hosce motus augeat, acceleret, roboretque stimulando; quod quidem ex doloribus patet, qui a Purgantibus oriuntur.

(4) Oportet ut *motus* omnium partium *Respirationi* inservientium sit *auctus*: hunc autem *auctum* dico: quia

quia naturaliter neque Fæces neque Urina expelluntur sine quadam respiratione ; istud enim patet ex Infantibus in Utero hærentibus , qui si, fractis involucris in partu non admodum prospero , aerem hauriant , alvum deponunt , & fœdant Matres , Ceterum videmus , quod cum aliquis alvum deponit , magnam aeris copiam hauriat , statimque Glottidem claudat ; tum autem aer rarefactus distendit Pulmones , hique Diaphragma deorsum pellunt ; interim decem Abdominis Musculi sese contrahunt , indeque Intestina pressa Fæces foras expellunt : verum simul ac Pulmones remittuntur , remittitur etiam & Abdomen , desinitque depositio Fæcum . Hinc perspicimus , cur in Ægris morituris effectus Purgationis frustra expectetur ; deficit quippe Respiratio tunc temporis .

(5) Materiæ alicujus in ipsis Intestinis præsentia requiritur .

(6) Oportet ut hæc Materia sit *medibilis* , i. e. , ut facile *propelli* queat .

Hæc vero semper requiruntur ut Purgatio recte procedat : si autem , ob unius defectum , non succedat Purgatio , defectus iste per Remedia appropriata tolli debet . Itaque , (a) si *via* vel skirrho vel inflammatione *obstru-
cta*

Et sit , Venæ-sectio adhibenda est .
 (β) Si desit *lubricitas* , vel Melle ,
 vel Oleo , vel Clysmatibus glutinosis
 procuranda est . (γ) Si deficiat *con-*
tractio Musculorum , restituenda est
 leni stimulo Fructuum horæorum ; si
 vero iste defectus ab Animi deliquio
 oriatur , tum Cardiaca juvant . (δ)
 Si transfluxus impediatur propter *crus-*
tas Intestinis adnatas , adhibeatur Bal-
 neum Aquæ frigidæ : atque sic quod
 per Poros Cutaneos excerni solebat ,
 determinabitur versus Intestina ; unde
 solventur *crustæ* , & Purgatio bene
 procedet . (ε) Si nihil Intestinis in-
 sit , nihil etiam inde potest *eduei* :
 hinc Hominibus per duos tres-ve dies
 jejnantibus non danda est Purgatio ;
 quia nullum hoc in casu habitura fo-
 ret effectum , scilicet ob debilem re-
 spirationem , & materiæ penuriam .
 (ζ) Si materia adeo *dura* sit , ut
 moveri nequeat , per potum Aquæ &
 Olei , diu continuatum , resolvi po-
 test .

5. Jam vidimus quænam materia in
 ipsis Intestinis *naturaliter* , & *præter-*
naturaliter hæreere soleat , & quænam
 versus ea derivari possit ; cumque mul-
 tiplex sit , inde facile patet , Medicamen-
 torum , ad illam expellendam destina-
 torum , nomina necessario varia esse .

At-

Atque sic (1) *Eccoprotica* dicuntur illa , quæ solummodo *Fæces Alvi* , h. e. , reliquias naturales Ingestorum Stomachi & Intestinorum expellunt , nec aliquid ex aliis Corporis partibus in Intestina derivant : talia vero sunt ea quæ *vias* aperiunt . Huc igitur pertinent *Oleosa* , *Diluentia* , & *Clysmata* : requiritur autem ut levis aliquis stimulus his addatur ; qualis est *Salinorum* & *Aromatum* blandorum stimulus . (2) *Phlegmagoga* nuncupantur illa , quæ *Pituitam* per Alvum educunt . Porro *Phlegma* sive *Pituitam vitream* vocarunt Veteres , omne Liquidum Sero crassius , ut est *Mucus Narium* ; itaque , si ex apparentia describatur , omnis materia subalbida , limpida , & tenax instar albuminis Ovi , (quam vero magis strictè *Pituitam vitream* dixere Veteres) erit *Phlegma* : quod quidem ex triplici materia constat ; nempe , 1°. Ex materia inquilina Stomachi morbosa : hæc autem est materies nata ex quibusdam *Glutinosis hærentibus* in Stomacho , vel ex *Villis eminentibus* , a Liquido illo *Ventricali mucoso* , per acredinem & vehementem stimulum , abrasis , 2°. Ex *Muco deglutito* , cujupræsentia in Intestinis nemini non nota est . 3°. Ex tali materie per stas
gna-

gnationem aut permissionem producta : stagnatione enim & permissione mirabiles massæ produci possunt ; ut videre est in BONETI *Sepulchreto Anatomico* , *Cap. de Morbis Intestinalium* . Hinc vario opus est stimulo , ut expurgetur Phlegma : quippe si Mucus solummodo naturalis expurgandus sit , facile Ecoproticorum ope eliminari potest ; sed si homini Viscera sint debilia , majori stimulo indigemus , qualem Phlegmagoga suppeditant .

(3) *Cholagoga* vocantur ea , quæ tanta vi stimulant , ut non modo *Mucum* expellant : verum etiam , a Vasis Mesentericis recepta , solutionem & motum Sanguinis in *Hepar* augeant , vel , stimulando Vasa , fluxum Sanguinis uberiorem versus *Hepar* promoveant : talia vero sunt semi-caustica ; ut *Scammonium* , *Jalappa* , *Mercurius* , &c. quæ *Bilem* ex *Hepate* in *Intestina* deferunt , & inde expellunt .

(4) *Hydragoga* sunt illa , quæ non solummodo *bilem* , sed & *Mucum Intestinalem* , & ipsum *Succum Pancreaticum* expellunt ; idque , 10. Impediendo ne quidquam eorum quæ in *Lactea* redire solebant , eadem ingrediatur ; & hoc fit interdum a levissima causa : ambulet enim aliquis sub
Ju-

Jove frigido, indeque Pedibus frigeat; tum illico totum Corpus ejus, Glandulæque Intestinales & Abdomen frigore constringentur, Ductus Excretorii emungentur; Ductus vero qui Liquida in Sanguinem deferunt, clauduntur; hinc ergo refluxus prohibetur, orienturque Ventris tormina, h. e., spasmodicæ contractiones: jam vero promovebitur Liquidi trajetus per Intestina; unde tandem evacuationes *serosæ* subsequuntur. 20. Augendo Liquidorum, imprimisque Succii Pancreatis & Glandularum Intestinalium, secretionem: quod vero fit minuendo Vasorum Secretoriorum resistantiam, simul & motum Liquidi, cum specialis, tum generalis, per totum Corpus augendo. Quæ autem hæc efficiunt, caustica sunt & Venena; ut Helleborus albus, & niger, Euphorbium, Lapis Infernalis, Luna Purgans BOYLEI vel ANGELI SALÆ, &c.

(5) *Melanagoga* denique sunt ea, quæ *materiam atram* per Intestina educunt & foras amandant. Ceterum hæc atra materies vario odore, sapore, acrimonia, & tenacitate, gluten referente, donatur; Veteres autem eandem *Bilem atram* vocavere: cum enim observarent. talem materiam

riam ab hominibus Melancholia & tumido Liene laborantibus, quibus Purgans forte exhibitum erat, dejici; inde concludebant, istam materiem ex *adusto* Sanguine collectam esse, & in Liene, tanquam in cloaca, depositam; unde quidem per Vasa huic operi propria, sed incognita, eandem in Intestinatorum cavitatem deferri voluerunt: notum autem est, quod quicquid Lien in se recipit, idem rursus, per Vasa Gastro-Epiploica, in Venam Portam & Hepar remittat; si porro Sanguinis e Liene effluxus, propter Vasa aliqua de causa obstructa, impeditur, idem stagnando coagulatur, & *ater* evadit; si vero tunc Purgantibus vehementibus moveatur, versus Hepar pellitur, ibique impetum faciens, nimirum succussione valida totius Corporis atque musculorum Abdominis (quæ ab enormi Purgantis stimulo oritur) adjutus, Vasa Biliaria vel dilatat, vel rumpit; & hac ratione in Intestina sibi viam facit. Ad talem itaque materiam movendam, vi maxima & caustica quidem opus est, quæ totius Corporis tam Solida quam Fluida turbet, motusque spasmodicos excitet. Hæc autem *atra* materies non solum ex Liene, verum etiam ex aliis Corporis locis provenire pot-

potest, & solet: etenim in ipso Hepate eodem modo talis materies a Vasis ruptis colligi potest; tum & in Pancreate; quin etiam a Sanguine, ubicunque in Intestinis extravasato & cum Pituita ibidem coalescente, talis massa constitui potest: hæc vero ultima species aliquando potest, solo motu Intestinorum naturali, sive per Medicamentum Eccoproticum aliquantulum aucto, excerni: potest quoque Bilis atra in Hepate collecta, sola Corporis succussione, prognata ex ejus inclinatione, aut vectione in rheda, expelli. Hinc autem concludere possumus, quod atra Bilis quandoque leni Cathartico, interdumque non nisi valido, prout magis minusve ab Intestinis remota est, educatur.

6. Jam vero antequam ipsam *Purgantium* historiam aggrediamur, præmittenda sunt quædam *OBSERVATA* huc maxime pertinentia.

OBSERV. I. Quædam *Purgantia* solummodo agunt irritando fibras & partes musculares Intestinorum; alia vero non prius agunt, quam Vasa Sanguifera ingrediantur, & cum Sanguinis massa permisceantur.

OBSERV. II. Quædam *varios* effectus vehementes, ut Nauseam, Animi

mi deliquium , &c. antequam purgent , producant ; hæc autem videntur se per totum Carpus dispergere : alia vero istos effectus non producant , ac proinde videntur non adeo universaliter dispergi ac ante dicta ; talia sunt Crystalli Tartari . Unde patet , Nauseam non debere produci ab omnibus Purgantibus , antequam fiat Purgatio .

OBSERV. III. Omnia Purgantia per se sunt Vomitoria , & necessario talia fiunt , si dosi aliquantulum aucta dentur ; immo Purgans quodvis lenissimum , copia nimis larga datum , fit Vomitorium : atque sic Oleum recenter expressum , quod omnium Purgantium fere lenissimum est , nimis copiose sumptum Vomitum ciet .

OBSERV. IV. Animi Pathemata sola in hominibus Sedes & Vomitum non minus efficaciter movent , ac ipsa Medicamenta ; quod quidem observatur in hominibus ira percitis , aut metu valde percussis : huc vero pendet ab Humoribus Spirituumque motu per Pathemata turbato .

OBSERV. V. Homines plurimi odore solo Medicamenti purgari possunt : hi vero si incidant in morbos qui Olfactum destruant , postea non purgantur , licet Medicamenta ipsa

Na-

Naribus eorum admoveantur . Purgationis autem ab odore solo productæ non pauca profecto dantur Exempla, ut in *Histor. Academ. Reg. Paris anno primo (a)*, & apud BOYELUM, in *Tractatu de Effluviis* . Quin etiam interdum a solo Medicamentorum conspectu excitatur quibusdam Catharsis ; uti quidem videre est apud BARTHO-LINUM, *Histor. Anat. & Med. Centur. 5. Observ. 64. (b)*, tum & apud PECHLINUM. (c)

OB-

(a) Scilicet pag. 69. *Edit. Amstel.* ubi refer-tur Exemplum insigne Purgantibus *civæ & vitæ* violentissimæ, ex odore solo Rosarum pallidarum ortæ . Conferatur etiam de simili Purga-tione PECHLINUS, *Exercitat. de Purgantibus, Cap. 10. pag. 115* ubi prostant Exempla ex CARDANO, FALLOPIO, & SALMUTHO petita . Vide quoque TH. ERASTUM. *Dispu-tat. de Prop. Medic. Cap. 60.*

(b) Ubi nimirum extat Exemplum validis-simæ Purgationis ex *Antimonio viso* . Adde & illud quod narrat idem AUCTOR in *Actis Hafniens. Vol. 5. Observ. 49. pag. 136.* ex ob-servatione OLAI BORRICHII, de Purgatione liberalia conspectu solo Pilularum Cathartica-rum . Confer adhuc MARCELL. DONATVM, de *Histor. Med. Miral. Lib. 2. Cap. 1. pag. 91.*

(a) *Exercitat. de Purgant. Cap. 30. pag. 409.*

OBSERV. VI. Sola externa applicatione Purgantium nonnulli moventur; ut videri potest in *Ephemeridibus Germania*, Decur. 2. anno 10. No. 43. & probatur ex Unguento illo sat noto, ex Felle Taurino, Colocythide, &c. composito, (quodque *Unguentum de Arthanita majus* nuncupatur.)

OBSERV. VII. Quidam vehementer purgantur ob solam Perspirationem Sanctorianam *impeditam*, aut *imminutam*: hoc vero plerumque fit ab Aere humido, ac præcipue nebulofo; unde dicit HIPPOCRATES, quod *Auster producit Alvi laxitatem, diarrhæas, Colliquationes, Boreas vero Alvi constrictionem & siccitatem.* (a)

OBSERV. VIII. Accidit etiam aliquando, ut ab externo motu solo excitetur Purgatio; quod quidem prima vice navigantes, non secus ac nonnullos rheda vectos, experiri fatis notum est.

COROLL. I. Admodum *exigua* corporis moles sæpenumero sufficit ad *maximos* effectus producendos.

COROLL. II. Corpus quod agit est plerumque *tenuissimum*; ut patet ex *Emplastris purgantibus*: horum quippe
mo-

(a) *Aphorism. Sect. 3. Aph. 17.*

moles, operatione finita, vix minuitur.

COROLL. III. Corpus agens est sæpe *volatilissimum*; ut liquet ex Aloe, cujus suffitus purgat; quum vero partes ejus subtiles avolavere, illud quod remanet plane iners est.

COROLL. IV. Pars Cathartica corporis est *minima* respectu totius *molis*; (a) ut patet ex Euphorbio, & Colocynthide, quæ in aqua soluta, & leniter evaporata, massæ fiunt inertes; cum tamen pars valde exigua & vix sensibilis evaporata fuerit.

(a) Confer *Annotationem* pag. 125. & 126. annexam.

C A P U T IV.

De Eccoproticis.

I. **E***ccoprotica* (ut superius dictum est) sunt illa Medicamenta per *Album purgantia*, qua *Corpus inter operandum non multum turbant*, & qua, *præter Ventriculi Intestinorumque contenta*, vix quicquam, aut saltem valde parum, expellunt e *Corpore nostro*: siquidem impossibile est invenire *Eccoproticum* absolute sic dictum, quod ex *Glandulis Intestinalibus* aliquid non educat; sicut enim *Aqua simplicissima*, nempe *pluvialis*, in *Oculum*, ad *fabulum educendum*, injecta, eum levissime stimulando, lacrymas elicit; ita quoque *Eccoproticum*, utut blandum sit, attamen aliquid semper cum *Fæcibus* simul expellit, *Glandulis* nimirum *Intestinales* commovendo.

2. Jam vero *Eccoprotica* quælibet ad *tres Classes generales* reduci possunt.

I. *Classis* continet quæcunque agunt *lubricando* *membranas Intestinorum*, eorumque *contenta*: talia vero sunt, (1) *Olea recentia Animalium*; *recentia*, inquam; etenim si talia non sint, at e
contra-

contrario nimis diu servata, tunc acria fiunt, & ad *Classem* Purgantium acriorum referri debent; sed quamdiu recentia sunt, tamdiu oleositate sua blanda lubricant. Huc igitur pertinent, 10. Butyrum, i. e., partes pingues & oleosæ Chyli, ab aquosis & salinis partibus, vehemēti concussione, separatæ: 20. Lactis Cremor, sed recens, uti jam dictum est: 30. Omnia Juscula pingua, ex Animalibus parata, præsertim Juscula partium earum quæ circa Mesenterium sitæ sunt; hinc etiam Intestinatorum & Mesenterii Decocta, apud Italos, pro remedio habentur optimo ad Fæces induratas: 40. Medulla & Medulloſæ partes Animalium: 50. Horum Pinguedines omnes recentes: 60. Eorundem Bilis, quæ licet virtute sua saponacea & stimulante agat, quatenus tamen oleosa est, inter *Lubricantia* debet etiam haberi. (2) *Olea* cuncta e *Vegetabilibus*, ut ex Olivis, Amygdalis, Pistaciis, &c. expressa. Porro attendendum est, 10. ut Fructus & Semina, e quibus exprimuntur, matura sint; nam alioquin adstringunt: 20. ut sint quoque recentia; aliter enim acria & valde purgativa fiunt: 30. ut blanda sint; qua nota scilicet distinguuntur ab Oleis Esulæ, Euphorbii, M Tithy-

Tithymali, Nicotianæ, similiumque Plantarum acrium. Disputant nonnulli, an illa Olea blanda *constipent*, an vero laxent? quoniam in Dysenteria si sumantur, Alvum constipant; sed in Affectibus Hypochondriacis, eandem laxant. Verum si consideremus, Dysentericæ causam esse quoddam Acre Fibras Intestinatorum vellicans, atque blandorum corporum proprietatem in eo consistere, quod Acræ involvendo, eadem obtundant, facile quidem intelligemus, cur in Dysenteria profint. Porro in Affectibus Hypochondriacis, Intestinatorum vix siccissimæ sunt & crispæ, eorumque superficies inæquales & asperæ; hinc Olea blanda iisdem applicata, crispaturam ipsam & corrugationes, lubricando, tollunt, indeque laxant.

[3] *Fructus omnes blandi, maturi & pingues*; ut sunt Amygdalæ dulces, Avellanæ, Nuces Juglandes, Nuces Gougo, Pistaciæ, Ficus, Semen Lini, &c. atque omnia Farinacea, quæ viscosa sunt: Hi Fructus omnes dicuntur *lenitivi*; horumque mane masticatorum succus deglutitus, parte residua ex Ore rejecta, Alvum blande laxat. Huc etiam referenda sunt Decocta *emollientia* dicta, h. e., quæ Succum pinguem, tenuem & blandum

dum e Vegetabilibus eliciunt: qualia sunt Decocta Malvæ, Althææ, Parietaræ, Hordei, Avenæ, Millii Solis, Fagopyri, &c. hæc enim cocta speciem Emulsionis lubricantis constituunt. [4] *Saponacea partes Vegetabilium*: est autem *Sapo* corpus ex Oleo & Sale ita simul combinatis constans, ut in Aqua resolvi possit æquabili solutione, h. e., ut Oleum non supernatet Aquæ, sed cum eadem permisceatur. *Sapones* vero duplicis sunt generis; nempe, vel *naturales*, vel *artificiales*. Porro *Sapones naturales* sunt Vegetabilium Succii; quorum quidem sex dantur species, quæ blande lubricant: 1º. Manna; quæ nihil aliud est quam Succus e Fraxino exudans, concretus, atque sapore absterfivo & saponaceo donatus; hinc ejus saponacea pars lubricat, altera vero stimulat: 2º. Cassia; quæ Fructus est cum viscositate fere mellea, unde leviter lubricat: 3º. Mel; quod nihil aliud est quam Succus salinus & oleosus, vi Solis e floribus Plantarum extractus & excoctus, tum frigore concretus & in guttulas collectus, quem vero ita constitutum Apes colligunt: 4º. Saccharum; quod viscositate sua lubricat: 5º. Syrupi ex his quatuor præcedentibus, aliisque

M 2

Ve

Vegetabilium Succis confecti : 60. Mulsum ; quod etiam Hydromeli & Melicratum dicitur, nec aliud est quam Mel solutum aqua, & coctum. [5] *Sapones artificiales* : hi vero sunt illi qui ex Salibus & Oleis arte commixtis constant ; horumque *duæ* sunt species. *Prior* continet 10. Saponem ex Sale Alcalino fixo, & Oleo expresso confectum ; sic ex Sale Tartari & Oleo Olivarum fit Sapo Venetus : 20. Saponem ex Sale Alcalino fixo & Oleo Stillatitio factum, qui Sapo Chemicus vocatur : 30. Saponem ex Sale Alcalino volatili Animalium cum Oleo Distillato confectum ; qui vero *Sal Volatile Oleosum* solet appellari. *Posterior* species includit Sapones ex Acidis & Oleosis confectos ; ut ex Aceto & Oleo diu simul coctis, item ex Oleo Vitrioli cum triplo aut quadruplo Olei communis. Ad hanc Classem *Eccoproticorum* referri debent etiam, [6] Prædicta omnia *externè* applicata, sive forma Balsami, sive Fricus, sive Fomenti. [7] Eadem omnia *Enematis* specie injecta ; quod quidem sæpenumero magis prodest, quam similia quælibet Ore assumpta, præsertim si malum hæreat in Intestinis crassis.

Ceterum, ut videamus quibus hæc noceant,

ceant, & quibus profint, sive ut dicto-
rum *Eccoproticorum* usus determinetur,
ad COROLLARIA sequentia atten-
dendum est.

COROLL. I. Lubricantium istorum u-
sus prodest Corporibus siccis, calidis,
atrabiliis, Hæmorrhoidibus vexatis,
Perspiratione uberiori gaudentibus, &
robustissimis Visceribus donatis, qui-
bus proinde omne Liquidum in Inte-
stinis contentum intra Venas Lacteas
pellitur, & absorbetur, uti demon-
strat SANCTORIUS. Hæc autem Visce-
rum ariditas Regionum calidarum In-
colis sæpissime accidit; per calorem
enim externum, semper absorbetur &
detergetur quicquid hæret in exteri-
ori Corporis parte: jam vero notum
est, quo Vasa Secretiora plus emul-
gentur, eo majorem fieri Liquidi in
eadem influxum; unde fit ut interio-
ra arefcant: atque sic ejusmodi Regio-
num Incolæ tam frequenter atrabila-
rii & hæmorrhoidales evadunt. *Atra-
bilarii* sunt illi, quibus, ob rationem
modo dictam, Corporis habitus est
siccus ac strigosus: quoniam scilicet
Sanguinis liquidissima pars exhauri-
tur; ita ut eorum Sanguis e Corpo-
re quomodocunque eductus, ater qua-
dantenus appareat; hisce vero Fæces
alvinæ, ob humidi defectum, lapidis

ad instar durescunt. *Hæmorrhoidales* autem dicuntur illi, quibus, propter Liquidum Intestinalis penuriam, induuntur Fæces; quæ quidem tunc temporis hærent in angulo hoc acuto, qui a Colo & Recto Intestino formatur; unde fit ut Venæ Intestinalium ibi sitæ, nempe juxta pondus istud, valide premantur & angustentur: quapropter Sanguis ascendere non valens, hæc Vasa ita inflat atque distendit, ut rumpantur in locis ubi minima datur resistentia, nimirum circa Podicem; interdum autem intra, tumque *Hæmorrhoides cæcæ* nuncupantur; quandoque vero extra, & tunc *apertæ* dicuntur. His autem hominibus *Lubricantia* plurimum profunt.

COROLL. II. *Lubricantia* superius memorata sæpenumero plus conferunt ad Purgationem promovendam, quam validissima quæque Purgantia; præsertim autem in hominibus *præcedenti Corollario* descripris: norunt enim Medici, ac imprimis Itali & Hispani, quod si hujusmodi homines purgandi sint, iisque acria Purgantia exhibeantur, tum Anxietates, Sudores, Vomitus, aliaque dira Symptomata, nulla vero subsequente Purgatione, oritura sint; verum si *Lubricans* aliquod, ut Oleum, &c. eis propinerur.

Alvi

Alvi laxitatem illico secuturam esse
idem haud ignorant . Ceterum , in
promptu est ratio , cur hisce homini-
bus acria & valida noceant ; nimirum ,
quia vis acrium Purgantium in par-
te tenuissima & volatili consistit : il-
li autem qui magno Viscerum robo-
re donantur , omnes hasce partes pur-
gantes in interiora pellunt & absor-
bent ; unde quidem totum Corpus sti-
mulatur , turbaturque ; quin & hoc
pacto Diaphoretita Sudoriferaque fiunt,
quæ Purgantium munus obire solum-
modo debuerant . In frigidioribus ve-
ro Regionibus contrarium obtinet :
itaque in his conveniunt validiora
Purgantia , ut , Hydragoga , & Cho-
lagoga .

COROLL. III. Alvus horum Medica-
mentorum ope mota , *stricta* deinceps
non evadit , ut ab aliorum Purgan-
tium operatione fieri solet : ratio est,
quoniam Intestinorum tum Vasa , tum
Glandulæ , non adeo deplentur & ex-
hauriuntur ab hisce , ac a fortioribus
Catharticis ; proinde , finita eorum
operatione , sufficiens , ad Intestina
lubricanda , Liquidi quantitas in Gland-
ulis præsto est : verum in hominibus
quibus fortiora sunt Viscera , istud qui-
dem fecus se habet .

COROLL. IV. Optimus est *Lubri-*
M 4 cap-

cantium istorum usus , cum in Intestino Colo infarctæ & induratæ Fæces hærent ; quod quidem accidit hominibus in *Corollario primo* descriptis , & infantibus recens natis , quibus solvi debet Alvus ope Suppositorii ex sapone confecti ; etenim si per Catharticum ore assumptum , expulsiō Fæcum tentetur , convulsi pereunt .

COROLL. V. Hæc Medicamenta nocent hominibus sive *biliosis* , sive *laxis* , sive *aguosis* . Porro *Bilisi* proprie sunt illi , quibus nimia copia Bilis per Intentia fertur , refluxu versus Hepar impedito ; cum itaque Bilis per Intestina fluens , eadem satis superque lubricet , non debent alia Lubricantia hisce propinari . *Laxos* autem vocamus eos , quibus Ventriculi & Intestinorum viæ nimium lubricæ sunt , unde & flaccidæ fiunt . *Aguosi* vero dicuntur illi , quibus , in omni parte Corporis aquea Sanguinis pars accumulatur : porro tales ii sunt , quibus calor expellens , & perspiratio deficient ; ac proinde his omnia sunt laxa : ideoque homines ejusmodi , non Lubricantibus , sed acerrimis Purgantibus moveri debent .

II. Classis *Eccoproticorum* continet ea , quæ *Fæces* nimis *coherentes* diluendo movent : ut sunt , (1.) *Aqua*
com-

communis, quæ vero, si ea lege potetur ut vergat ad Intestina, non autem ad Corporis peripheriam, diluens Purgativum evadit: ad Intestina porro vergat, modo quatuor observentur sequentia; [quæ quidem in usu omnium *Eccoproticorum* etiam observari debent] nempe, 1°. sumatur mane, vacuo Ventriculo; 2°. frigido sub Jove bibatur; 3°. sudor vitetur; 4°. determinetur Aqua versus Intestina, In deambulatione in Aere frigido. (2) *Aquæ Minerales*; sive sint acidæ, uti Spadanæ, sive sulphuræ, ut Acquisgranenses; [sive salinæ; sive ferruginæ, aut vitriolicæ; sive terræ saponaceæ.] (3) *Animalium Aquæ*: quales sunt, 1°. Lac; quod, si recens hauriatur, observatis conditionibus supradictis, Fæces diluit, Alvumque laxat: 2°. Serum Lactis, eodem modo sumptum; si vero Corpus moveatur, tunc diaphoreticum; vel diureticum evadit: 3°. Lac ebutyratum. [4] *Iuscula* ex partibus Animalium parata. (5) *Omnia Composita* ex præcedentibus. (6) *Fomenta, Clysmata, &c.* ex iisdem parata.

COROLL. I. Hæc omnia conveniunt hominibus in *Corollario primo Classis Lubricantium* descriptis: ergo nocent

M 5 *biliosis,*

biliosis, *laxis*, & *aquosis*, magis vero *laxis*: minus autem noxia sunt *biliosis*, quam *Lubricantia*; quoniam hiæ magis *aquosa* sunt: idcirco, si *Minerales Aquæ* propinentur in *Hydrope* a *laxitate Vasorum* orta, certissime *mortem* accersunt.

COROLLII. Hæc optima sunt adjuvamenta in *Febribus Ardentibus*, & *Morbis omnibus Inflammatoriis*; sive sumantur per *Os*, sive per *Anum*, vel *Fomenti* forma, vel alia quacunque ratione.

III. *Glassis Ecoproticorum* includit ea quæ, leviter *Intestina* stimulando, *Fæces* inde expellunt, absque tamen reliqui *Corporis* turbatione: Hæc vero apud nos hodie *Lenitiva* dicuntur; *Veteres* autem ea vocaverunt *Minorativa*, i. e., quæ *copiam Fæcis* expellendæ non semel & simul, sed per *vices* eliminant. Huc itaque pertinent omnia *Medicamenta* quæ *Ventriculi* & *Intestinatorum villos* in *excretorios motus* excitare valent: ceterum hoc fieri debet *reliquo Corpore* non perturbato; ideoque sequentes duæ *conditiones* omnino *necessariæ* sunt; scilicet, 1o. ut hæc *Medicamenta* sint aliquantulum *acria*; 2o. vel adeo *crassa* sint, ut *Vasa Lactea* ingredi nequeant, ac proinde vero

Ius

sus Intestina determinentur , nec in
massam Sanguinis recipiantur : con-
stat enim aliquot Purgantia , si cum
Sanguine misceri prohibeantur , per
inferiora ducere ; sin contra , tum per
alias vias operari , ut patet in usa
Seri Lactis .

Medicamentorum autem istorum
nonnulla (a) ex Animalibus desum-
untur ; suntque , (1) *Succi acres*
Animalium : ut 10. *Urina* ; quæ qui-
dem epota , & aere frigidiusculo ad
inferiora determinata , purgare va-
let ; eadem vero quandoque evapo-
ratur in *smegma* , uude Pilulæ con-
ficiuntur quæ laxant Alvum , dum-
modo impeliatur Perspiratio . 20. *Bi-
lis* ; quæ agit acrimonia sua : debet
autem aliquantulum inspissari , ut fiat
instar Saponis , cum quo magnam ha-
bet affinitatem ; [atque sic ex hæc
inspissata Bile conficiuntur Pilulæ sti-
mulantes & Catharticæ , quæ vero
inaurari possunt , si quis hujusce reme-
dii genus occultare velit .] 30. *Lac* ;
quod aliquando , dum acescit in Ven-
triculo , sua itidem acrimonia fit pur-
gativum : unde videmus , optimos
quosque Practicos Lac Ovillum , Ca-
prinum , vel Asinum Phthificis ex-
hibere , quo laxa servetur Alvus .

49. Serum Lactis ; quod saponaceum habet saporem : si autem acescat , tum fit acre , unde stimulando purgat post lenia tormina ; quæ quidem ideo contingunt , quoniam ab hujusmodi acedine irritantur Fibræ ; hæc vero semel irritatæ se contrahunt , & hoc pacto inter partes contractas aer aliaque tunc includuntur ; aer autem ille sic inclusus vi sua elastica expanditur , fibrasque urget ac distendit summopere : inde igitur ortum ducunt hæc tormina , quippe quæ statim desinunt , contractione soluta ; tumque sentimus illico ut plurimum Fæces , e loco ubi spasmus erat , versus Anum descendere , quæ vero paulo post expelluntur .

50. Lac acidum . 60. Caseus recens ; hic enim , in Corporibus ubi non bene digeritur , nec a Bile ut oportet subigitur , dum in Ventriculo remanet , ibi acescit ; sicuti sæpe contingit in Infantibus . 70. Coagulum Lactis quod in ventriculis Vitulorum reperitur ; namque hoc aliquando si degulsetur , Alvum cum horrore movet . 80. Ova putrescentia ; quæ nonnunquam , si tantum olfaciantur , Ventriculum per superiora & inferiora movent ; si vero intus quantitate admodum exigua sumantur , vehementer purgant .

Quæ-

Quædam (2) dantur *Eccoprotica* ex partibus solidis Animalium desumpta: qualia sunt, 10. Salia quæ in omnibus hisce solidis continentur, nimirum, in Ossibus, Unguibus, Carnibus, &c. hæ quippe partes, si recentes fuerint & in meracum liquidum excoquantur, salinæ fiunt: jam vero Sal istiusmodi non est plane volatilis, sed, instar Salis Ammoniaci; semi-volatilis & semi-fixus; quæ quidem proprietas hic loci requiritur. 20. Semi-putridæ omnium Animalium partes: sic enim Caro semi-putrefacta Alvum laxat; si magis putrida sit, Diarrhœam parit; si vero majorem adhuc contraxerit putredinem, tum ipsam Dysenteriam excitat; prout sæpenumero tale quid accidit hominibus obesis, scilicet in quorum Corpore oleum abundat: idem porro dicendum est de Lardo, Pinguedine, & Medulla semi-putrida. 30. Animalia quædam integra, eaque cruda devorata: uti sunt Oltrea, quibus alcalina est natura, sicut patet ex liquore illo subsalfo gratissimo in earum conchis contento: nec non aliquot Pisciculi qui spiculis sunt armati; quorum vero vis laxativa qualitati cuidam specificæ non debetur, sed istis tantum spiculis stimulantibus. 40. Animalium Suc-

ci,

ci, Carnes, Pinguedines, Ova, & cetera omnia, si muria seu sale marino condita sint; ex eorum autem oleo smegmate & sale, fit tertium quoddam compositum quasi saponaceum: huc etiam pertinent omnia Salsamenta, ex quorum usu diuturno in classibus navalibus oritur sæpe numero diarrhoea. 50. Animalium Stercora, quæ sale continent ad *nitri* naturam accedentem; atque sic Itali similibus (ut Stercore Pavonum, Columbarum, &c.) ad Alvum laxandam utuntur: optima porro sunt ex hisce ea, quæ desumuntur ex Animalibus Vegetabilia solummodo depascentibus; quoniam *acescunt*. Sales autem e Stercoribus extractos *nitrosos* esse inde constat, quod si talia Stercora in acervos collecta, & Plantarum exustarum cineribus conspersa putrescere sinantur, sal qui, solvendo, evaporando, & crystallizando, ex iisdem colligitur, in crystallos plane *nitrosas* concrescit; hoc vero præsertim obtinet in Animalibus sale marino non utentibus. Huc referendi quoque sunt Succii ex Animalium Stercore expressi: hinc in Febris, aliisque Morbis acutis, ut in Variolis, Morbillis, &c. in quibus alvus leniter ac sine multa turbatione laxari debet, laudantur Succii

ei Stercoris Caprini, Ovilli, Equini, aliorum-ve similium (a).
(β.) Me-

[a] Confer ETTMULLER. *Schroder. Di-
lucidat. P. I. Sect. 3. pag. m. 123*, qui quidem
Stercus Ovillum in Variolis præfert, in Mor-
billis vero Caprinum, & Equinum in utrisque
commendat, &c. Ceterum, de Remediis
istiusmodi, præfertimque de Stercore Equi-
no, [cujus succi vulgarissimus omnium est
usus] sequens judicium fertur à JUNCKERO,
Conspect. Therap. General. pag. 345. & 346.
“(1) Ex pabulo avenaceo *discussoriam* qua-
litatem haurire creditur, & magnam vul-
go gloriam habet in Colica Spasmodica,
Passione Hysterica, Ictero, Morbillis &
Variolis, [quas à succo ejus expelli per-
hibent] Angina, & cum primis in Pleuri-
tide; unde fuit qui *Syrupum B. LUTHERI*
ex hisce Excrementis paratum esse adfir-
mant, in Colica & Malo Hysterico maxi-
me celebratum: (Confer ETTMULLER.)
Coquant autem communiter hæc Excre-
menta cum Cerevisia, atque hoc *Decoctum*
in Catarrhalibus Pectoris Pathematibus
multa cum jucunditate à nonnullis bibitur,
vulgo *das Pferde-Bier*. [2] Externe etiam
in Angina & Stranguria laudatur. At ubi-
que non modo Remedium est elogiis im-
par, sed & multis nauseosum; ideoque
talibus relinquendum qui jucunditatem ex
ipso usu percipiunt.” Hæc JUNCKFRUS.
De istis etiam Medicamentis jam quidem
ante à DANLUDOVICI (de re Pharmaceuti-
ca Scriptor omnium perspicacissimus) pro-
munciaverat, “quod hæc sordida essent.”

[β] Medicamenta *Eccoprotica* leniter stimulantia ex Vegetabilibus quoque habentur plurima ; suntque, [1] *Fructus* omnes *borxi* crudi, maturi, acres, acerbi, acidi, dulces ; ut *Poma*, *Pyra*, *Pruna*, &c. item & *Baccæ*, nullis exceptis ; quorum autem alia plus, alia minus, omnia vero flatu excitare solent : porro vis eorum *eccoprotica* a sale acri pendet, qui leviter & successive stimulat *Intestina*. [2] *Fructuum* istorum *Succi* expressi, sive crudi, sive in *Syrupum* decocti. [3] *Fructuum* horum partes non solubiles ; ut *Cortices*, *Acini*, &c. quæ quidem omnia, in *Ventriculo* retenta,

„ aut temulentorum vexationibus, Medi-
 „ castrarum-ve, vel Superstitiosorum nego-
 „ tiationibus, quam compræ Medicorum
 „ praxi apti ra. „ Confer *Pharmac. Mod. Sac.*
applic. Dissert. I. Cap. de Purgantibus Vomit.
 pa. m. 85. Idem vero *ibid. Cap. de Averien-*
tibus, &c. pag. 227. dicit, „ quod *Batavo-*
 „ rum sane militibus incurstantes in *Java* In-
 „ dos *stercore* depulisse laudi fuit ; Medico
 „ gratioso non item. „ Hinc igitur, paulo
 post, totum hoc *magna* *Ægyptiis* pro *foco*
 legendum siccandumque relinquit. Porro si
 quis de hisce *Sordibus* [quatenus ad medicos
 usus pertinere possunt] plura voluerit, con-
 sultat **CHRIST. FRANC. PAULLINI** [ni
 fallor] *Tra&atum*, Germanico idiomate edi-
 tum, cui titulus est, *Medicina Stercoraris*,

retenta, acorem satis notabilem contrahunt; unde lenia quasi Epispastica sive Stimulantia fiunt, & cum torminibus purgant: atque sic sæpenu-mero in tenellis Infantibus, quorum Ventriculus ista minus solvere ac digerere valet, inde oritur mala diarrhoea, ut etiam aliquando ex Uvis Corinthiacis, Prunis, & similibus; hæc siquidem Uvæ non dissolvuntur in Ventriculo, sed integræ cum reliquis ejiciuntur sæcibus; itaque, nisi fiat cito expellantur, acorem maximum contrahunt, & Intestina vehementer stimulant; unde diarrhoea nascitur. (4) Flores Plantarum nonnullarum; ut sunt Violæ, Rosæ pallidæ sive subrubræ, Flores Persicorum, vel in pulvere, vel in conserva assumpti, &c. (5) Saponis nativi; sicut sunt, 10. Mel; cujus quidem acrimonia inde patet, quod Ulcera & Vulnera detergeat: huc etiam pertinet Mulsum. 20. Saccharum; hoc enim cum sit quidam sal ex Arundinibus Sacchariferis collectus, ideo ex sua natura stimulare debet. 30. Manna; quæ vero (ut alibi dictum est) succus est Fraxini, ex hac arbore exudans eo tempore quo sal & oleum intime sunt unita. 40. Sappæ omnes, i. e., spissamenta ex succis maturis coctis: huc etiam referun-

tur

tur Succii Fructuum maturorum recenter expressi, ut Cassiæ, Tamarindorum; item & ille sapor egregius *Aloe* dictus: his quoque addenda sunt Gummi aromatica acria; ut Gummi Ammoniacum, [cujus autem vis stimulan- s non solum ex acri sapore manifestatur, verum etiam ex eo quod Cuti applicatum, stimulando, Perspirationem promoveat] dein Bdellium, Sagapenum, Opopanax, Myrrha, & hujus generis omnia, quæ suis viscidis partibus Intestina lubricant, acri- bus vero stimulant.

(γ) Nonnulla porro dantur *Eccoprotica* ex Salibus solis constantia: qualia sunt, (1) *Sales fixi nativi Vegetabilium*; hi autem sunt duplices, nempe, 10. Illi qui ex Succis Plantarum crudis extrahuntur crystallisationis ope: hi porro vel (α) e succis Plantarum minime acidarum educuntur; & isti Sales interdum alcalini, aliquando vero nitrosi sunt; omnesque in aere dissolvi in liquamen, ac diffluere solent: vel [β] e succis Plantarum acidarum habentur; talesque sunt magis terrestres, nec non nature fere tartareæ: horum autem Dosis est a ʒ jv ad ʒ vj in Jusculo. Notandum est vero, maximam Plantarum vim in hisce Salibus consistere;

re; unde quidem *Essentiales* dicuntur.
 20. Sal qui Vasorum lateribus, in quibus Succus Plantarum fermentescunt, adhærere solet, diciturque *Tartarus*: hic autem est Sal acidus, in aere nequaquam diffluens; ejus vero *Crystallicus Cremor Tartari* vocantur, horumque Dosis est ab $\zeta \beta$. ad ζj . vel ζx . in Jusculo. Porro Sal ille *essentialis* Vini, operatur vi sui acoris, Intestina nempe stimulando; verum nunquam Lactea Vasa ingreditur, quippe qui solvi nequit, nisi per aliquod *absali* fortissimum, ebullitionem vehementem, & aquam copiosam, ut docet experientia: proinde nec a Lympha nostra, nec a calore nostro ita solvi potest, ut ingrediatur hæc Vasa; quin & difficilis Salis hujusce solutio patet inde, quod si aquam, ubi ebullierit, refrigerari & parumper evaporari sinamus, Cremor utique supernatabit, & reliqua pars, quæ fixior est, gradatim subsidebit, usque dum Sal totus aquam deseruerit.

[2] *Sales Vegetabilium fixi artificiales*, qui scilicet ex Plantarum combustarum cineribus extrahuntur: hi vero sunt duplices; nempe, 10. Qui ex Plantis leni igne combustis educuntur: isti autem non sunt valde acres aut urentes; quoniam paululum olei admixti habent;
 iidem

iidem porro facile dissolvuntur; adeoque Vasa Lactea intrare possunt, nisi supra dicto regimine prohibeantur. Dosis autem eorum est a $\mathfrak{z}$ j ad $\mathfrak{z}$ j $\mathfrak{s}$. 20. Qui ex Plantis igne valido combustis extrahuntur: hi vero sunt omnes corrosivi; ac proinde sumi debent in larga satis Aquæ copia. Dosis eorum est a $\mathfrak{z}$ j ad $\mathfrak{z}$ $\mathfrak{s}$.

[3] *Sales omnes fossiles nativi*: sic enim Sal Marinus, ad $\mathfrak{z}$ iij vel $\mathfrak{z}$ $\mathfrak{s}$, assumptus, Eccoprotici vices gerit, si modo regimen ante dictum observetur; nam alioquin, si sumatur, v. gr. in lecto calido, aut in aere ad eundem calorem cum lecto incalente, Diureticus fit. & in calore adhuc majori, Diaphoresin excitat; facile enim ab Humoribus nostris dissolvitur, & Lactea Vasa ingreditur: iidem porro dicendum est de Borace, Salæ Gemmæ, & Ammoniaco, qui a $\mathfrak{z}$ $\mathfrak{s}$ ad $\mathfrak{z}$ $\mathfrak{s}$ sumuntur; idem etiam de Nitro, & Alumine, quorum Dosis est $\mathfrak{z}$ j; nec non de Vitriolo albo, quod ad $\mathfrak{z}$ $\mathfrak{s}$, vel $\mathfrak{z}$ jj sumptum, vomitum ciet; verum ad gran. xij, aut circiter, catharticum est, præsertim si ad albedinem calcinatum sit.

[4] Pro Medicamentis *Eccoproticis* quæ stimulando agunt, habenda quoque sunt omnia *dura, acuta & rigida* corpora, quæ

quæ digeri nequeunt : ut Limatura Ferri, &c. nec non Antimonium ; hoc enim constat stimulantibus & rigidis partibus, quarum vis stimulans & rigiditas a nullo Menstrue infringi possunt ; adeoque istæ partes, gravitate & figura sua, Liquidum e Glandulis Intestinalibus eliciunt : huc etiam pertinent corpora quælibet *aspera*, ut Officula, & Spinæ Animalium ; atque sic Anguillæ cum spinis suis coctæ, ab helluonibus quibusdam, ad Catharsin movendam, devorantur : quin etiam omnes Acini Vegetabilium, ut Uvarum, Baccarum Sambucearum, &c. stimulando purgant : nec non coctorum Vegetabilium cadavera [uti vocantur] ; qualia sunt Olera quæcunque cocta, nimirum, Spinachia, Endivia, Lactuca, &c. quorum ultima Solida cum dissolvi nequeant, eapropter rigiditate sua Stimulantia fiunt.

[e] Denique ad hanc *Eccoproticorum* Classem referri debent *Sapones* omnes, tam *naturales*, quam *artificiales* ; quatenus nempe stimulando agunt, sive Ore sumantur, sive inferne, forma Suppositorii, Clysmatis ; aut Fumi, adhibeantur ; & quidem inter hosce Fumos præstat ille qui vel ex Tabaco, vel ex Colocynthide,

thide, vel etiam ex utrisque simul, habetur: v. gr.

℞. Fol. Tabaci Brasil. ʒj, vel ʒj℞.

Colocynth. gr. iv.

Comburantur simul, & fumus, per idoneam Fistulam, in Intestinum Rectum injiciatur. (a)

COROLL. I. Medicamenta hujus tertix Classis, *Stimulantia* scilicet, *profunt*, vel *nocent* omnibus iis, quibus Remedia primæ & secundæ Classis *utilia* sunt, aut *noxia*.

COROLL. II. Pleraque Medicamenta quæ *Numero primo*, *secundo*, & *tertio* Classis hujus tertix describuntur, in omnibus Morbis Inflammatoriis *conveniunt*.

COROLLARIUM *Generales ad tres Classes simul pertinens.*

Ecceprotica hæc omnia in Intestino-
rum *Crassorum*, *Coli* præsertim, *fartu* & *obstructione* solummodo congruunt. Porro notandum est hic loci, *Mulieres*

[a] Confer TH. BARTHOLIN. *Histor. Anatom. & Med. Centnr. 6. Histor. 66.* ubi etiam *schema* ipsum idoneæ ad hoc opus *Fistulæ* exhibetur. Vide quoque TH. SYDENHAM., *Sched. Monitor. de novæ Febris ingressu*, pag. m. 533. ut & *Process. integr.* pag. 606.

lieres habitus rari ac macilenti, quæ *strictam* habent Alvum, post Partum imprimis, inde languere & melancholicas fieri; quippe quæ pertinacissima & miserrima laborant obstructione, ex materia in Intestino Colo indurata: hæc autem *durities* in isto loco satis manifeste se prodit ad tactum, atque, modo pro Placenta Uterina, modo pro Liene ab imperitis habetur; cum tamen revera nihil aliud sit, quam infarcta materies in Intestinis Crassis hærens: unde nec aliis Medicamentis, quam *Eccoproticis*, tolli potest; etenim si Fœminis hisce validiora Purgantia dentur, dira statim excitabuntur Symptomata, ut Vomitus, Colica, & Hysterica Passio: quapropter *Eccoprotica* tunc temporis, forma Clysteris injicienda sunt, ad *farctum* hunc amovendum & expellendum. Conducunt etiam hæc Medicamenta *melancholicis* quibusdam Artificibus, ut & omnibus Viris Litteratis, quibus Abdomen multum & frequenter *comprimi* solet. [a] Denique

[a] Quoniam scilicet dum studiis operam dant, *incurvato Corpore*, Abdominis contenta sibi comprimunt. Confer RAMAZZIN. *Traſtat. de Morb. Artificum, Cap. de Litterat. Morb.* item & CHEYNEUM, *Traſtat. de Infirm. Sanit. tuendo*, pag. 221.

nique ad profligandos morbos omnes Hepatis, Lienis, &c., ex *obstructione* ortos, maxime conferunt *Eccoprotista*.

CAPUT V.

De Phlegmagogis.

1. **P**hlegmagoga sunt illa, quae *Lympham pituitosam e Corpore per Anum expellunt*. Jam vero *Pituita* est quaedam tenax & viscida materies, similis isti *Muco* qui ex *Naribus* fanni hominis matutino tempore defluit.

2. *Pituita* autem hujusce duplex est origo: 1° In *primis viis* saepenumero nascitur, scilicet ex viscido victu, in iis quibus *Viscera* ita debilia sunt, ut sese satis valide contrahere nequeant, vel in quibus *Bilis* & *Sucus Pancreaticus* vitium contraxerunt, adeo ut suum munus, scilicet attenuandi & a coagulo servandi *hyli*, praestare non possint. 2° *Pituita* saepissime fit ex *Liquido* non pituitoso; ut ex *Saliva*, *Muco Palati*, *Oesophagi*, *Ventriculi*, & *Intestinorum*; quae quidem omnia *Liquida* sunt aquosa, sed tamen partes aliquot facile coalescentes

centes habent. Pituita autem ex istis Liquidis dupliciter oritur. 10. Si Humores isti, vi caloris, liquidissima parte priventur; sic, v. gr., in Febris ardentibus, Liquida nostra inspissantur: nam experientia docet, quod si Liquores nostri gradui caloris eidem, ac est ille nominis ardenti febre laborantis, exponantur, haud multo post inspissentur. 20. Fluida quoque nostri Corporis, inter stagnandum, inspissantur; etenim hæcce Liquida, nisi moveantur & agitentur, brevi inter se coeunt, avolatâ scilicet eorum parte liquidissima; unde quidem oritur inspissatio.

3. Quum ex mechanica Corporis Humani fabrica poteat, Secretoria Vasa Sanguiferis longe minora esse, (de qua re vide PROLEGOM. CAP. V. §. I.) ideo, per illa, tenuissima tantummodo Liquida secerni possunt, & quidem longe tenuiora Sanguine. Pituita igitur quæ tenax est & crassa, non immediate e Sanguine secernitur; minime enim verum est quod imperiti credunt & dicunt, de crasso Mucos, nimirum, hunc e Glandulis Membranæ Pituitariæ talem secerni, qualis apparet; quippe si hæc Membrana, frigore contracta, inflammetur, [uti fit in Coryza] tunc equidem

N

dem

dem aqueum ac limpidum Humorem fecernet, qui, sequenti mane, postquam homo dormiverit, genusque nervosum quiverit, Mucus evadet crassus, utpote qui talis stagnando redditus est. Nulla igitur adsunt Vasa quæ hujuscemodi Pituitam, in Sanguine præexistentem, secernant: unde quidem sequitur, talia non dari Medicamenta quæ Pituitam hanc, ita crassam in Sanguine præexistentem, e Vasis Secretoriis educant; ergo superest ut inquiramus, quænam sint vera *Phlegmagoga*.

4. Medicamenta quæ nomine *Phlegmagogorum* insigniri debent, duplicia sunt. 1o. Illa quæ materiam ex sua natura ad *coalescendum* aptam, e Sanguine per Intestina educunt. 2o. Quæcunque materiem *viscidam* in Intestinis existentem, inde pellunt: Jam vero omne *Phlegmagogum*, vel in ipsa Intestina, vel in ipsam Pituitam agit; ut enim hæc educatur, apta debet utique reddi ad fluorem: hoc autem obtinetur, vel Pituitam corpore quodam *acri* dividendo, eidemque simul Liquidum aliquod *fluidius* addendo; vel, ope cujusdam stimuli, *motum* Solidorum augendo, ita ut ab iisdem Pituita conteratur.

I. Classis *Phlegmagogorum* continet

ea, quæ Pituitam *diluendo* educunt: talia vero sunt, 10. Aqua simplex calida epota, vel forma Clysteris injecta, dummodo aer sit frigidus, ægerque leniter deambulet [quippe cavendum est ne fudet]; si vero per Os assumatur, vacuus sit Ventriculus. 20. Aqua cum Saponaceis; ut Aqua *mulsa* fervida, epota cum supra dicto regimine: hæc autem valde resolvit; etenim si Sanguinis coagulum adsit, Aqua fervida simplex illud lente dissolvit; sed *mulsa* citius hoc præstat: idem quoque facit Aqua cum Cassia & Manna permixta, ut & cum Sapone Veneto, Sapone Philosophorum, atque naturali Animalium, i. e., Bile 30. Gummi saponacea, scilicet, viscida corpora quæ simul in Aqua solubilia sunt, & quadantenus acria? talia vero sunt, Aloe, Gummi Ammoniacum, *Assa foetida*, Bdellium, Galbanum, Myrrha, Opopanax, Sagapenum, Terebinthina nativa, &c. Hæc autem aqua fervida soluta sumuntur; hac enim ratione multo melius agunt. 40. Aqua calida cum omnibus Salibus Vegetabilibus (exceptis acidis) in tertia Eccoproticorum Classe recensitis. 50. Quæcunque in secunda & tertia horum Medicamentorum Classe continentur.

N 2

II. Clas.

II. Classis *Phlegmagogorum* includit ea, quæ operantur quatenus Fibras ipsas Intestinales excitant in *motus*, quorum ope Pituita pressa & contrita in varias partes dividitur, divisaque tandem exprimitur: talia vero sunt Acria omnia viscida, & non nimis volatilia; nimirum, ea Corpora in quibus Acre ab aliis partibus ita irretitum est, ut licet hæ solvantur, illud tamen ab iisdem non separetur, sed loco, cui partes istæ applicantur, defixum maneat, ac proinde nec exhalare; nec in Vasa Lactea penetrare possit; hujus autem generis sunt omnia Viscida in præcedenti Classe recensita: huc etiam spectat Oxymel, quo nihil datur melius ad solvendam Pituitam; tum Elixir Proprietatis, si addito Melle inspissetur, Tinctura acetosa cum Aromatibus acerrimis; Hiera picra GALENI; omnia Gummi purgantia tertio numero primæ Classis memorata; Mercurialia lenia, ut Mercurius Dulcis, in aere frigido sumptus, quippe qui ad inferiora determinari debet, ad evitandam salivationem; Antimonium cum Nitri pauxillo, ut Antimonii Diaphoretici gran. xv; nec non omnia Medicamenta Emetica, & vehementer Stimulantia, dosi minori sumpta. Præterea

Præterea dantur adhuc *Phlegmagoga* quæ dicuntur *Officinalia*: hæc autem omnia agunt stimulando Fibras, ope cuiusdam Acris volatilis valdeque stimulantis, quod vero partibus viscosis irretitum & coercitum est: talia autem sunt, (1) *Agaricus*, qui fungus est arbori Larici accrescens: hujus minima dosis, in substantia, est gran. x, maxima $\text{ʒ} \text{ij}$, & aliquando $\text{ʒ} \text{ijj}$ in hominibus robustis; si vero decoquatur in aqua, & deinde succus expressus coletur & bibatur, prædicta Dosis duplicari debet: porro Spiritui Vini immixtus dissolvitur, non secus ac si esset Sperma Ceti; hujus Extraeti Dosis tunc est $\text{ʒ} \text{ijj}$; sed ita intumescit & spongiæ instar dilatatur, ut vix elici tinctura queat: *Agaricus* autem bonus, gustui præbet initio saporem viscidum & subdulcem, ast acrimoniam admodum amaram denique post se relinquentem; unde patet, vim ejus esse plane stimulantem. (2) *Semina Carthami*; quorum Dosis est $\text{ʒ} \text{ss}$ ad $\text{ʒ} \text{ijj}$ in substantia; si autem in decocto sumantur, duplicanda est ista Dosis: tormina vero vehementia cum Abdominis inflatione excitant, si sumantur in substantia; ideoque corrigi solent Zingibere, Galanga, Aniso, Cardamomo, &c. quibus

N 3 di-

discutiuntur flatus : porro sapore viscido & subdulci , sed postea acri & nauseoso donantur . [3] *Colocynthis* , quæ species est Cucumeris . Plantæ hujusce Fructus , seminibus suis orbatus , & exsiccatus , Medicamentum constituit vehementer purgans , (quod sub nomine *pulpæ Colocynthis* præscribitur) , amaritudinem habens maximam , sed inviscatam , & , propter viscositatem suam , facile Intestinis adhærescens ; immo tanta est ejus acrimonia , ut mortem arcessere possit ; ideoque a Filiis Prophetarum *mortis* nomine donatur (a) . *Colocynthis* autem Dosis in substantia est a gran. iv ad ꝑ j . sed non sine periculo datur ; quippe summa tormina , atque hypercatharthes excitat , & in Intestinis ulcera producit , ac interdum sanguinem ipsum elicit (b) . Menstruum autem ejus optimum est Aqua , cujus
ope

(a) *Libr. II. Regum , Cap. iv. vers. 40.*

[b] Quapropter à cautiore Practicis non datur iis quibus debilia sunt Viscera ; quin & sedulo observatur , ut *Pulpa Colocynthis* immixta Clysteribus , in *nodulo* semper includatur , ejusque sola usurpetur decoctio : ne scilicet subtilissima ramenta inferant , & post se relinquant horrenda tormina . Vide FULLER , *Pharmacop. Extempor. Reform.* pag. 106.

ope fit Extractum [a]: hujus verò Dosis est eadem ac in Substantia, & effectus non minus efficax, immo absque tam horrendis torminibus; Extractum autem ope Spiritus Vini factum, in Corporibus frigidis & pituitosis plurimum valet: hoc fuit Arcanum MARTINI RULANDI, titulo *Spiritus Vitæ aurei*, propter eum quem præbet colorem ita dicti [b]; Dosis ejus erat ad ʒ ij, vel iij, Syrupo quodam edulcorati; addere solebat Caryophyllos, aut tale quidpiam, ne fucus detegeretur: hæc autem Tinctura inspissa-

N 4 ta

(a) Præsertim si *Alcali Tartarei* tantillo prius alterata fuerit hæc Aqua. Confer DANIELIS LUDOVICI *Pharmac. Modern. Saccul. applicand. Cap. de Purgantibus Vegetabilibus*, pag. m. 38.

(b) Confer RULANDI *Curation. Empiric. Centur. II. Cap. 96*, vel TENTZEL, *Exeges. Chymiatric.* (apud ANGELUM SALAM, pag. m. 637.) Analysin porro *Colocynthidos*, modo per Distillationem, modo per Fermentationem cum Musto, modo per Digestionem, & modo per Extractionem, institutam refert Dominus BOULDUCE in *Actis Regiis Parisinis*, ann. 1701. *Memoir. pag. 15. Edit. in 12.*; tandemque concludit, optimum esse illud Extractum, quod & *gummosas & resinosas* partes contineat, dummodo per longas Digestiones, ad Fermentationem tendentes, *particula mucilaginosæ*, irritationem efficientes, separata sint.

ta & exsiccata dat Resinam, cujus a gran. iv ad viij Dosis est. (4) *Euphorbium*, quod est succus Plante, femine tricocco. Tithymalum nostrum maxime referentis. Hic Succus gummoso-resinosus ex pallido flavescit, &, acrimonia ignea diu inhærente, Linguam urit; maxime viscidus est, ideoque tenaciter admodum Intestinis adhæret, nec nisi Spiritu Vini, aut Spiritu Salis, inde dimoveri & solvi potest: Dosi minima, scilicet ad gr. ss, valde purgat, licet ab Empiricis audacibus Dosis gr. xij aliquando prescripta sit; in hominibus autem facile movendis primo Mucum Intestinatorum abradit, deinde vero Sanguinem elicit; ceterum optime juvat Hydropicos, in quibus vis ejus plurimum francitur: dissolvi potest in Aqua; sed tunc ita horrendi saporis est, ut hoc modo in usum non veniat; porro si solvatur in Spiritu Vini, [in quo quidem extrahitur pars ejus spirituosa & resinosa, relicta terrestri] vim majorem adipiscitur, ideoque Dosis ejus maxima ad gr. iv. reducenda est; si vero cum Aceto coquatur, tota vis ipsius perit. [5] *Hermodactylus*: hæc Radix est gummosa, Salivam, dum masticatur, viscosam reddens, saporemque amarum & nauseosum habens. Dosis in sub-

substantia est a gr. x. ad ʒ ii; si autem cum Aqua decoquatur, duplicata Dosi dari potest: in Alcohole Vini pars resinosa tantum educitur, & in Spiritu Vini vulgari extrahitur corpus resinosis salinisque partibus mixtum. [6] *Jalappa*: hæc Radix est Plantæ quæ *Mirabilis Peruviana* dicitur, atque tot flores tamque diversis coloribus præditos fert; si masticaretur, totum Os visco primo quidem obducit; sed paulo post Fauces exulcerat; lente deglutita, Linguam, Fauces, & Oesophagum quasi comburit; hoc vero malum Aceto corrigi potest. Dosis ejus, in substantia, pro Infantibus, maxime contra Vermes, est ad gr. viij, vel ix; in Adultis autem maxima Dosis est ʒ jv: rarissime fallit, nisi multum adsit Acidi in Ventriculo; siquidem Acida vires ejus destruunt: si coquatur in Aqua, Dosis etiam duplicanda est; operatur autem citius hoc modo, & minoribus cum torminibus; addatur vero Mel, Saccharum, vel simile quid, ne Fauces exulcerentur: porro si taleolæ hujusce radicis cum Spiritu Vini vulgaris q. s. decoquantur, Extractum elicitor, ex partibus oleosis sive resinosis & salinis constans, cujus Dosis eadem est ac in substantia: in Alcohole vero soluta &

N 5 in-

inspissata dat Resinam (a), cujus $\mathfrak{z}$ j
 æquivalet $\mathfrak{z}$ j ejusdem crudæ. (7) *Mechoacanna*,
 quæ species est Bryoniae, unde & quoque *Bryonia alba*
 dici solet; benignius hæc operatur quam
Jalappa: est autem gummosa Radix,
 sapore viscoso & acri prædita. Dosis
 est a gr. xij ad $\mathfrak{z}$ j ss; ceterum, in
 Aqua & Spiritu Vini, non secus ac
Jalappa, dissolvitur. (8) *Pruna* quæ-
 dam *Myrobalani* dicta, quoniam visco-
 sa sunt, & Glandibus similia: eorum
 autem variæ dantur species, quæ, pro
 loci nativi, coloris, aut magnitudinis
 diversitate, distinguuntur; in Officinis
 vero quinque genera prostant, binis
 hisce versibus recensita.

*Myrobalanorum species sunt quinque
 bonorum;*

*Citrinus, Chebulus, Belliricus, Em-
 blicus, Indus.*

Omnes hi Fructus sunt viscosi, cum
 sapore terreo, astringenti, & acri;
 hinc primo quidem satis vehementer
 purgant, postea vero constipant; sunt
 autem valde acerbi, nec facile solubi-
 les. Dosis est, in substantia, ad $\mathfrak{z}$ j j;
 in

[a] Confer Domini BOULDUC Obser-
 vationes Analyticas de *Jalappa*, in *Actis
 Regiis Parisin. ann. 1701. Memoir. pag. 139.
 Edit. in 12.*

in decocto, ad ℥ j ℥; in infuso, ad ℥ ij. (9) *Gummi-Gutta*: hoc est Gummi aromaticum Indicum, quod expellit materiam instar mucii Narium. Dosis ejus est a gr. j ℥ ad gr. x. In Vitello Ovi aut Melle solutum, duplicem acquirit vim; quippe Menstruum, interponendo sese inter partes viscosas, exitum præbet acribus: in Aqua pars ejus minima tantum dissolvitur; quod tamen solvitur, satis vehementer [a] agit. [10] *Turbith gummosum*: hoc species est Bulbi, sive Radicis gummosæ; vocatur autem *gummosum* quia, si masticeatur, talem qualem Gummi, viscositatem exhibet, cum acri amaro intermixto. Dosis est in substantia, a gr. x ad ℥ ij; decoctum ad ℥ j in Aqua, lente operatur; si vero solvatur in Spiritu Vini

N 6 vul-

(a) *Gummi-Gutta*, quod alia quoque fortitur nomina, [de quibus vero consulantur AUCTORES] sat bene purgat Infantes dosi gr. j ℥s, vel ij gr. cum Saccharo; pro Adultis autem requiruntur gr. iv. ad vj: porro, si major adhibeatur dosis, plerumque tunc ἄνω & κάτω violentissime purgat. Ceterum, licet hoc Gummi tanta donetur acrimonia, Fructus tamen Arboris, unde provenit, dulcis est edulisque; siquidem instar Aurantium ab Indigenis Cambodiæ comedi perhibetur. Plura de Gummi-Gutta vide in *Actis Reg. Paris. ann. 1701, Memoir.*

vulgari , fit Clyffus continens Aquam , Oleum & Salem , atque benigne fatis agens ; fi folvatur in Alcohole , fit Refina optime purgans ; adeo ut parum referat , qua ratione præparetur . Hæc vero lunt *Phlegmago-ga* Veterum , [additis Opopanace & Sagapeno , & excepto Gummi-Gutta .]

Recentiores his etiam addidere *Mannam* , & *Aloem* . Jam vero *Manna* eft corpus viscofum , & quadam acrimonia præditum : *Aloe* autem hoc habet , quod viscofitate fua & amaritie Bilem æmuletur , quæ Bilis ab HIPPOCRATE pro Clyffo naturali habetur . Dofis Aloes eft a gran. *jj* vel *jjj* ad *ʒ* *j* . *Bryonia* quoque his additur ; quæ Radix eft fungofa & craffa , maxime pituitofa , & laporem acrem , mordacem , ac naufeabundum habens . Dofis ejus eft in fubftantia , a
 ð ß ad

pag. 172. *Edit. in 12.* ubi Dominus BOLDUC varia refert experimenta circa hujus preparationem à fe inftituta . Ejuſdem vero legi poteft hiftoria , præfertim apud CLUSIUM , *Libr. 4. Exoticorum* , *Cap. 8* ; dein apud BONTIUM , *de Methodo Medendi Indica* , *Cap. 9* ; & omnium optime in HORTO MALABARICO , *Tom. I. p. 41* . Confer denique LOTTICHIUM , *Tract. d^e Gbitta Jemou.*

Ἐ ἢ ad ʒj; & in infuso, ad ʒjj, vel ultra: hæc Radix in Aqua, aut Cerevisia, decocta, pituitam lente, sed cum vomitu & virulentia, educit; at sapor ejus in decocto intolerabilis est: ceterum in Spiritu Vini decocta & inspissata, vim duplicem acquirit: convenit autem Mulieribus, quibus Menstrua, ob pituitam Uterum obsidentem, supprimuntur. Hisce præterea additur *Polypodii Quercini* Radix; quæ etiam vi suæ viscositatis & acrimoniæ operatur.

Mercurialia quoque huc spectant, & imprimis *Mercurius Dulcis*; qui vero, si detur subtilissime tritus, fit Siagogus; si autem grosso modo, Phlegmagogus evadit; non enim facile solvitur in menstruis: ceterum Dosis hujus est a gr. jv ad gr. xxiv, vel xxx.

COROLLARIA

Theoretica, ad Phlegmagogorum Solutionem spectantia.

Quandoquidem omnia recensita *Phlegmagoga* consistunt parte viscosa, quæ vel Gummosa, vel Resinosa est, & Sale Volatili penetranti, sed inviscato, gaudeant, hæc inde sequuntur, circa Solutionem ipsorum, COROLLARIA.

CO-

COROLL. I. Si corpus in quo neque Salina, neque Gummofa, neque Resinofa pars prædominatur, *solvatur* in Aqua, illud quod post solutionem remanet, *vim purgatricem* retinebit, licet etiam ipsi Aquæ vis purgans communicata sit. Porro si residuum istud Spiritui Vini vulgari immittatur, id quod in eodem immisum remanet, *purgativum* erit. At si residuum hoc secundum in Alcholle Vini solvatur, quantum fieri poterit, illud quod restabit *iners* prorsus erit, instar capitis mortui, ac proinde non purgativum.

COROLL. II. Si corpus in quo Salinum prædominatur, in Aqua, quantum fieri poterit, solvatur, tunc residuum erit *iners*; uti fit in corporibus non Resinosis, sed Gummosis, qualia sunt *Agaricus & Bryonia*.

COROLL. III. Si corpus fuerit Semisalinum, & Semi-resinosum, atque in Spiritu Vini vulgari, quantum fieri poterit, solvatur, id quod remanebit, *iners* etiam reperietur.

COROLL. IV Verum, si solum Resinosum prædominetur, tum omnis ejus *vis purgatrix* extrahetur Alcholle Vini, & residuum erit *iners*.

COROLL. V. Si tres *solutiones* in *Collario primo* memoratæ commisceantur,

tur , & igne lento inspissentur , soluti corporis vires integras , sive *quendam essentiam* , inde habebimus .

COROLL. VI. Omnia hæc Extraeta in Aere aperto conservata , *nauseosum* spirant odorem , quo cessante , perit eorum virtus , sed remanet pondus .

COROLL. VII. Omnia hæc cum *Acidibus* cocta , ut cum Aceto , Oleo Vitrioli , Spiritu Nitri , Spiritu seu Oleo Sulphuris per campanam , &c. *vim* suam emittunt [*a*] .

COROLLARIA Practica .

COROLL. I. Medicamentorum expositorum usus necessarius est in hominibus , quibus Viscera *prima* , i. e. , Organa quæ Chylum conficiunt , *debilia* sunt . Hæc autem Organa duplicis sunt generis ; scilicet , (1) Os cum suis Instrumentis masticationi inservientibus , Ventriculus cum suis Musculis digerentibus , & Intestina cum suis Musculis comprimentibus ; [2] Diaphragma , quatenus motum iis omnibus communicat , Musculi Addo-

[*a*] Confer , de hisce COROLLARIIS , *Elementa Chemiæ* AUCTORIS , Tom. II. .

Abdominales, & Pectorales, Idemque motus Arteriarum, & Hepatis.

COROLL. II. Phlegmagogorum perquam necessarius est usus in omnibus Morbis ortis a *Chylo*, propter *inertiam* Bilis, *vitiato*; Bilis enim menstruum est, cujus efficacia visciditas Ciborum maxime superatur, & resolvitur: eapropter quando nimis *iners* est, aut nimis *parce* in Intestina fluit, intra breve tempus Pituita & Phlegma in Intestinis generantur & crescunt; unde quidem homines hunc in modum affecti, Hydropici, vel Pituitosi redduntur: his ergo *Phlegmagoga*, parva sed sæpe repetita dosi, valde profunt. Maxime quoque conveniunt in Morbis omnibus *frigidis*, iis nempe qui pendent ab *inertia* primorum Viscerum, simul & Menstruorum; ex quibus autem binis vitiis oriuntur Tumores albi, Leucophlegmatici dicti; nec non Abdominis Fætus sive Obstructiones; ut & Hydrops, Pallor Virgineus sive Chlorosis, &c.

COROLL. III. Phlegmagoga profunt iis, in quibus *pallor* totius Corporis, *visciditas* Salivæ, Succi Pancreatici, & Intestinalis adsunt, & in quibus Fæces quasi *Pituita* obvolvuntur. Siquidem notandum est, rubedinem
Corpo-

Corporis a Sanguinis pendere rubedine; hanc vero a circulatione per Vasa, & imprimis per Pulmonalia, in quibus minimæ particulæ violenter compinguntur a vi resistente Vasorum contra vim impellentem Cordis; unde fit ut formentur in Moleculas solidas, & rotundas, ac proinde rubras. Itaque, si *pallor* Corpus occupet, novimus ex natura morbi, 10. vel Vasa esse nimis laxa; 20. vel Sanguinem deficere; 30. vel denique Cor non satis valide se contrahere, adeoque vim Solidorum in Fluida imminutam esse: quum enim hæc vis desinit, statim Sanguis *palescit*, ut experientia docet; quippe Sanguis *ruber* extractus & quiescens, brevi *palescit*, & in Serum pituitosum resolvitur. Itaque *Phlegmagoga* quæ diluunt, resolvunt, & stimulant, hoc in casu plurimum conducunt; utpote quæ motus in *primis viis* defectum, ex quo quidem Cordis defectus maxime pendet, auferunt.

COROLL. IV. *Phlegmagoga* conveniunt iis, qui ex Vita nimium *sedentaria*, aut Victu nimis *viscido*, ut solis Farinaceis non omnino, vel saltem non rite, fermentatis, *palescunt* & *pituitosi* fiunt.

COROLL. V. Optima methodus curandi

randi Morbos , quatuor præcedentibus *Corollariis* enumeratos, sic se habet : 10. Per aliquot dies præparetur Corpus , exhibendo scilicet ea quæ Viscera stimulant , & Pituitam diluunt ac resolvunt ; qualia sunt illa quæ exposita fuere in *secundo* , *tertio* , & *quarto* numero *prima* Classis , ubi agitur de Saponaceis , & Gummi fœtidis , nec non de iis quæ constant ex Aquosis , & Salibus artificialibus , nimirum Alcalinis fixis . 20. Materia soluta , & ad fluendum habilis optime reddita , expellatur per *Phlegmagoga* in *secunda* Classe descripta . Ex. gr. , sit homo toto Corpore frigidus , pituitosus & iners , insuperque crudis nec facile solubilibus vitare solitus ille sit Alimentis , indeque metuamus , ne brevi incidat in Hydropem ; tum , inquam , curatio sequentem in modum institui debet : 10. Dentur ipsi , singulis horis , Saponis Veneti in Pilulas redacti gran. *jj* ; & , post singulas harum Pilularum doses , grana *v* aut *x* Nitri , vel Salis fixi GLAUBERI , vel Salis Tartari fixi , vel Cinerum Clavellatum , aut Gummi Ammoniaci , ex Vino Hispanico , vel ex Aqua Menthæ : 20. Post harum rerum , per aliquot dies , usum , exhibeatur eidem , quo-

quolibet vespere, Pilula j. ex Aloe
ad gr. jii vel jv; &, maue sequenti,
similis Pilula cum gran.ⁱ/₂ vel j. Eu-
phorbii: atque sic brevi curabitur æ-
ger.

COROLL.VI. Itaque patet ex dictis,
quod *Purgantium* debite exhibitorum
ope, innumeri Morbi curari possint;
non obstante quidem sententia HEL-
MONTII aliorumque Chemicorum hu-
jus asseclarum, qui dicunt, omne *Pur-
gans* esse *Venenum*, ac proinde Corpus
nostrum semper debilitare. (a)

CA-

(a) Vide HELMONT. *Lib. de Febris*,
Cap. 5. integr. & alibi passim.

CAPUT VI.

De Cholagogis.

I. PRIUSquam *Cholagogorum* veram naturam, & effectum exponamus, eorumque Classes enumeremus, Veterum de iisdem expendemus sententiam. Veteres duplicem agnovere Bilem; scilicet, unam *atram*, sive *Splenicam*, alteram vero *flavam*, sive *Hepaticam*; atque sic Medicamenta purgantia priorem, *Melanagoga*; posteriorem vero evacuantia; *Cholagoga* dixere: hoc autem ultimo nomine donabant omnia illa Medicamenta, eaque sola, quæ *Faces*, Bilem *Cysticam* colore *flavo* aliique proprietatibus referentes, expellebant: qua quidem ratione in duplicem errorem delapsi sunt; scilicet, 1o. E *Cholagogorum* numero eucludebant nonnulla Medicamenta, vere tamen *Cholagoga*, nempe Medicamenta Bilem *Hepaticam* strictè dictam moventia: hæc enim *Bilis*, Si in *Sinu GLISSONIANO* examinetur, antequam cum *Bile Cystica* commixta sit, omni caractere, nempe, sapore, odore, colore, tenacitate, *Lympham* plane refert;

refert; ac proinde, licet ope Cholagogorum educatur, Fæces tamen inde non flavescunt. 20. Sæpenumero pro Cholagogis habebant, quæ revera talia non sunt, uti statim patebit: cum enim Bilis Cystica distinguatur ab omnibus aliis Corporis Liquidis, quatuor hisce characteribus, 1°. amaritie sua, 2°. flavedine, 3°. splendore suo lucente, 4°. spissitudine sive tenacitate sua; hinc ex præsentia trium posteriorum characterum in Fæcibus Alvinis, (de primi vero præsentia nihil dicere poterunt, quippe qui Fæces degustare soliti non essent) easdem biliosas esse concludebant Antiqui; ac proinde quæcunque Medicamenta hujusmodi Fæces expellebant, Cholagoga nominare; sed perperam & temerarie admodum: etenim hæc flavedo, atque splendor relucens; quæ quandoque in Fæcibus viscidis, per Cathartica expulsis, observantur, possunt esse progenies ipsorum Medicamentorum, contenta, præsertimque Mucum Intestinorum, flavedine relucente inficientium, licet ne minimum quidem Bilis adsit: ita quippe Cassia, parva quantitate sumpta, Urinam & Fæces colore flavo tingit (qui proinde falso Bili tribueretur); si majori quantitate sumatur, colorem viridum

dem inducit; si majori adhuc, atrum; quin etiam ex *Manna* assumpta *flavescent* etiam Fæces; nec non ex *Tamarindis*, a quibus *pituitose* quoque fiunt; itidem *Aloe* in Aqua multa soluta, valde lentescit, ipsamque Bilem æmulatur, ac Fæces semper *flavidine* tingit.

2. Ex dictis patet, quantum errabant Antiqui, dum ex effectu quem habent Medicamenta quædam expellendi Fæces instar Bilis coloratas, eadem revera Bilem purgare concludebant. Rejecta itaque Veterum sententia, omnia *Cholagoga* ad binas Classes reducemus; quarum *prior* continet quæcunque, Sanguinem Hepaticum attenuando, secretionem Bilis uberiores promovent; *posterior* autem includit omnia illa quæ, Diaphragma & Abdomen violenter concutiendo, Bilem ex Hepate & Vesicula Fellea in Intestina derivant, unde postea per sedes e Corpore potest amandari, si modo opus sit.

Sub *priori* Classe continentur omnia *Saponacea naturalia*; ut sunt Succus cunctorum Fructuum Horæorum acidulcium, & maturorum; scilicet, Uvarum, Ceraforum, Mororum, Baccharum Sambuci, &c. Rubi Idæi, & vulgaris, Pomorum, Pyrorum, &c. Hæc enim

enim liquefaciunt omnia illa quæ in Vasis hærent, adeoque & Bilem, quia etiam interdum ita vehementer & copiose, ut Choleram-morbum arcessant. Huc etiam maxime referendi sunt, 10. Succus Plantarum aliquot manifeste Saponacearum; ut est Succus Lychnidis Saponariæ dictæ: huc pertinent quoque Cassia, Manna, Mel, Saccharum, Tamarindi, Succus Rosarum pallidarum, Aloe, Scammonium, Myrobalani, Rhabarbarum. 20. Saponacea artificialia, quæ ex Oleo & Sale arte combinatis constant, (ut antea dictum est) & quorum variæ dantur species superius enumeratæ; omnium autem præstantissima est illa quæ ex Sale Alcalino volatili, & Oleo volatili conficitur. Tandem huc referuntur Elixir Proprietatis, & Syrupi omnes moderate aromatici; ut Syrupus de Artemisia FERNELII, Botrys, quinque Radicum Aperientium, Cichorei simplicis, & cum Rheo, Violarum, &c. sumantur isti omnes in Sero Lactis, aut Decocto Taraxaci, vel simili Diluente, idque mane vacuo Ventriculo.

Posterior Classis complectitur omnia *Emetica validiora*; ut sunt Afari folia, nec non *Emetica Antimonialia*, *Mercurialia*, &c.

COROLLARIA Practica.

COROLL. I. Bilis nunquam *evacuari* debet; nunquam enim copia peccat, nisi in hominibus qui diu nimis a Cibo abstinere; quo in casu nihil aliud requiritur, quam ut Cibus sumatur.

COROLL. II. Medicamenta hujusmodi adhibenda sunt in omnibus Morbis, qui ab *obstructione* Hepatis vel Ductus Biliarii oriuntur, ac proinde in *Ictero*; verum tamen cum aliqua cautione: siquidem a Medicamentis fortioribus initio morbi abstinendum est; Febrem enim, sive potius Inflammationem a qua Febris oritur, adaugent. *Icterus* autem sæpenumero procedit ab Hepatis fæctu per cretaceas, gypseas, calculosas, aliasque concretiones; interdum vero a Ductus Communis, per lapillum hærentem, obstructione, quam semper comitatur Vomitus enormis. Hic morbus Litteratos, ob vitam sedentariam, ut plurimum afficit; cujus debellandi sequens videtur optima methodus: v. gr., detur 10. quotidie, singulis horis, Pilula j. ex *Sapone Veneto*; vel parum *Aloes* cum *Melle*; vel *Hiera picra* parva dosi; aut exhibeatur *Sal Polychrestus* cum pauxillo *Mellis* & *smegmatis* ex
Rha-

Rhabarbaro ; atque superbibatur *Potus* tenuis , saccharatus , aut mellitus , vel *Sirupus Violarum* , cum diæta stricta ; continueturque horum vel similium usus , donec concretiones resolvi incipiant ; quod plerumque intra unum vel alterum mensem fieri solet , & factum esse dignosci potest ex mutatione coloris in Urina , Fæcibus , & Cute . Tum vero 2°. propinentur *Emetica valida* , quibus Abdomen violenter concutiatur , & materia soluta exprimatur : (hæc autem non sunt initio præscribenda , ne , partem fluidissimam emungendo , concretiones magis duras fixasque reddant) porro finita Emetici operatione , vesperi detur *Opiatum* , atque sensim Exercitio , Cibisque crassioribus assuescat æger . Ceterum , qui fiunt a defectu Bilis morbi curari debent administrando ea quæ facile solvuntur , qualia sunt *Ptisanæ* , *Vitelli Ovorum* , & similia , una cum *Saponi Pilula* ,

CAPUT VII.

De Hydragogis.

i. **H** ydragoga sunt Medicamenta Purgantia, quæ Aquam, i. e., Serum Intestinale salivofum educunt, Porro Serum dicitur omne Liquidum a Sanguine secretum, quod neque est pingue, neque rubrum: est autem vel concrefcens ad ignem, instar albuminis ovi, in duram massam; & hujusmodi est Serum Sanguinis proprie dictum: vel non concrefcens, sed exhalans, & post se fæces relinquens crassas, at non coagulatas, taliaque sunt Saliva, Sudor, Urina. Serum autem quod ab Hydragogis educitur, est illud posterius: intestinale vero dicitur, quoniam in Intestina derivatur; idque dupliciter: nempe, 1°. e Glandulis Salivalibus Oris, nec non e Palati & Oesophagi Glandulis, exstillat, ac deinde deglutitur: 2°. fecernitur atque fluit in Intestina non tantum e Glandulis Intestinalibus ipsis; sed etiam e Glandulis Hepatis, per Ductum Hepaticum. Hoc autem Liquidum, Hydragogorum ope, multo majori copia, quam

quam naturaliter fieri solet, educitur, & per Anum expellitur.

2. Ceterum, *Hydragoga* reduci possunt ad tres Classes: quarum *Prima* continet ea quæ secretionem hujusce Liquidi promovent, Glandulas nimirum Intestinales stimulando: *Secunda* complectitur ea quæ secretionem dicti Liquidi suscitant, 1o. Sanguinem in partes non rubras dissolvendo, 2o. eundem ita solutum velocius movendo, quo majori copia ad Glandulas Intestinorum secretorias applicetur: *Tertia* tandem includit Medicamenta quæ utrumque istud simul agunt.

Prima Classis Hydragogorum.

CLassis hujusce Medicamenta, ad Intestinorum Membranam intimam applicata, eandem, instar Vesicatorii, in vesicas elevant, quas vero deinde, vi sua caustica, solvunt; unde sequitur continuum Liquidi Intestinalis stillicidium. Corporis quippe tota superficies, cum externa, tum interna, pullulat scatetque Vasis Liquidum modo dictum continentibus: his autem Vasculis si corpora applicentur acria, quæ ipsa solvere valeant, simul

mul & quæ tam crassa sint , ut eadem intrare nequeant , tunc temporis Liquidum istud educunt . Acræ vero ista vocantur *Vesicatoria* , aut *Hydragoga* , prout huic , vel alteri superficiæ admoventur , nimirum , externe , vel interne : quapropter acriæ cuncta *Vesicantia* quæ ita crassa sunt , ut Venas Lactæas ingredi nequeant , *Hydragoga* fiunt , nullo quidem excepto ; & quo magis acriæ crassaque sunt , eo quoque fortiora extant . Porro Classis hujusce Medicamenta duas condiciones habere debent ; 1o. nempe oportet , ut in se contineant aliquid tenue , acre , rodens , & urens ; 2o. oportet ut illud urens ita sit corpore quodam gummoso vel resinoso involutum , ut totum simul non exhalet , sed successive ; unde quoque fiet , ut successive rodatur . Medicamenta vero hujusmodi duplicia sunt ; vel enim ex Fossilibus , vel ex Vegetabilibus desumuntur . Quæ ex Vegetabilibus habentur , sunt sequentia . (1) *Mechoacannæ* Radix , quæ jam inter Phlegmagoga numerata fuit : vires habet fere instar Jalapæ ; in Alcohole soluta Tincturam præbet , quæ si inspissetur , fit Resina : Tinctura hæc in Ore detenta , ardore intolerabili Fauces afficit , & salivationem excitat ; si vero deglutiatur , Fau-

Fauces ac Oesophagum inflammat, & humoribus opplet: Resina autem, si masticetur, salivam quoque vehementer movet, Osque exulcerat; denique si, cum Ovi Albumine, sordidis Ulceribus applicetur, eadem absterget. Dosis hujusce Radicis est a $\mathfrak{D}j$ ad $\mathfrak{Z}ij$; quæ quidem Dosis major est, quam illa quæ pro scopo Phlegmagogorum requiritur; quoniam in hoc casu stimulus fortior esse debet. *hydragogum* nobilissimum est; sed non debet deglutiri, nisi viscoso quodam corpore involvatur, ne scilicet Fauces & Oesophagum lædat. (2) *Jalappa*: hæc vero, si masticetur, primo quidem iners esse videtur; sed tandem acerrima deprehenditur. Tinctura ejus cum Alcohole facta, & in Ore detenta. Fauces itidem exulcerat: Resina vero, si masticetur, intolerabilem dolorem & tumorem excitat, salivæque secretionem valde promovet, porro si in aqua soluta sumatur, vehementer purgat, ut & ejus Tinctura saccharo edulcorata. (Dosis Jalappæ, in substantia, est a $\mathfrak{D}j$ ad $\mathfrak{D}v$; Resina vero datur a gr. v ad $\mathfrak{D}j$.) (3) *Ebulus* sive *Sambucus humilis*: hujus Fructu, & Cortice mediano utimur. Dosis Baccarum est a $\mathfrak{D}j$ β ad $\mathfrak{Z}v$; Succus autem earum, ut & Summitatum, dari solet a

ʒj ad ʒj. Cortex medianus, si ad ʒj
 Infantibus, & ad ʒ ss Adultis detur,
 serum vehementissime educit, & for-
 tius agit quam Sambucus: Baccæ por-
 ro & Cortex Ebuli, si degustentur,
 saporem acrem præbent & lædentem:
 (4) *Rhamnus Catharticus*, sive *Spina
 Cervina*, vel *insectoria* (ita quidem
 dicta, quod Pictoribus usui sit): Bac-
 carum ejus Succus expressus sumi pot-
 est ad ʒj, & in Sirupum coctus, ad
 ʒij. Secundum autem SYDENHAM
 I observationes, Sirupus hic *de Spi-
 na Cervina* Hydropicis maxime con-
 fert, & in his, qui Catharsi prompte
 cedunt, aquas copiose admodum eli-
 cit (a): porro Succus in Ore deten-
 tus, saporem quasi igneum exhibet,
 (5) *Soldanella minor*: hæc herba ma-
 ritima est, & species Convolvuli; a-
 pud Batavos maritimos habetur pro
 divino Medicamento: saporem vero
 acerrime salsum præbet: usus ejus est
 in Acetariis; sed ab Aceto vis ejus
 plurimum infringitur: herba hæc li-
 mosa est, & tenax cum acredine, Al-
 vumque purgat cum torminibus. Dos-
 is a ʒij ad ʒj. (6) *Gratiola*: hæc sa-
 porem habet igneum amarissimumque,
 cum succo viscoso: aquas educit cum
 tor-

(a) Confer. SYDENHAM, *Tract. de Hydrope*, pag. m. 487.

torminibus summis , soletque Vomitu-
 tum excitare . Dosis est a $\mathfrak{D}j$ ad $\mathfrak{Z}jij$
 in infuso . (7) *Jris Vulgaris* , quæ
nostras dicitur : hæc agit vehementis-
 simè . (Dosis Radicis , in pulvere , est
 a $\mathfrak{D}\beta$ ad $\mathfrak{Z}j\beta$; in infuso ; a $\mathfrak{Z}j$ ad $\mathfrak{Z}\beta$.
 Dosis vero Succii recenter expressi ,
 ab $\mathfrak{Z}\beta$ ad $\mathfrak{Z}jij$:) hic vero Succus ,
 dum sumitur , si cautio non adhibea-
 tur , Oesophagum in bullas maximo
 cum dolore elevat ; sed assumpto Ace-
 to dolor iste tollitur . (8) *Efula* ; cu-
 jus Succus , quoad colorem & consi-
 stentiam , Lac æmulatur ; sed ita est
 urens , ut si Cuti applicetur , instar
 ignis eam exulceret ; & est adeo te-
 nax , ut calore leni evaporatus , in
 Resinam abeat . MARTINUS RUIAN-
 DUS habebat , in Germania , quoddam
 Arcanum pro Hydropicis , qui ingenti
 numero ad eum confluebant , quos-
 que omnes fere sanabat ; hoc autem
 Arcanum erat *Cortex Efulæ Decoctus*
 in *Sero Lactis* , & *Melle* edulcoratus .
Efulæ Dosis est gran. $ijij$ ad $vjjij$ in sub-
 stantia ; sed , in infuso , Dosis ista du-
 plicatur . Huc vero referuntur etiã
 aliæ Tithymalorum species , ut & *Eu-
 phorbium* . (9) *Gummi Gutta* , sive *Gut-
 ta Cambodia* , seu *Gamandra* , &c. (de
 qua jam dictum est in *CAP. de Phlegma-
 gogis*) : hanc Plantam nonnulli dicunt

esse Tythymali speciem, ex qua læsa succus exstillat, cui vero flavus conciliatur color, ne fucus detegatur: ceterum, si gustetur, Fauces exulcerat, iisque tenacissime adhæret, atque veficas excitat; fortissimum quoque & optimum est *Hydragogum*. Dosis est a gr. jii ad xv; in Corporibus autem difficulter movendis plerumque Vomitus excitat. (10) *Elaterium*, sive *Cucumeris Asinini Succus* ad Solem inspissatus: hoc Medicamentum acerrimum est, quin & ita viscosum, ut licet per 100 annos servetur, nihilominus tenax maneat: laudatur a SYDENHAMO tanquam ultima anchora in Hydrope (a). Dosis Elaterii est a gr. j ꝑ ad gr. xij; est autem Purgans vehementissimum.

Hydragoga hujusce primæ Classis ex Fossilibus desumpta, sunt hæc sequentia (1) *Mercurius Dulcis*; qui constat ex Acido Salis Marini, & Mercurio concentrato sive recondito: Hic vero fit optimum *Hydragogum*, si grosso modo contritus exhibeatur; a Liquidis enim nostris haud facile solvi-

(a) *Tract. de Hydrope*, pag. m. 488. Confer etiam imprimis LISTER *Tractat. de Morbis Chronicis*, *Exercitat. de Hydrope*, pag. m. 17. ad 20.

vitur, ideoque Intestinis inhærens, eadem, vi Acidi quod in eo continetur, stimulat. Dosis ejus est a gr. iv. ad ʒ ß aquas autem violenter educit; verum, si exhibeatur tenuissime attritus, Salivationem excitat, atque, si grosse contritus Vulneri applicetur, Callos ad marginem natos optime corrodit. (2) *Mercurius Præcipitatus albus*; cujus vis consistit in spiculis acidis, quæ non sunt recondita, sed aperta & nuda; unde si alcalinis infringantur, aut ignis vi separentur & expellantur, dulcis evadit. Dosis ejus est a gr. ʒj ad x; & vehementer purgat. (3) *Mercurius Præcipitatus ruber*; qui violentius adhuc agit, hinc Dosis hujus est a gr. j ad gr. iv., (4) *Mercurius Præcipitatus flavus*, sive *Turbith minerale*; quo quidem optimum est Hydragogum, sed cum moderamine exhibendum est; aliter enim Salivationem excitat: dari debet itaque sub quatuor legibus antea præscriptis; scilicet, ut determinetur versus Intestina, & assumatur absque Medicamentis aliis quibus possit ad Corporis habitum derivari, qualia sunt Diaphoretica & Opiata; ceterum Ulcera quoque rodit, & superfluitates consumit, in Callis etiam pertinacissimis, ut non sine dolore. PARACELsus eum

vocavit *Turbith minerale*, quia Lympham eodem modo expurgat ac Turbith vegetabile, quod eandem ex intimis Podagrisci Corporis articulis educere censetur. (Dosis autem Præcipitati flavi est a gran. j ad vj.) Addi potest (5) *Mercurius Præcipitatus viridis*; (cujus Dosis eadem est ac flavi. Huc etiam referuntur (6) *Metallosum Crystalli*; ut 1°. Vitriolum Lunæ, ex quo fit Lapis Infernalis: Dosis est a $\frac{1}{6}$ gr. ad gr. jii. 2°. Vitriolum

Veneris; quæ quidem Vitriola violentissime aquas educunt: Dosis vero posterioris est gran. j, aut circiter. Ad istam Classem potest quoque pertinere Scobis Veneris; quæ, cum a Veteribus, tum a Recentioribus, tanquam anchora sacra laudatur: hoc Medicamento curatus est CAROLUS V, cum Hydrope laboraret; (vide FORESTUM:) Dosis maxima Scobis hujus est gr. vj. 3°. Vitriolum Martis: (Dosis a gran. vj ad Θ j.) Tandem (7) *Vitriolum commune* sive album: Dosis a Θ ij ad Θ jv.

COROLL. Hæc omnia Medicamenta, sua tantummodo *acrimonia* operantur; ideoque non specifica quadam virtute: hoc enim ita se habere probant, 1°. Sapor acerrimus omnium; 2°. Ar-
dor

dor quem faucibus inducunt; 30. Vesciculæ quas omnia, Jalappa & Mechoacanna non exceptis, excitant; 40. Dolor quem Vulneribus applicata creant; 50. Analysis Chemica: quippe si ex iis quæcunque solvantur vel in Aqua, vel in Spiritu Vini, quantum fieri potest, vires acerrimas Menstruis suis communicant: illud autem quod intactum & indissolutum remanet; nullas omnino vires habet.

Secunda Classis Hydragogorum.

Medicamenta hujusce Classis sunt ea, quæ Sanguinem in *serosum* Liquidum *solvunt*, eumque ita solutum velocius *movent*, quo majori copia ad Intestinales Glandulas applicetur. Hæc autem ambo ut fiant, necesse est ut Medicamenta cum Sanguinis massa commisceantur. Ne qui vero putet hujusmodi Purgantia cum Sanguine nunquam misceri, assertum hoc triplici confirmabimus argumento. 10. Infusiones ex Croco Martis, Senna, & Rhabarbaro, Hominum, & brutorum corporibus, nempe Thoracis cavitati, injectæ, apud Anglos, Gallos, Italos, post horæ dimidium, dejectiones per

Alvum produxere; ideoque non dubitandum est, quin Venis receptæ fuerint. 2o. Mercurius, ad Salivationem excitandam, Pedibus affricus, sæpe numero Diarrhæam non nisi Diaphoreticis & Opiatis compescendam, accessit. 3o. Cujuslibet Fluxus Serosi per Alvum curatio felicissime perficitur Diaphoreticorum & Opiatorum ope.

In hac porro Classe unum Medicamentum solummodo novimus; nempe, *Mercurium*: hic enim, sive crudus, sive dulcis, parva dosi, eaque sæpe repetita, & sub quatuor legibus supradictis, assumptus, post duos tres-ve dies, Fluxum Alvi serosum inducit.

Tertia Classis Hydragogorum.

AD hanc Classem pertinent omnia *primæ* Classis Medicamenta, quæ tum Glandulas *stimulant*, & Secretiones *augent*, tum Sanguinem *solvunt*, eumque solutum velocius *movent*: sicut enim Cantharides, Cuti externe applicatæ, vesicas excitant, simul & Sanguinem ita solvunt, ut Mictum Sanguinis nonnunquam inducant; sic etiam

etiam omnia Vesicantia & Acria, uti sunt ea quæ in prima Classe memorantur, Intestinis interne applicata, in iisdem vesicas producunt, simulque Sanguinem solvunt, & eo derivant.

COROLLARIA Practica

De Hydragogis in genere.

COROLL. **H**Ydragoga conveniunt in
I. Morbis omnibus ubi abundat *salivosa* in Sanguine *Lympha*: tales autem sunt omnes Morbi in quibus Viscera prima *debilia* & *infarcta* sunt; unde partes Alimentorum non ita possunt attenuari, ut in Vasa Lactea introeant, & Lymphæ ad miscantur: tales quoque sunt Morbi in quibus Cordis & Arteriarum vis contractilis est *debilis*; unde quidem Sanguis nimium tenuis evadit; quippe constat ex Physiologicis quod, quo fortior est vis Cordis & Arteriarum, eo crassior fit Sanguis; at e contrario eo tenuior evadat, quo debilior est vis ista; sic enim in Rusticis multum laborantibus, nec non in Bajulis, & similibus, Sanguis valde compactus reperitur; verum in delicatulis, & omnibus iis quibus

bus debilia sunt Viscera, ut in Leucophlegmaticis, Phthisicis, Scorbuticis, &c. plane aquosus est.

COROLL. II. Conducunt eadem Medicamenta in omni Humoribus *extravasatione & stagnatione*, ac proinde in omni Tumore Oedematoso, & Constrictione.

COROLL. III. Profunt etiam in Morbis in quibus Liquidorum *subita solutio*, aut *evacuatio* requiritur: ideoque in Fistulis, Scabie, omnibus Hydropis speciebus, Apoplexia, (quæ sæpe a Sero in Cerebri cavitatibus extravasato oritur) Gonorrhœa Virulenta, & similibus Morbis conducunt.

COROLL. IV. Quoties hæc Medicamenta propinanda sunt, prima vice Dosi satis *larga* dari debent: etenim aliter, cum caustica sint, valde stimulant, nihil vero evacuabunt; unde quidem diræ anxietates & tormina exorientur.

COROLL. V. *Hydragoga* nocent in omni Morbo *inflammatorio*, siue inflammatio sit in Arteriis, siue in Vasis Lymphaticis: ideoque in Febribus omnibus, nisi Venæ-sectio præcesserit, *noxia* sunt.

COROLL. VI. Hypochondriacis quoque & Hystericis *nocent*; ii quippe sæpenumero ab *Hydragogis* ita violenter pur-

purgantur, ut inde in animi deliquium incidant.

COROLL. VII. Quælibet Hydragoga facile producant *Hypercatharsin*; quæ vero duplex est. *Prior* species per Medicamenta nimis evacuantia fit, quum scilicet Humorum velocitas & tenuitas a Medicamentis adeo augentur, ut inde Vasa Excretoria ultra suum *tonum* distendantur, & evadant paralytica; unde accedit, ut sese contrahere nequeant, sed aperta maneant, & consequenter Humores majori quam par est copia effluant. Mali hujusce curatio optime instituitur per Astringentia summa cum Opiatis & Spirituosis: quippe cuncta Spirituosa coagulant, ut docet Chemia; ergo Astringentia & Spirituosa semper, in hoc casu, adhibenda sunt. *Posterior* species *Hypercatharsis* est spasmodica, qualem HIPPOCRATES describit ab Hellebore oriundam (a); Spasmi enim valide concutiunt, atque sic expelluntur Humores. In hac autem occasione conveniunt Acida mineralia, una cum Opiatis, & calidis Aromatibus.

CA-

(a) *Aphor. Sect. V. Aph. 1. & 4. item Libr. de Veratri Usu, art. 7. ut & Coac. Sect. IV. vers. 24. Confer etiam DURETI Enarrationem in hunc locum, Libr. III. Tract. IV. art. 17.*

CAPUT VIII.

De Melanagogis.

2. **A** Tra bilis Veteribus duplex erat : Prior scilicet ex Liene , & dicebatur *Humor melancholicus* , *Fæx* & *Recrementum* Sanguinis ; hujusque materiam Sanguinem esse *melancholicum* affirmabant : Posterior autem ex Hepate , & vocabatur *bilis Hepatica exassata* .

2. Ergo Medicamenta *Melanagoga* ea dicebantur a Veteribus , 1°. Quæ *Atrabilarium* *Humorem* ex Liene per *Intestina purgant* ; hoc autem fieri posse antea dictum est , simul & assignata fuit via , per quam *Humor* iste transit : ac proinde , hoc in casu , non errabant . 2°. Quæ *bilem Hepaticam* educunt : verum si serio attendamus , videbimus , 1°. plurima dari Medicamenta *Purgantia* , quæ *Fæces atras* reddunt : sic enim *Polypodium Quercum* , quod pro principe *Melanagorum* habetur , sequens naturam omnium *Quercuum* , (quarum proprietas est , cuncta fere colore *nigro* tingere (*Mucum Intestinale atro* colore

re

re inficit ; & ideo *Melanagogum* dicebatur a Veteribus : ita quoque Lapis Armenus , & Lapis Lazuli , (nec non Helleborus niger , Epithimum , & Senna) ab iisdem pro *Melanagogis* habebantur ; jam vero fatis notum est , quod isti duo Lapides Fæces colore *nigerrimo* tingant , ut & omnia *Vitriola* . 20. Videmus , aliquando folius naturæ vi , absque Cathartico administrato , per superiora & inferiora , materiem *nigram* ejici : ac proinde , hoc in casu , omne illud dici potest *Melanagogum* , quod hanc materiam blande expellit ; etenim vehementer tractari non debet , sed lenibus dumtaxat Purgantibus est movenda .

CAPUT IX.

COROLLARIA

De Purgantibus per Alvum in genere.

Absolutis jam omnibus *Purgantium* per Alvum Speciebus, superest ut, in hoc CAPITE, sequentia de hisce *Purgantibus in genere COROLLARIA* subjungamus.

COROLL. I. Corpus Humanum totum *depurari* potest per Alvum; licet contrarium asserat HELMONTIUS: *depurare* autem est separare partes quaedam determinatæ texturæ & acrimoniæ; per quas proprietates a reliquo Sanguine, quocum circulantur, differunt: hæ porro partes ut plurimum minores sunt partibus sanguineis; ideoque, si in Liene, Hepate, aliisque Visceribus, Excretoriorum Vasorum laxitatem minuere possumus, Expulsoriorum verò Canalicium augere, sponte patet, quod peccantes illæ partes facile separari queant.

COROLL. II. *Purgantia* non sunt *venenosa*, ut asseruit PARACELSUS, & HELMONTIUS (a) probare voluit his
Ar-

(a) Confer HELMONT. loco superius citato pag. 307.

Argumentis : nempe , 1°. quoniam au-
cta dosi semper mortem arcessunt : 2°.
quia Theriaca , quæ Venenis resistit ,
ad vim Purgantium tollendam condu-
cit . Sed ad hæc respondemus , 1°.
quod non solummodo Purgantia , sed
etiam quæcunque maxime salubria , si
nimia quantitate sumantur , mortife-
ra sint : deinde , 2°. quod Theriaca
vim purgatricem Medicamentorum si-
stat per vim Opii quod ipsa continet ;
Opium enim , pro tempore , motus
omnes contractiles Solidorum sistit ;
unde minor Liquidorum , per Secretoria
& Excretoria Vasa , sit expulsio .

COROLL. III. *Purgantia* nulla dan-
tur *Electiva* , i. e. , quæ Bilem , Lym-
pham , Pituitam , reliquis intactis , ex-
pellant : istud enim ex historia Pur-
gantium abunde patuit ; quippe , quum
de his in specie verba fecimus , clare
vidimus , quod in omnia nostra Li-
quida æqualiter agant ; sed moveatur
solummodo materies fluxilis & quæ
facilius deponi potest .

COROLL. IV. *Purgantium* vires falso
deducuntur vel ab *Acido* , vel ab *Alcali* ,
vel a *Sulphure* quodam in hærente : nam,
ex. gr. , *Succus Vegetabilium* , & *Spiri-
tus Nitri* purgant , in quibus tamen ni-
hil est sulphurei ; verum omne *Acre*
quod stimulare potest , hanc ob causam
Purgans evadit .

CA.

CAPUT X.

De Emeticis , seu Vomitoriis .

1. **P**ER *Emetica* , seu *Vomitoria* , intelligimus omnia Medicamenta , quorum vi contenta *Ventriculi sursum in Os per Gulam projiciuntur* . Porro *Vomitus* causa proxima & immediata est compressio *Ventriculi* in contenta : hæc autem compressio potest oriri , vel a contractione fibrarum ipsius *Ventriculi* , vel a causa externa *Ventriculi* latera valide prementem , vel denique ab utraque causa simul .

2. Hinc ergo tres dantur *Vomitus* species . *Prima* est *Ventriculi* per superiora violenta evacuatio , ipsius *Ventriculi* fibrarum contractionem procurata ; & ad hanc speciem requiritur , 1°. *Materiæ* expellendæ aptitudo ad expulsionem , i. e. , fluxilitas ; 2°. *Pylori* accurata contractio , & *Orificii superioris* apertura ; 3°. *Stomachi* distensio , eamque consequens contractio , quæ a *Fibris Ventriculi* simul agentibus pendet . *Vomitus* ejusmodi speciem agnoverunt *Veteres* ; & hanc revera quandoque fieri (licet

cet negent quidam Neoterici (a), qui contendunt, omnem Vomitum oriri a convulsione musculorum Abdominis) vel inde constare potest, quod si Corpus, pleno Ventriculo, inflatur, saepe fiant ructus; qui vero tantum inde oriuntur, quoniam superius Ventriculi Orificium tunc aperitur, non autem a convulsione Diaphragmatis & Musculorum Abdominis præcedente.

3. Atque sic excitare Vomitum solent sequentia. 10. Quodlibet *acre Topicum* Ventriculo applicatum. 20. *Omnis inflammatio* Ventriculi; ut contingit in Morbis malignis, & Variolis, nec non a Venenis assumptis: non tamen quod Ventriculus, in statu quietis sive dum est flaccidus, ad Vomitum per inflammationem moveatur; sed tunc solummodo quum aliquid ingestum est. 30. *Skirrhus* inhaerens Ventriculo. 40. *Repletio nimia* & *subita* a quacunque materia. 50. *Inordinatus Spirituum Animalium motus*, a re nauseosa excitatus, (vel alia de causa;) hinc Spasmi hypochondriaci & hysterici Vomitum ciere

(a) Imprimis vero clariss. CHIRAC, hujus opinionis Auctor, nec non celeberrimus DUVERNEY. Confer *Act. Reg. Parisin.* ann. 1700. *Histoire*, pag. m. 27.

ciere solent . 6o. Ventriculi *Spasmus* ab *inufitato* Corporis *motu* ; ut a *veftione* in rheda , navigatione , circumgyratione , &c. ortus . 7o. *Spasmus* Ventriculi *sympatheticus* ; v. g. in *Vulneribus* Capitis , *Apoplexia* ab extravafato liquido oriunda , nec non in *Colica* , *Nephritide* , &c. qui vero *Spasmus* a *communicatione* Nervorum Ventriculi cum *Nervis* partium affectarum oritur ; unde fit etiam ut *Vomitus* Morbos fere omnes Ventriculi concomitetur .

4. *Secunda* species *Vomitus* est illa quæ contingit a *compressione* laterum Ventriculi per *Mufculos* Abdominis : hi siquidem interdum ita convelluntur , ut inde omnia *Viscera* in Abdomine contenta valide premantur ; quapropter , fi tunc temporis Ventriculi superius *Orificium* aperiatur , *Vomitus* necessario subsequetur : In hac autem specie *Vomitus* , *cavitas* Abdominis a propriis *Mufculis* , *Diaphragmate* & *Peritonæo* simul agentibus , valde coarctatur : unde *Sanguis* in toto Abdomine plurimum comprimitur ; hinc vero *secretiones* maxime fiunt in omnibus *Visceribus* contentis ; quin & aliquando *Vafa* Sanguifera in *Hepate* dirumpuntur , unde quidem *dira* oriuntur *fympptomata* : ita quo-

quoque Sanguis, ob compressionem seu resistantiam quam in Infimo Ventre patitur, versus superiora violenter actus, Hæmophtysin interdum, vel Apoplexiam, parit. Porro, in hac Abdominis compressione, si Sphincteris Ani tanta sit vis, ut superari nequeat, *peristalticus* Intestinatorum motus nonnunquam invertitur, & Ileos accidit; verum si vis ista superetur, tum simul per Alvum fit excretio; in qua quidem non solum Intestinatorum contenta expelluntur, sed etiam Liquores secreti & ab omnibus Abdominis Visceribus profluentes. Ceterum hæc species Vomitus, speciem primam nimis continuatam ut plurimum sequitur; Nervis quippe Stomachi vellicatis, tandem & etiam Abdominis Musculi convelluntur, scilicet ob consensum per Nervum Paris Octavi.

5. *Tertia species Vomitus* est ea quæ a *contractione* Fibrarum Ventriculi, & Musculorum Abdominis simul fit: hic autem Vomitus violentissimus est.

COROLL. Expurgandus est error ille Medicorum fere universalis; scilicet, quod *Emeticorum* actio explicari nequeat, nisi prius descriptis Ventriculi Tunicis; & istud inculcant illi qui Vomitum ex solo motu Ventriculi derivant

vant. Hoc autem quam precarium & a vero alienum sit, patet non solum ex ante dictis, verum etiam ex eo quod, si Venenum aliquod initium Paris Intercoftalis Nervorum attigerit, statim subsequatur Vomitus. Unde quidem dubitare licet, an non illa Emetica quæ non nisi post aliquot horas suos effectus produunt, prius in Cerebrum agant, ac deinde, per consensum, Ventriculum turbent?

6. Jam vero *causæ* communes trium specierum Vomitus, sunt sequentes. 1o. *Vellicantia* fortiora; uti pluma in Gula agitata. 2o. Omnia quæ Spiritus Animales *perturbent*; licet immediate non agant in Stomachum; ut motus insueti Corporis. 3o. *Idea* nauseosæ. 4o. *Materies* mobilis fluctuans in Ventriculo, quæ *acris* est & vellicat. 5o. *Acre* quodlibet Stomacho ingestum in *teneris* hominibus. 6o. *Purgantia* quæcunque, vel *aucta dosi*, vel *teneris* propinata. 7o. *Acria* commixta *Sanguini*; v. g., infusio Tabaci, in qua si Infantes, ad scabiem sanandam, (ad quam plurimum valet) laventur; vomitu corripuntur; sic etiam infusiones Croci Metallorum, Hellebori, Vitri Antimonii, &c. in Aqua, Vino, aut Lacte, si Venis injiciantur, primo *vertiginem*, dein *turbationem*, paulo post

post *nauseam*, ac tandem *vomitum* produ-
cunt. Ceterum, si forma *Clysmatis*
injiciantur *Vomitoria*, successum non
habent nisi in iis quibus *Valvula Coli*
laxa est, uti solet esse in hominibus
debilibus.

7. *Emetica* porro *Medicamenta* ad
quinque *Classes* subsequentes reduci pos-
sunt.

I. *Classis* continet omnia corpora
nobis nota quæ quidem ea copia *Ven-*
triculum ingrediuntur, ut eundem ni-
mis *impleant*, & ejus *Fibras* omnes
distendant, atque dorsales in contra-
ctionem cogant; quo fit ut *Pylorus*
constringatur, unde brevi *nausea* &
vomitus subsequuntur: hinc etiam ip-
samet *Aqua*, copiose & subito inge-
sta, *Vinum* itidem, *Cerevisia*, & *Ci-*
bi qualescunque, hoc pacto, *Vomitoria*
fiunt.

II. *Classis* complectitur omnia cor-
pora quæ *Fauces*, *Oesophagum*, *Ven-*
triculum, aut *Intestina* ita *laxant* &
lubricant, ut inde *Stomachi* contenta,
minimo motu, facile versus superio-
ra ferantur: talia vero sunt *pinguia*
quælibet, sæpe & magna copia as-
sumpta, modo non sint acria; ut *O-*
leum, *Cerevisia* dulcis, recens, te-
nax, *Mulsam*, *Syrupi*, *Lixivia*, *Sa-*
pones, *Cerevisia* cum *Butyro*, &c.

P

III.

III. Classis includit *Applicationes mechanicas* quæ, Fauces irritando, *Fibras Ventriculi & vicinarum partium in contractiones* cient. Demonstrat enim *VVILLISIUS*, Fauces, Pulmones, Cor, Musculos Intercostales, Ventriculum, Diaphragma, & Mesenterium Nervos habere ab eadem origine; hinc etiam Nervis Faucium irritatis, facile omnes enumeratæ partes convelluntur: ita, si digitus aut pluma Fauibus immitatur, vel si lingua deprimatur, *nausea* statim excitatur, hoc vero si continuetur, sequitur tandem *vomitus*.

IV. Classis continet quæcunque *topice* agunt in ipsum Ventriculum, *irritando* scilicet eodem fere temporis momento quo deglutita sunt: jam *vero talia* sunt sequentia. 10. *Gilla Virioli PARACELSI*: hujus Dosis a ʒ ad $\text{ʒ} \text{ j}$ si sumatur, brevi vomitum arcessit. 20. *Viride Æris*; cujus Dosis est a gran. fs. ad gran. jj: hoc autem vix citius degluitur, quam operatur. 30. *Nicotianæ Tinctura*: ex Foliis nempe *Nicotianæ vulgaris*, paululum exsiccatis, ope Spiritus Vini Rectificati educta; quæ ad $\text{ʒ} \text{ j}$ vel jj data, statim vomitum excitat; si vero diluatur aqua, tum pro lubitu fini potest ejus operatio: Interum, in consuetis *Nicotianæ masticatoribus* tale quid

De Emeticis, seu Vomitoriis. 339

non efficit. 4°. Succus *Absinthii*, vel *Cardui benedicti*, recenter expressus: Dosis $\mathfrak{z}$ j ad $\mathfrak{z}$ iij. 5°. *Oxymel Scilliticum*: Dosis $\mathfrak{z}$ j ad $\mathfrak{z}$ jv. 6°. Succus recenter expressus *Raphani Rusticani*; qui vero, nisi intra horam unam sumatur, vires amittit: (Dosis $\mathfrak{z}$ j ad $\mathfrak{z}$ ij. 7°. *Raphani Semina* contusa: Dosis $\mathfrak{z}$ ss. 8°. *Atriplicis Radix*, item & Succus trecenter expressus: Dosis $\mathfrak{z}$ j ad $\mathfrak{z}$ j. 9°. *Persicorum Flores*; (quorum Syrupus Infantibus ad $\mathfrak{z}$ j præscribi solet) 10°. *Cydoniorum Succus* recens; qui, ad Cochleare j sumptus, præsentaneum est *Emeticum*, licet vomitum a laxatis Ventriculi fibris ortum sistat. 11°. *Anethi Semina*: Dosis $\mathfrak{z}$ ij. ad $\mathfrak{z}$; verum post se relinquunt nauseam diurnam. 12°. *Cyclaminis Succus*; cujus autem externus est usus, scilicet, in Unguento *Arthanix*.) Porro recensita Remedia idem agunt in Ventriculum, ac pena in Fauces; irritant nimirum & vellicant. Ceterum, usus eorum convenit iis qui facile vomunt, qui Ventriculum satis sensibilem habent, quique in vomitum proni sunt, & a sola repletionem nauseant. Ex his etiam eligi possunt conducentia in Morbis acutis, & chronicis; inter hæc enim habemus Amara, Acida, & Aromatica.

P 2

V.

V. Classis complectitur omnia illa quæ Sanguini communicata ; *spasmos* inducunt universales , sed qui in Ventriculo & Intestinis sese maxime exerunt . Jam vero quæ huc spectant Remedia , per horam unam & ultra in Sanguine hærent , antequam operentur : sunt autem , 10. Radix *Hellebori albi* , ut & *nigri* ; quarum Radicum priorem , ob spasmos quos inducit violentos , præscribere non audent prudentiores Medici ; siquidem ad $\text{℥} \text{ss}$ data , violentissime agit : *Hellebori vero nigri* Radicis [a] Extractum a $\text{℥} \text{j}$ ad $\text{℥} \text{j}$ exhibetur . 20. *Asari Folia* : Dosis a numero v ad x , (infusa per horas 5 aut 6 , in Vini albi $\text{℥} \text{ijj}$ vel iv. Radix autem , in pulvere , a $\text{℥} \text{ss}$ ad $\text{℥} \text{j}$; in infuso , a $\text{℥} \text{ij}$ ad $\text{℥} \text{ss}$ cum Vini albi $\text{℥} \text{iv}$, præscribi solet .] 30. *Gutta Cambodia* : [Dosis a gran. iv. ad xij , in cochl. Vini] 40. *Turbith Gummosum* : [Dosis in substantia a $\text{℥} \text{j}$ ad $\text{℥} \text{ij}$; Resina datur a gr. vjj ad $\text{℥} \text{ss}$; Extractum , quod omnium est optimum , gran. xv. ad $\text{℥} \text{j}$; Infusum a $\text{℥} \text{ij}$ ad $\text{℥} \text{ss}$.]

[a] De *Hellebori nigri* Analyſi Chemica , confer *Acta Reg. Parisina* , ann. 1701. *Memoires* , pag. 252. [Edit. in 12.] ubi optimum cenſetur hujus Radicis Extractum quod Aqua elicitur .

De Emeticis, seu Vomitoriis. 341

3 ss.] 50. *Cataputia majoris* sive Radix, sive Semen: Dosis a ʒj ad ʒj ; sed violenter admodum operatur [a]. Hæc autem omnia per Acida ita mitigari ac cicurari possunt, ut iis nulla vis remaneat. 60. *Mercurialia*; ut *Turbith Minerale*, *Mercurius Præcipitatus*

P 3

al-

(a) Dantur adhuc aliquot alia ex Vegetabili Regno Vomitoria; uti *Folia Gratiolæ*: Dof. scrup. j ad ij; *Sedi Vermicularis*: Dof. drachm. ss; nec non *Sambuci* & *Ebuli* Folia prima, quæ iuli, gemmæ, vel turiones dicuntur, &c. Sed omnibus hisce palmam præripit nobilis illa Radix *Ipecacuanba* dicta, quam invenerunt Recentiores, & in usum maximo cum fructu vocarunt: hæc enim, in tenuem pulverem redacta, & a scrup. j ad drachm. ss. propinata, lene ac egregium præbet Vomitorium; solet autem dari in Jusculo, vel in Opiato; usurpatur etiam a nonnullis in Infuso, & in Decocto. Ceterum, historiam & vires Radicis hæjusce *Brasilienfis* vide passim in AUCTORIBUS recentioribus, ac imprimis apud PISONEM, *Histor. Natural. Brasiliæ, Libr. IV. Cap. 53. Edit. secund;* nec non in *Dictionariis POMETI & LEMERYI*; tum apud DALE, *Pharmacolog. pag. 170. & 420. Edit. Londin. in 4;* & apud JUNCKER, *Conspect. Therap. pag. 35. Adde TOURNEFORT, Traité de la Matière Medicale, Tom. I. pag. 438. & seq. Consuli quoque potest de viribus & usu Radicis Ipecacuanbæ, qui primus ejus usum celebrem fecit, Dominus HELVE-*

albus, ruber, viridis, &c. 70. *Antimonia-
 lia*; ut *Crocus*, *Regulus*, *Vitrum*,
 [*Flores*, *Sulphur Antimonii*, *Mercu-
 rius Vita*, &c. imprimisque *Tartarus
 Emeticus*, qui omnium tutissimus est
 & usitatissimus: Dosis ejus est a gr.
 jj ad vj.] Ceterum hæc omnia Oleo
Vitrioli digesta, vim suam amittunt.
 Porro violenta hæc *Vomitoria*, si San-
 guini *Venenoso* immediate injician-
 tur, *venenosa* sunt & *lethalia*: (siqui-
 dem eorum vires, in hoc casu, satis
 evincit Experimentum WILLISII;
 „ quum enim Vinum *Stibii* infusione
 „ imprægnatum in Canis robusti Ve-
 „ nam Jugularem, ad unc. vj, injicien-
 „ dum curavisset, post 5 vel 6 circi-
 „ ter horæ minuta, iste celsipitare, in-
 „ ter progrediendum titubare, & dein
 „ immaniter vomere cœpit. Attamen
 „ arbitrari fas sit (inquit AUCTOR)
 „ effectum istum a *Pharmaco*, *Cere-
 „ brum* potius quam *Stomachum* im-
 „ petente, excitatum fuisse; cum par
 „ vomitio, post linimentum, aut fo-
 „ tum e Succo aut Decocto *Nicotia-*

„ næ,
 TIUS, *Traite des Maladies*, &c. Tom. II.
 pag. 271. & sequ. Edit. ult. Porro de Che-
 mica hujus Analyfi, à clariff. BOUL-
 DUC instituta, confer *Acta Reg. Parisina*, ann.
 1700. *Histoire*, pag. 59. *Memoires*, pag. 1.
 & 97. nec non ann. 1701. *Memoir.* pag. 249.
 Edit. in 12.

De Emeticis, seu Vomitoriis. 343

„ *na.*, Capiti adhibitum, passim succedat. „ Hæc WILLIS. *Pharmaceut. Rational. Part. I. Sect. 2. Cap. 1.* pag. 54. & 55. *Edit. Haganae.*) Præterea notandum est, quod in Græcia & Helleponto extat Venenum quo inficiuntur Gladii, a quibus inflictæ Vulnèra semper lethalia sunt, propter horrendos quos inducunt spasmos: Recentiorum autem observatio detexit, Venenum istud esse Succum *Hellebori* in Græcia & Helleponto collecti.

COROLLARIA Theoretica.

COROLL. I. Nondum demonstratum est, an *Purgantia* fortiora, & *Vomitoria*, Spasmos excretorios producant quatenus Ventriculo & Intestinis *immediate* applicantur; an vero quatenus Nervorum *origini*? Observatur autem in *Vomitu*, Excretiones omnes, ut Sudoris, Alvi, Lacrymarum, Salivæ, &c. non minus promoveri, quam ab Animi Pathematibus, aut a corpore quodam originem Nervorum mechanice afficiente.

COROLL. II. Hinc igitur patet, *Emetica* vehementiora in Nervorum *originem* agere.

COROLL. III. Hinc etiam elucet ratio, cur inter Medicamenta, sola

344 P. III. CL. II. CAP. X.
quidem *Venena*, eaque summa, ut &
Vomitoria violenta, Spasmos produ-
cant.

COROLLARIA *Practica*.

COROLL. I. Materia quæ per *Eme-
tica* egeritur, multiplex est: siquidem
educitur, 10. Saliva copiosa. 20. Na-
rium Mucus; unde quoque patescit mi-
rabilis *Vomitorium* effectus in iis qui,
ex Lue Venerea, Muco teterrimo in-
festantur. 30. Faucium & Oesophagi
Liquor; hinc *Emetica* sunt optima Re-
media ad Suppurationes istarum Par-
tium detergendas. 40. Gastricus Li-
quor. 50. *Lienaris Liquor*: itaque si
Lien occupetur materie quadam len-
tiori, tunc, incipiente malo, dum nem-
pe materia mobilis est, *Emetica* val-
de profunt. 60. Omenti Liquor Oleo-
sus; qui vero, ut dicit MALPIGHIVS
(a), in hunc usum colligitur & con-
servatur in Omento, scilicet ut Bilem
Humoresque ceteros, ex nimio Cor-
poris motu acrimoniam concipientes,
contemperet: ceterum hoc Liquidum,
si nimium abundet, ac Bilem nimis
tenacem reddat, facile *Vomitorio* edu-
citur. 70. Mesentericus Liquor. 80.
He-

(a) *Traçt. de Omento*, &c. pag. 44. ad 46.
Edit. Lond.

De Emeticis, seu Vomitoriis. 345

Hepaticus Liquidor; nullum enim est Medicamentum quod in Hepar certius agat, quam *Emeticum*. 90. Pancreaticus Liquor. 100. Intestinatorum Materies ex dictis Liquidis coagmentata.

COROLL. II. Nullum promptius est Remedium [excepta Paracentesi], in *Ascite* sanabili; nihil enim ita prompte Abdominis *extravasata* evacuat: hinc etiam Veteres, ut & Recentiores, semper coacti sunt tale violentum Remedium tunc adhibere; siquidem optima sunt huic Morbo quæcunque *spasmos* inducunt.

COROLL. III. Non datur præstantius Medicamentum ad *Apostemata* Pulmonum, Pleuræ, Mediastini, Diaphragmatis, Hepatis, omniumque Viscerum Abdominalium, si modo matura sint, rumpenda [a].

COROLL. IV. *Vomitoria* valde conferunt ad tollendas *Obstructiones* totius Corporis, præsertim si adsint in Infimo Ventre; itaque ad solvenda *impacta* & *stagnantia*, nec non ad *vim expellentem* augendam, optima sunt.

P 5

CO-

(a) Hic tamen cauto maxime opus est. Confer STROTHER, *Pharmacop. Pract.* pag. 3. & 12.

COROLL. V. In innumeris ergo Morbis, tam *acutis*, quam *chronicis*, hæc Medicamenta profunt.

COROLL. VI. *Emetica* periculosissima sunt cunctis hominibus *plethoricis* (nam sæpenumero Apoplexiam aut Hæmoptoen in iis producant); ut & omnibus *phthisicis*; diathesi *hæmoptoica* laborantibus; *calculosis* omnibus; [Mictus enim Cruentus inde sequitur, ob nimiam frictionem & attritum sive Renum, sive Vesicæ, sive Hepatis in Calculum, unde quidem læduntur Vasa circumjacentia]; tum omnibus qui *skirrho*, (*cancro*, vel *inflammatione* contraindicante) laborant; nec non *apoplectis* a nimia copia Sanguinis; tandem omnibus *Viscera corrupta* habentibus.

COROLL. VII. In *plethoricis* & *acutis* Morbis, quoties Vomitus excitandus est, præmitti debet *Vena-sectio*.

COROLL. VIII. Iis quibus materies aliqua *minus mobilis* hæret in parte quadam, vel abscondita est in intimis Viscerum penetralibus, si Vomitus excitandus sit, ante *Vomitorium*, propinentur Incidentia, Lubricantia, Laxantia, & Irritantia: hoc autem ut par est observato, quam plurimi Morbi curari possunt.

COROLL. IX. Ventriculi *contentis*,
per

De Emeticis, seu Vomitoriis. 347

per primum aut secundum Vomitionis actum, expressis, semper opus est *Diluentibus*, *Lubricantibus*, ac *Laxantibus*; aliter enim doloris & anxietatis multum excitatur.

COROLL. X. *Hypercatharsis* in Vomitu (quæ proprie *Hyperemesis*, vel *Hyperemetos*, dicitur) semper & sedulo præcavenda est; siquidem a nullis Medicamentis facilius oritur, quam a *Vomitoriis*. Quum autem subsequitur, fisti potest, 10. Remediis *Antispasmodicis*; scilicet, *Diluentibus*, *Laxantibus*, & *Anodynis* sive impetum sistentibus: ut *Aqua calida* hausta, *Succo Glycyrrhizæ*, *Opio*, nec non *Vinculis brachiis & cruribus injectis*. 20. *Aromaticis variis*: uti sunt omnes *Confectiones Alexipharmacæ*, nempe, *Discordium*, *Theriaca*, *Mithridatium*, omnia *Philonia*, &c. hæc enim motum Humorum a centro ad peripheriam determinant; nam, ope *Vomitorii*, constringuntur periphæriæ Vasa, unde quidem Liquida versus centrum moveri coguntur. 30. Si fiat *Hypercatharsis* a laxatis Vasis & flaccido Ventrículo, tunc *Austera* & *Acida* requiruntur: ut *Myva Cydoniorum*, satis larga dosi, v. gr., ad lib. ss, assumpta; nec non *Radix Tormentillæ*, vel *Bistortæ*, *Cortex Peruvianus*,

Mala Aurantia , &c. 40. *Spiritus fermentati* etiam valde profunt , dummodo larga satis dosi propinentur , ut ad $\frac{3}{4}$ v : si autem æger hisce assuefactus fuerit , tum dosis adhuc augenda est . [a]
CA-

(a) De *Vomitoriis* , eorumque usu , & abusu , adhuc consuli merentur complures Practici , imprimisque sequentes ; nimirum , [1] JOANN. HEURNIUS , *Method. ad Prax. Medic.* Lib. II. Cap. XXI. integr. pag. m. 208 ; [2] ANGELUSSALA , *Ternar. Hemicor.* seu *Hemerolog.* p.m. 490. & sequ. [3] VALENTIN. ANDR. MOLLENBROCCIIUS , *Medull. totius Prax. Medic. Aphoristic.* Lib. II. Cap. XVII. integr. p. m. 331 ; [4] THOMVVILLIS , *Pharmaceutic. Rational.* Part. I. Sect. II. integr. (5) TH. SYDENHAM , pag. 56. 57. 58. 59. 73. 74. 86. 121. 145. 146. 159. 160. 208. 310. 370. 447. 489. 392. 493. 496. 592. 593. 597. *Edit. in 8. Lugd. Bat.* ann. 1726 : [6] GEORG. PHILIPP. NENTER , *Fundament. Medicin. Theoretico-Practic.* Tom. I. Tab. IV. pag. 254. & seq. ; [7] MICH. ALBERTI , *Introduct. in Prax. Medic.* seu *Therap. Medic.* &c. Sect. II. Cap. I. integr. pag. 27 ; (8) JOANN. JUNCKER , *Conspect. Therap. General.* Tab. II. integr. pag. 21. & seq. [9] FRIDER. HOFFMANNUS , *Medicin. Rational. Systematic.* Tom. III. Sect. II. Cap. V. §. 2. integr. pag. m. 478. & seq. [10] ADR. HELVETIUS , *Traité des Maladies* , &c. Tom. I. pag. m. 247. & sequent ; [11] EDUARD. STROTHER , *Pharmacop. Practic.* Cap. I. integr. denique (12) clariss. AUCTOR

CAPUT XI.

De Diureticis.

1. **U**Rinæ excretio semper fit per Urethram, in quam ex Vesica fluit: ex Ureteribus autem in Vesicam stillat, nullaque in hanc alia datur via; quod quidem patet. 10. Quoniam *dysuria* laborantes, ob calculum Ureteribus impactum, nullam prorsus Urinam in Vesica observantur habere: 20. Quia si vivo animali, aperto Abdomine, uterque Ureter vinculo ligetur, deinde Vesica emulgeatur, & Abdomen consuatur, tunc animal, ex Urinæ *suppressione*, certissime postea morietur, ne guttula quidem una ad Vesicam deveniente. Porro quicquid, per Ureteres, in Vesicam ingreditur, id fluit ex Pelvi, quæ nihil aliud est quam Ureterum expansio; jam vero in Pelvim venit ex Papillarum Ramis, qui ab innumeris

noſter, *Inſtitut. Medic.* §. 1202. ad 1208; item *Abhorism. de cognosc. & curand. Morb.* §. 605. N. 10. §. 634. 650. 759. 1026. 1227. N. 3. §. 1244. 1245. 1246. 1489; & *Mater. Medic.* pag. 116. 117. 122. 131. 132. 176. 208. 209. 256. *Edit. Lugd. Batav.*

meris Canalibus Renalibus oriuntur, ut MALPIGHIVS & RUYSCHIVS demonstraverunt: omnes autem isti Canales, exiguarum Glandularum Renalium Emissaria sunt; & quicquid urinofum in his hæret, id omne ex Arteriarum Emulgentium Ramis derivatur.

2. Ex dictis ergo patet, *Diuretica* sola esse Remedia, (manente via extra Corpus aperta) quæ copiam fecernendi Liquidi in hisce Glandulis augent: hoc vero quinque modis fieri potest, & consequenter *Diuretica* quintuplicia dantur; nempe, (1) *Diuretica* sunt ea, quorum ope Vasa arteriosa Renalia, & eorum lateralia, laxantur, licet integra & intacta maneat Sanguinis constitutio. (2) *Diureticum* est, quicquid solvit, sive diluit, plus solito; porro Sanguis solvi dicitur, quando partes ejus sphericæ in minores rediguntur: Sanguine autem ita constituto, facile secretio hæc augetur laxatis Vasis Renalibus; imo Vasa ista semper aliis laxiora sunt, i. e., minorem resistantiam influenti Liquido præbent, quam alia quælibet Vasa in Corpore nostro; utpote quæ in patulam Pelvim hiant. (3) *Diuretica* sunt, 10. Quæcunque Sanguinem, eundem manentem,

tem, ad Vasa, eadem quoque manentia, *majori* velocitate applicant: 20. Quæcunque Sanguinem *dilutum* & *solutum*, ad Vasa laxata & dilatata, *majori* velocitate, applicant. Sunt igitur Medicamenta secundi generis supradicti, duplici nomine *Diuretica*; illa vero tertii generis, triplici nomine. [4] *Diuretica* sunt, quæ *fluxum* Sanguinis ad Renes magis quam ad alias Corporis partes determinant, nihil mutato in Vasis, nec in Liquidis, nec in Velocitate Motus. (5) *Diuretica* tandem sunt illa, quæ Vasa in contractiones secretorias *stimulant*.

3. Ad has igitur *quinque* Classes reduci possunt *Diuretica*. Priusquam vero de his sigillatim agamus, consideranda est ipsa *Urina*: quæ quidem constat, 10. Ex Potulentis; & hæc pars *aquosa* est: 20. Ex partibus quibusdam Chyli; hæc vero *cruda* est: 30. Ex aqua Sanguinis; hæc autem est *cocta*: 40. Ex partibus Solidorum nostri Corporis, per vim vitæ, abrasorum & attritorum, nec non Fluidorum, diuturna circulatione, eo usque solutorum ut acria fiant; & hæc est ordinario *rubra*, *pauca*, *oleosa*, *acris*, & *terrestris*: 50. Ex partibus Morbofis; hæc vero *crassa* & *varia* omnimode excernitur. Pro diversa igitur
hac

hac Urina, *Diuretica* quoque variari debent.

4. Jam sequuntur *Diureticorum* Classes; quæ vero sunt quinque.

I. Classis continet omnia *Decocta*, *Emulstones*, & *Olea*, quæ, tum ex *Vegetabilibus*, tum ex *Animalibus*, sub titulo *Laxantium* & *Emollientium*, superius recensita sunt; ut *Decocta Parietaræ*, *Malvæ*, *Mercurialis*; *Olea Amygdalarum dulcium*, *Olivarum*, *Nucum Juglandium*, aliaque similia; *Terebinthina*, &c. Verum ista cum regimine administranda sunt, ut ad *Regimine* determinentur: ideoque 10. Sumi debent *vacuo* Ventriculo, aere *frigidiusculo*, motu *leni* subsequente: 20. Injicienda sunt forma *clysmatis*, ut partes illas foveant & emolliant; hæc autem sic administrata, quandoque, ceteris *Remediis* frustra tentatis, mirifice profunt: 30. Renibus etiam applicari debent forma *balnei*, & *formæ*; siquidem experientia docet, homines *balneis* Pectore tenus inditos copiosam *Urinam* reddere. Ceterum usus *Diureticorum* hujusce Classis tantus est, ut iis primus detur locus; quippe si obstructio adsit, hæc illam non augent, ut *Stimulantia*; sed, *Vasa* laxando, eam tollunt. Ad hanc etiam *Classem* pertinent illa quæ A-

cre,

cre, quod *spasmus* excitat, corrigunt, aut expellunt, quaecunque sit istud Acre; sic Infantibus, suppressione Urinæ ab acescente Lacte laborantibus, Terrestria, ut & Alcalia fixa, ac volatilia, plurimum profunt, nec non Hystericis.

II. Classis complectitur ea omnia quæ Sanguinem *solvunt* & *diluunt*. Porro unicum dumtaxat novimus *Diluens*, nimirum, Aquam; cetera quippe quæ diluunt, id faciunt quatenus Aquam admixtam habent. *Solventia* vero duplicia sunt; scilicet, vel ea quæ Liquido Sanguineo ingesta, *moleculas* ejus dissolvunt & dividunt, sese interponendo; vel ea quæ, motum majorem excitando, *Vasorum attritum* augent, atque sic *comminutionem* Sanguinis promovent, ideoque sunt vel *Salina* findentia & penetrantia, vel *Stimulantia*. Ad hanc ergo Classem spectant, 10. *Aquosa*; ut sunt omnes Aquæ Minerales, Serum Lactis, Lac ebutyratum, Infusiones Theæ & Caffè, Cerevisia tenuis, &c. quæ quidem omnia huc referuntur quatenus Aquam continent. 20. *Salina* cuncta nobis nota, nullo excepto; ut (1) Sales quicunque Alcalini fixi, & volatiles: (2) Sales omnes Ammoniaci, qui ex Spiritu acido volatili

tili & Sale alcalino volatili concreverunt : (3) Sales Compositi fixi , ex Alcalino fixo quocunque eum Acido quovis [excepto Vegetabili fermentato] parati ; qui vero quo subtiliores & aciores extant , eo meliores sunt : (4) Saponacea , ex Alcalinis cum Oleo quolibet facta . Huc autem pertinent omnes Sales Volatiles Oleosi : talis est *Offa HELMONTIANA* , quæ quidem a gran. vj ad $\varnothing$; dari solet ; (hæc vero constat ex Sale quocunque Alcalino Volatili non oleoso , v. gr. , ex Spiritu Alcalino Salis Ammoniaci meracissimo , cui superaffunditur , in Vase vitreo cylindrico , æqualis fere copia Alcoholis Vini purissimi ; quo facto , ea parte qua superficies horum Liquorum se contingunt , mox fit coagululum ; tunc autem si concutias , illico , in formam glebæ , coagulantur (a) ambe Spiritus :) atque sic talis Sal Oleosus brevi obrinetur ; ad quem vero præparandum STARKEYANA methodo , (scilicet affundendo Oleum Terbinthinæ æthereum Sali cuidam fixo Alcalino fortissimo purissimoque , & ad

(a) Confer HELMONT. *Tract. de Lithiasi* , Cap. 3. Sect. 5. item & BOERHAAVE, *Element. Chemie* , Tom. II. Process. CCXXXI. pag. m. 234.

& ad summum ignem fuso atque liquefacto, &c. ut fiat (a) *Sapo STARKEYANUS* vocatus,) menses aliquot requiruntur: Huc etiam spectant Saponēs *fixi* dicti; qualis conficitur ex Sale Tartari cum Oleo Olivarum aut Terebinthinæ diu cocto: (5) Animalium Salinæ partes; ut eorum Succī Salini, v. gr., Succus recens Ostreorum marinorum, Succus ex Mytilis marinis & Cancris expressus, atque Succus Milepedum, qui Borriginis saporem refert: [6] Succī Vegetabiles earum Plantarum e quibus parum Olei, sed multum Salis Essentialis, ope Chemiæ educitur; ut est Opium, quod vero, ea de causa, inter Diuretica numeratur; ita & Succī Petroselini, Acetosæ, Fumariæ, Chærefolii, Eryngii, &c. quarum Sales alii ad Tartarum, alii ad Nitrum, magis accedunt.

III. Classis includit quatuor diversa Medicamentorum genera; qualia sunt, 10. *Acria* omnia quæ Vasa, imprimisque Renalia, *stimulant*: inter hæc autem præcipuum locum obtinent Insecta quædam; ut Apes, Cicadæ, Formicæ, Cantharides, Millepedes;

[a] Vide STARKEY., *Pyrotechn.* atque BOERHAAVE, *ubi supra*, Process. lxxiv. pag. 163. & 164.

pedes ; quæ vero Sanguinem etiam solvunt , ejusque motum accelerant , & febrem quali artificialem excitant. 20. *Salina* cuncta quæ Sanguinem solvunt , simul & *velocitatem* ejus adaugent . Huc porro maxime pertinet unum & alterum *Salis* genus , quale novimus ex *Succino* , & Vegetabilibus , elicatum ; *Sal* autem *Succini* est species *Salis Volatilis Acidi* rectificati , & antecellit omnes alios , si detur ad Dj . cum regimine . 30. *Sales* omnes *Alcalini fixi* , & *volatiles* , sine discrimine . 40. *Calor & Motus* Corporis moderatus , abluque sudore .

IV. *Classis* continet *Diuretica* nonnulla quasi *specifica* : talia vero sunt *Aromatica* quædam *balsamica* , h. e. , *Sale* subtili cum *Oleo* involvente constantia sicut *Crocus* , *Rhabarbarum* , *Asparagus* , *Cassia fistula* recens . *Nux Moschata* , *Juniperus* , *Terebinthina* , *Balsama nativa* omnia , &c. hæc enim assumpta *Urinæ* copiam adaugent , quin & hujus qualitates omnes , ut colorem , odorem , & saporem mutant ; ita quippe *Crocus & Rhabarbarum* ipsi colorem flammeum inducunt ; *Cassia* , in parva dosi sumpta , viridem ei dat colorem , in majori copia , fuscum , & in majori adhuc atrum ; sic etiam *Asparagus* *Urinæ* fœ-

foetorem tribuit; *Terebinthina* vero violaceum ipsi conciliat odorem [a]. Ceterum ejusmodi mutationis reliquis Liquidis nostris nunquam accidunt; unde est quod hæc Diuretica *specificæ* vacare soleamus.

V. Classis complectitur ea, quorum effectus circa *Renes & Vesicam* præcipue & magis sensibilibiter se produnt; uti sunt *Cantharides*, a quibus assumptis calor in *Lumbis* oritur, nec non urinæ stillicidium, sive *stranguria*. Huc etiam referenda sunt *Insecta* superius memorata; ut & *Cerevisia* in non assuetis; sic etiam *Lac* acescens aut vappescens *stranguriam* excitat. Tandem omnia Diuretica acria & solventia huc pertinent.

COROLLARIA Practica.

COROLL. I. Quali describuntur ordine, tali præscribi debent, ad Urinam ciendam, *Diuretica*; h. e., semper a prima Classe incipiendum est, deinde vero ad reliquas successive progredi oportet.

CO-

[a] Ita quoque *Balsamum Copayba* Urinam sapore manifeste amaro imbut, teste FULLERO, *Pharmacop. Extempor. Reform. de Mist. Balsam.* pag. m. 233.

COROLL. II. In Morbi *Acutis* locus est tantummodo *tribus* harum *Classium*; nempe, *Laxantibus*, *Diluentibus*, & *Acre temperantibus*.

COROLL. III. In *Morbis Chronicis*, si per *Renes* materies morbosa expellenda sit, primo *vasa laxanda* sunt, dein *solvendus* & *diluentus* est *Sanguis*, tum *danda* sunt *Accelerantia*, tandemque *Stimulantia*.

COROLL. IV. Hac via magis *expurgatur* *Sanguis*, quam omni per *Alvum* *evacuatione*; siquidem *Diuretica* in ipsum *Sanguinem* agunt, non autem *Purgantia* quæcunque; idcirco per illa *Remedia*, in *Morbis violentis*, *Medicus* qui ad *singula* ut par est attendit, *crisin salutarem* sæpenu-mero procurare potest, absque *notabili Corporis perturbatione*. Præterea *Renes* sunt optimum *depuratorium* *Sanguinis*; quoniam *crassiores* hujusce *Liquidi partes* per eos transire possunt.

COROLL. V. *Diversæ* dantur *Urinæ interceptæ species*, & quidem tot, quot sunt *enumeratæ Diureticorum Classes*: unde sequitur *diversas etiam esse debere medendi Methodos*. Jam vero *variæ* sunt *Urinæ interceptæ Causæ*; scilicet, 10. *Constrictio Viarum Urinariarum*: 20. *Obstructio earumdem*

dem a Calculo, aut ab alia quadam
materie: 3o. Siccitas illarum nimia,
Liquidique defectus; qui vero vel ab
acrimonia oritur, ut in Morbis acu-
tis; vel a nimia Fluidorum crassitie
eorumque lentore, ut in sedentariis
hominibus, accidit; vel tandem ex
eo quod Liquida in alias partes ni-
mis deriventur: 4o. Denique partium
Renalium Paralytiis; hæc autem cu-
rationem vix admittit.

CAPUT XII.

De Sudoriferis.

I. *Sudoriferum* [Græcis ἰδρωτικὸν dictum) vocatur illud omne *Medicamentum*, *cujus vi mador sensibilis per Cutim exhalat*, & consequenter quicquid per eam *Cutis partem* quæ *Fistulis Sudori* dicatis donatur, *Liquida sensibilibiter expellit*. Hæ porro *Fistulæ* sunt vel *Emissaria Glandularum Subcutanearum*, vel minima *Vasa ex Arteriis Lymphaticis exorta*, vel earum *ultimi fines*.

2. Inde igitur patet, materiem *Sudoris* ab *Arterioso Sanguine* derivati, non autem *excrementitium Humorem* esse, (ut vulgo putatur) sed *Liquorem omnino necessarium ad flexilitatem nostræ Machinæ conservandam*: ut enim *Corpus flexile maneat*, plurima debent esse inter partes illud *componentes interstitia*, *Pori* vocata; ne vero *Pori isti*, *concretione partium Solidarum*, *evanescerent*, unde *Corpus inflexibile evaderet*, *Naturæ Author Liquidum SANCIORIANUM* dictum, perpetuo per hosce *Poros*

Poros effluere constituit : hoc autem Liquidum est ipsa *Sudoris* materies ; atque pars mobilissima , subtilissima , & Nervis amicissima , quamdiu in statu naturali versatur ; nec magis e Corpore debet educi quam ipse Sanguis , nisi ab alicujus Morbi natura corrumpatur : & quidem ipse Sudor nunquam in statu sano Corpori suboritur ; verum simul ac applicatur Corpori aliqua causa , quæ inter Vasa & Fluida contenta æquilibrium tollit , ita ut vis Liquidorum resistentiam Vasorum exsuperet , simul & Functio quædam nimis augeatur , tum demum Sudor se manifestat . *Sudor* igitur semper indicat Corpus *ægotare* ; & hoc *ægotare* perseverabit , donec causa *Sudorem* excitans dimoveatur , ejusque corrigantur effectus .

3. *Sudoris* itaque materies , quæ quidem in statu naturali sub nomine *Perspirationis Insensibilis* exit , est valde blanda , & summopere ab *Urina* differt : *Sudor* vero *sensibilis* , si multum urgeatur , ad *Urinæ* naturam prope accedit ; quandoque crassus , oleosus , & foetidus est , imo nonnunquam fere sanguinem evadit , ut in *Bajulis* nonnullis videre est , quorum *Sudor* exillaris linteamina , Sanguinis ad instar , aliquando inficit .

Q

4. 58

4. *Sudor* autem, non fecus ac *Diuresis*, quinque modis promovetur; nempe, 10. *Emissaria laxando*, omnibus *Liquidis* iisdem manentibus. 20. *Sanguinem diluendo & solvendo*: Jam vero *Sanguis dilutus* dicitur, quum ejus pars subtilior & tenuior partem rubram excedit; *solutusque* vocatur, quando *moleculæ rubræ* resolvuntur in istas sex minores ex quibus constant, [ut alibi * dictum est.] 30. *Applicando* (α) *Sanguinem eundem manentem*, ad *Emissaria eadem* quoque manentia, *majori* velocitate: (β) *Sanguinem solutum & dilutum*, ad *laxata Emissaria*, *accelerata* velocitate; quo in casu *Sudor ingens* suboritur. 40. *Sanguinem ad extrema Corporis determinando*: unde quicquid mutat *cursum Sanguinis* ab interioribus versus exteriora, *Sudorem*, derivando, excitabit; ut *Animi Parthemata*. 50. *Spasmos* in *villis ultimis Glandularum Subcutanearum* excitando.

5. *Sudorifera* variari debent, pro diversa *materiæ evacuandæ* natura. *Sudor* enim est *multiplex*, & fit, 10. *Ex aquosa Potulentorum parte*: 20. *Ex crudo Chylo*; hinc etiam omnibus iis qui debilia

* *Prolegom.* Cap. V. §. I. pag. 37.

bilis habent Viscera, eo tempore quo Chylus misceri debet cum Sanguine, Sudor prorumpere solet; ut in Phthificis, & nonnunquam in Puerperis lactantibus, observatur: 8º. Ex Sanguine cocto; maxime vero in obesissimis hominibus, quibus in dies imminuitur Insensibilis Perspiratio, propter pinguedinem Vasa obstipantem; verum iidem etiam in dies plus sudant. 4º. Ex Sanguine nimis dissoluto, & Vasis nimium contritis, producitur Sudor rubescens, pinguis, acer, terrestris, & salinus, adeo ut ipsi Cuti quasi infixus adhæreat. TACHENIUS accepit Lixivium illud in quo fordidæ Indusia fuerant macerata & lota; tum hoc Lixivium (ex Sale alcalino solo constans) distillavit, indeque Salem habuit Sali Urinæ distillatæ similem, (non tamen ita foetentem) (a). Sic etiam in Equorum Sudore deterso maxima copia Salis Volatilis invenitur (b). Hic autem Sudor plerumque erumpit, ubi Sanguis violenter admodum per Vasa sua movetur; ideoque in iis qui multum defatigantur observari potest. 5º. Sudor est aliquando morbosus; & hic maxime varius

Q 2 riu s

[a] Vide TACHEN. Hippocr. Chym. Cap. 12. pag. m. 54.

[b] IDEM, ibid. pag. 55.

rius est: interdum enim plane aquosus existit, ut in Puerperis & Phthificis, in quorum Sudore vix odor, color, aut sapor observantur; adeo ut videatur esse pars Sangninis dilutissima: nonnunquam autem est viscosissimus, flavissimus, ruber: quandoque vero maxime fœtet; qualis est Sudor Peste laborantium, qui ægros a morbo liberat.

6. Jam sequuntur *Sudoriferorum* Classes; quæ vero sunt quatuor.

I. Classis continet ea omnia quæ *Vasa laxant*; suntque vel interna, vel externa. Porro *interna Sudorifera Laxantia* sunt omnia illa quæ memorantur inter *Diuretica*, iis exceptis quæ specificè Renibus famulantur; sic *Aqua calida*, *Melle edulcorata*, *Sudorem copiosum excitat*, ira quoque, in *Febribus ardentibus*, *Decoctum Hordei*, vel simile quid, egregium est *Sudoriferum*, quia *Vasa constricta relaxat*. Huc pertinent etiam *spasmm Vasorum tollentia*, sive *Demulcentia* & *acrimoniam temperantia*; sicut *Opium*, *Oculi Cancrorum*, & *Absorbentia terrestria*. Jam vero *externa Laxantia* sunt, 10. *Friktiones omnes*, 20. *Vapores quicumque tepidi*, & *imprimis aquosi*. Huc etiam pertinent *Balnea*; verum ista *Corpus nimis premunt*,

munt, unde sæpe suboritur animi deliquium. Huc referri quoque debent Inunctiones per olea blanda, pinguedines, medullas, &c. quæ Cutim laxam & mollem efficiunt; licet per se Sudorem potius fistant; quemadmodum patet ex antiquis Athletis, qui ante certamen oleo Corpus suum inungebant, scilicet ut Artus mobiles redderent; Sudor enim hoc pacto prohibitus erat. Huc denique spectat Corporis Lotio per Aquam saponaceam.

Ceterum usus horum *Sudoriferorum* convenit, 1°. In omni Morbo oriundo ex maximo frigore; quod quidem externam Cutim & Pulmones maximo lædit, eorum Vasa rigida reddens, & Fluida coagulans. 2°. In Morbo quolibet ubi *sordes, crusta ulcerosa, aut morbose quævis, scabies, ulcera, elephantiasis vel lepra* Cuti adhærent. 3°. Ubi *Emissariorum spasmus* adest; qui vero cognosci potest ex siccitate & durtie Cutis. 4°. Quotiescunque ab *Acri quodam externe* impacto Morbus accidit; ideoque cum Pestis sit de natura Veneni externe applicati, ad eam profligandam hæc *Sudorifera* plurimum conferunt. 5°. In Morbis *acutissimis*, ubi ad interna Viscera ve-

Q 3 hemen-

hementer tendit Sanguis, ut in Variolis; in quibus autem SYDENHAM. provocationem Sudoris per *Cardiaca* & *Sudorifera* fortiora merito damnat (a): verum hac prima *Sudoriferorum* Classe feliciter tunc utuntur Medici, (ut & ipse clariss. AUCTOR noster (b);) quin etiam dubitari potest, an non Sudoris provocatio *Sudoriferis* hisce tentata, plurimum valeret in Morbis Inflammatoriis quibuscunque curandis.

II. Classis complectitur *dissolventia* & *diluentia* Sanguinem, quæ recensentur in secunda *Diureticorum* Classe: porro summum Diluens est *Aqua*, cujus facultas augetur per calorem; hinc *Aqua calida* maximum est *Sudoriferum*. Nonnulla autem *Solventia* dantur quæ *Liquida* immediate solvunt; horumque unicum dumtaxat in Acutis tutum est, scilicet, *Nitrum*, ejusque præparata: alia vero disponunt *Vasa* ut in *Liquidum* agant, idemque dissolvant; sic *Acetum*, *Melle edulcoratum* & in *Aqua dilutum*,

[a] Præsertim pag. 139. 144. 145. 148. 149. 355. 363. 364. 590. & 591. *Edis. Lugd., Batav. ann. 1726.*

[b] Confer BOERHAAVE, *Aphorism. §. 1399. N. 3. & §. 1402. nec non Mater. Medic. pag. m. 240, & 241.*

tum optimum est *Sudoriferum* in A-
cutis : ex. gr.

Rx. *Aceti*,

Mellis ana ℥ j;

Macis q. s.

Diluantur in *Aquæ* ℥ xjj, vel xjv.
Sumat æger, instar Theæ aut Caffè,
& in Lecto Sudorem expectet.

Hoc est remedium HIPPOCRATI-
CUM. Acetum autem simplex, mo-
dice sumptum, non coagulat San-
guinem, nec ulla Acida fermentata
diluta (a).

III. Classis cum tertia *Diureticorum*
congruit, exceptis tantum iis quæ Li-
quida determinant ad Renes : ideo
quæcunque *fervida* assumpta, ut &
Aromatica calida, *Opiata*, nec non
Motus vehemens, hic maxime Sudori-
fera sunt.

IV. Classis includit ea quæ Liquo-
res ad *exteriorem Corporis habitum* de-
terminant; uti sunt, 10. Omnia quæ
externa laxant. 20. Quæ diluunt, sol-
vunt, & versus *externa* movent. 30.
Quæ *pressionem Aëris externam* mi-
nuunt. 40. Quæ *vim Cordis*, sive hu-
jus *ictus* quoad numerum & robur,
adaugent: hinc igitur omnia *Cardia-*

Q 4

ca

[a] Vide supra *Prolegom.* Cap. IX. pag.
104. ut & *Part. II. Cap. VII.* pag. 207.

ea sunt Sudorifera ; ut Vinum Rhenanum, Succus Citri recens, Aromata penetrantia, Sales Volatiles, &c. 50. Quæ externe stimulant ; ut *Acria* quæcunque Cuti applicata : qualia sunt Acetum, & Zingiber, quod quidem subtile & penetrantissimum est, multumque laudatur ab HELMONTIO (a). 60. Denique possunt his accenseri ea quæ *Motum impeditum* in internis restitunt ; sic, ex. gr., Respirationem impeditam restitunt Animi Pathemata.

Ceterum, quæ de *Sudoriforis Specificis* prædicantur, ea pro nugis habenda sunt ; hæc enim omnia tum demum Sudorifera evadunt, quando Corpus ad Sudorem dispositum est, alioquin nihil præstant : ita quippe Theriaca, licet ad $\frac{3}{4}$ sumatur, nisi Corpus ad Sudorem dispositum sit, exsiccabit solummodo, Sudorem vero non ciebit : neque quidem ullum unquam Medicamentum Sudores *specificæ* movet, sed ea quæ istud præstare putantur, hoc agunt solummodo, vel 10. quatenus materiam ad Sudorem suppeditant ; aut 20. quatenus impedimentum Sudoris auferunt ; vel 30. quatenus

[a] In Tract. cui titulus est, TARTARUS NON IN POTU, *Sect. 9.*

tenus ad Corporis peripheriam Sanguinem determinant. Ceterum, inter hæc *Specifica* ab AUCTORIBUS recensentur nonnulla; qualia sunt, *Terra Sigillata*, *Folia Scordii*, *Asclepiadis*, &c. nec non *Lapis Bezoar*, *Pedra del Porco* (a), & *Lapis de Goa*, qui ex Lapide Bezoar, Ambra, & *Tragacantha* constat (b); deinde *Trochisci de Viperis*, &c. AUCTOR vero te-

Q 5 sta-

[a] *Lapidum* horum historiam, omnium optimè descriptam, videfis apud ANGELBERT KÆMPFER, *Amœnitat. Exotic. Gascic. II. Sect. 3. pag. 391. ad 406.* Quod vero pertinet ad *Lapidem Hystricis Malacensem*, sive *Pedra del Porco*, de eo jam superius, [PART. II. CAP. IV. pag. 194. & seq.] satis fuse egimus.

[b] *Lapis* iste vocatur à Lusitanis *Pedra Cordial*, & conficitur *Goæ* in Indiis à RR. PP. SOCIET. JESU, ex Speciebus Cordialibus & Alexitericis, quas & *Lapis Bezoar* ingreditur. Confectus est primo à R. P. GASP. ANTONIO, unde quoque nomen sumpsit; dein à R. P. NICOL. MANUCHE. quem à priori dignoscimus litteris N. M. in superficie impressis, & in opposito latere signo Capræ, vel alius quadrupedis. *Figura* ejus ovata, vel rotunda est *Color* intus cinereus; extus nigricans, splendens, aureisque maculis distinctus, & nonnumquam totus deauratus. *Ufus* frequens est & probatissimus inter Europæos Orientis. Venditur ad libram: & inde, pro varia magnitudine, pretium variat. Confer KÆMPFER, *ibidem*, pag. 397.

statur, se Lapidem Bezoar genuinum aliquando ad ʒ j usque dedisse Infanti bienni, ad Sudores satis disposito, absque ullo tamen effectu; sic etiam a Trochiscis Viperarum ad ʒ iij exhibitis nullus commotus erat Sudor, eodem testante.

(Post enumeratas *Sudoriferorum* Classes, hæc adjicienda sunt de *Sudoriferis in genere THEOREMAT A.*)

THEOR. I. Variæ & prorsus oppositæ *Sudoris causæ* dantur; ut Tristitia & Lætitia summa, Metus & Spes, Aqua calida & frigida.

THEOR. II. *Sudoris* etiam effectus diversi sunt ac plane oppositi; Sudor enim aliquando Sanguinem dissolvit, quandoque vero illum incrassat, scilicet pro conditione subjecti ex quo elicitur: itaque de *Sudoris effectu* nihil universaliter dici potest.

THEOR. III. *Sudoriferorum* maxima vis consistit in resolutione quoad Liquida, & deobstructione quoad Vasa. Jam vero Liquida resolvuntur vel diluendo, vel dividendo; ubicunque igitur solvendum est, ibi *Sudorifera* requiruntur. Vis autem deobstruens *Sudoriferorum* in eo consistit, quod hæc Medicamenta vel Vasa laxent, vel contenta dissolvant.

THEOR. IV. *Sudoriferis* in se considera-

fiderat magna inest vis *coagulandi*, & *obstruendi*: unde quidem fit ut illud quod remanet, crassum, coagulatum, & nonnunquam lapidis instar durum evadat, nulla dein arte resolvendum; & hinc est quod nulli Inflammatorii Morbi magis in Gangræram abeant, quam ii qui a violento exercitio oriuntur.

THEOR.V. Sudorifera dum inerasant, simul etiam *obstruunt*; dumque Liquidum consumunt, Vasa sese contrahunt & coarctantur, eorumque Fibræ rigescunt.

THEOR.VI. Medicamenta fere omnia in Sudorifera converti possunt: ita quippe si *Purgans* administretur, & homo statim ad Sudorem disponatur, egregia Sudoris orietur expulsio; & quo fortius *Purgans* fuerit, eo copiosior erit Sudatio: in Morbis autem Chronicis, Artis arcanum est *Sudoriferis* addere *Purgantia*, ut Trochiscos Alhandal, &c. Par est etiam ratio *Emeticorum* & *Diureticorum*, si ad Cutim determinantur.

Jam vero ex iis quæ de *Sudoriferis* huc usque dicta sunt, sequentia inferuntur *COROLLARIA Practica*.

COROLL.I. Ad Sudorem eliciendum applicationes variæ fiunt; nam aliquando totius Corporis lotionem, interdum

eiusdem calefactione, frictione, motu valido, nonnunquam diversorum remedium internorum administratione, procuratur.

COROLL. II. Variæ sunt *Sudoris* eliciendi *necessitates*: sic, ex. gr., in *Hydrope Anasarca* stimulandum est, atque tardum & hærens expellendum; detur itaque, quolibet mane & vespere, sequens præscriptum.

℞. *Theriac.* ʒ ij;
Spir. Juniperi ʒ j ʒ;
Oxymel. Scillit. ʒ ij.

Diluantur in *Vini*, vel *Cerevisiæ meracæ*, vel *Hydromelitis* ʒ jx, aut x. Sumat æger, & disponat *Corpus* ad *Sudorem*.

Idem fit cum successu in aliis *Morbis chronicis*, ut in *Cachexia Virginea*: sic etiam in *Lepra*, quoniam nutrimentum omne sistitur, ideo requiritur *Sudoris* procuratio; non autem per *Aromatica* quæ *Corpus* interne calefaciant, sed ita ut externe omnia caleant, interne vero abluantur omnia: dentur ergo tunc *Pilulæ* ex *Sapone Veneto*, singulis horis, adeo ut uno die ʒ ij adhibeantur; dein post usum earum, per tres dies, potest æger *Decoctum* aliquod *Antiscorbuticum*, v. gr., ex *Guajaco*, bibere; tum lecto

lecto calido se immittat, ad Sudorem movendum. Porro si resolvendum sit aliquid circa prima Vasa, ut in Morbis Pectoris, ac aliis *acutis*, & causa mali oriatur ex *acali*, detur Potus copiosus ex *Melle*, *Aceto*, aut *Vino Rhenano*, cum Aqua; simul & externe *laxetur* Cutis: in medio autem Sudore potest dari Decoctum cum *Nitro*. Ceterum, si causa mali sit ex *acido*, dentur *alcalina*; & sic administrentur semper ea quæ causæ Morbi sunt opposita.

COROLL. III. Diversæ sunt *Sudorem* movendi *opportunitates* sive *occasiones*; quibusdam enim temporibus Sudor multo promptius & feliciter succedit, quam aliis: horum autem temporum cognitio ab observationibus Medicarum omnino pendet; sic in Variolis, a primo die usque ad octavum, elicitur Sudor, & hoc tempus ad Sudorem factis opportunum videtur; atque curari potest æger Sudore continuo, cum hoc tamen regimine, ut semper Humores copiose diluantur, & Vasa laxentur: Calida enim Exsiccantia minime tunc adhiberi debent, utpote valde perniciosa. Porro in Morbis Acutis, pluri-
mi Medici, cum vulgo, *Sudorifera* dari volunt; quoniam observant, Naturam 14 die semet per Sudores sæpe
exo-

exonerare ; indeque in pessimam hanc praxin administrandi Calida & Exsiccantia incidunt , sed hac methodo plurimos interficiunt . Verum si , Sudoriferis omnibus calidis ablegatis , ea solummodo propinarent Sudorifera quæ Sanguinem *diluunt* ac *Vasa laxant* , tunc ægri commodissime inde sudarent , crissque laudabilis 7 , vel 14 die fieret : sic enim in *Sudore Anglico* , plurimi ope Sudoris , per interna Diluentia & externa Laxantia , ad 24 horas continuati , curabantur ; cum e contrario omnes ii quibus Diluentia interna non fuerant administrata , morerentur .

COROLL.IV. Pro varia Morbi causa , varianda sunt *Sudorifera* : sic , in Morbis ex *alcali* , supponamus , v. gr. , juvenem , æstivo tempore , Febre ardentissima corripri ; ad quam vero profligandam remedium velocissimum requiritur , nempe , *Sudoriferum* ; tunc ergo , priusquam istud propinetur , indaganda est hujus Morbi causa ; hæc autem quum sit siccitas nimia , & inflammatio , manifestum est , in hoc casu , requiri *Diluentia* , simul & *Stimulantia* , propter defectum Virium , & Obstructionem ; quæ quidem ambo *stimulum* indicant . Itaque , quo *Diluentia* melius agant , detur Medicamentum

tum liquidum, cuius basis sit aliquod
Acidum dissolvens; & pro stimulo
adjiciatur Vinum Rhenanum, larga
Aquæ copia dilutum; dein accedat
vis antiphlogistica, ope Nitri: ex. gr.

R. Vini Rhen. ℥ viii
Nitri ℥ ii;
Succ. Limon. recent. expressi ℥ j;
Syrup. Violar. q. s. vel ad ℥ ii.

Diluantur hæc cum *Aquæ commu-*
nis libr. jv.

Singulis horis capiat æger ℥ ii calide,
cum determinatione ad Sudorem: si
vero leviter tantum fudet, plus Vini
addatur; si nimis, plus *Aquæ*.

Verum si causa Morbi sit ex *acido*,
tunc, loco Vini Rhenani, fumendus
est alius Liqueor, ut Sal Volatilis Oleo-
fus; si vero causa sit *tenax*, addantur
Salia solventia.

COROLL.V. Pro diversa Morbi *na-*
tura, varianda sunt etiam *Sudorifera*:
Porro natura Morbi pendet (α) ex ma-
teria peccante; (β) ex causa efficien-
te sive applicante, h. e. vi vitali: sic
igitur, si materia sit *tenax*, dentur
valida *Solventia*, ut Alcalina; si autem
sit de indole *Læis Venereæ*, tunc op-
timum Remedium est *Mercurius* ad
Sudores determinatus.

CO-

COROLL.VI. Pro varia Morbi sede ,
variari debent *Sudorifera* .

COROLL. VII. In diversis Morbi
gradibus , varia requiruntur *Sudorife-
ra* : sic , initio Variolarum , *Sudorife-
rum* inflammationi resistens requiritur ;
die autem 14 , ut plurimum , indicantur
Saponacea , & *Decocta Aromatica*
ficcantia .

C A P U T XIII.

De Diaphoreticis .

1. **D***iaphoretica* sunt *Medicamenta*,
que materiem morbosam , sub
specie Perspirabilis SANCTORIANI , e
Corporis amandant , sive potius omnia
illa *que Perspirationem SANCTORIA-
NAM augent* . Horum itaque naturam
quo melius intelligamus , consideran-
dum est quot modis , aut quibus a causis ,
augeatur *Pespiratio* .

2. *Causæ* igitur *Perspirationis au-
ctæ* sunt sequentes : 10. *Viscerum vis*
aucta ; quæ quidem *Liquida* nostra in
minutias dirimit . 20. *Illa omnia quæ*
Liquida , modo dicto soluta , ad par-
tes externas determinant : per partes
autem *externas* intelligimus omnes il-
las quæ ab *Aere* possunt attingi ; qua-
les

les sunt Cutis, Os, Pulmones. 3o. Quæ Cutim externam ita disponunt, ut Liquida sub forma *insensibili*, eaque *prompte*, transmittat; non vero sub forma crassa & sensibili; quod quidem ut fiat, Cutis neque nimis laxa, neque nimis stricta debet esse. 4o. Ea quæ *tria* supra dicta simul agunt: hujus autem generis cum nulla nobis cognita sint Medicamenta, inde concludimus, nulla dari *Diaphoretica propria*, i. e., quæ certo & indubitanter talem effectum assequantur.

3. Itaque *Diaphoretica*, pro 3 prioribus Perspirationis *aucta* causis, in tres Classes sequentes dividimus.

I. Classis *Diaphoreticorum* complectitur ea quæ vim Viscerum, i. e., Vasorum *elasticitatem* augment: hæc autem augetur quotiescumque Vasorum Fibræ rigidiores & duriores evadunt. Ad hanc igitur Classem pertinet, 1o. Quæcumque astringunt, seu potius contrahunt *Solida*, h. e., quæ sese intra *ulimarum Partium* interstitia insinuando, ibique hærendo, Partes istas minus flexiles sive magis rigidas efficiunt: talia vero sunt Opium, Cortex Peruvianus, Radices omnes Astringentes, Vinum austerum, &c. Porro quum *Diaphoretica* constringant, non autem laxent, inde constat, quicquid

378 P.III.CL.II. C.XIII. *De Diaph.*
quid Excretionem *sensibiles* adauget, mi-
nuere *Diaphoresin*; quod quidem plane
congruit SANCTORIANIS experimentis.
20. *Exercitia Corporis*; ut *Ambulatio*,
Equitatio, *Vectio in Curru*, &c. quo-
rum ope Excretionem SANCTORIA-
NAM promoveri experientia nos docet.
30. *Stimulantia* admodum *lenia*, vel *for-*
tia paululum enervata: sic enim *Colo-*
cynthis, parva quantitate in *Vino* infu-
sa, *Diaphoreticum* optimum evadit; ita
quoque *Mercurius Sublimatus Corrosi-*
vus, ad gr. j, vel jj, in ꝑ jj, vel jii Rob.

Sambuci permixtus, & ad $\frac{I}{10}$ partem
grani sic exhibitus pro una dosi, pluri-
mum confert in *Morbis Chronicis*; quin
& pari ratione quælibet *Acria* ita miti-
gari possunt, ut *Diaphoretica* fiant.

II. *Classis* includit omnia illa quæ
materiem *perspirabilem* ad *Cutim* de-
terminant: talia vero sunt, 10. *Aer*
mediocriter calidus. 20. *Exercitia tem-*
perata. 30. *Circulatio Liquidorum aqua-*
lis; quæ vero talis fit, quum omnes
Corporis partes vel æquabiliter quie-
scunt, vel æquabiliter moventur.

III. *Classis* continet ea quæ *Cuti de-*
bitam temperiem conciliant, ita ut ne-
que nimis laxa sit, nec magis stricta
quam par est. Hoc autem præstant
Frictiones, *Lotiones*, & *Deterfiones*.

CA-

CAPUT XIV.

De Uterinis .

1. AD Uterina referuntur Emmenagoga, Aristolochica, & Ecbolica; sive quæ Menses, Lochia, & Uteri contenta expellunt.

2. Porro Emmenagoga proprie sunt ea, quæ Menstrui Sanguinis secretionem & excretionem promovent. Secretio autem fit ex tota Sanguinis massa in Uterina Vasa; verum Excretio fit ex Utero per Vasa partim in ejus Cavitatem hiantia, partim infra Orificium ejus internum, in Vagina scilicet, posita.

3. Jam vero derivatio hæc in Uterum; & excretio inde fiunt, quod Vasa prædicta abundanti Sanguine repleta, eo usque vi Cordis distendantur, ut Arteriolarum oscula tandem dilatentur, unde sequitur Sanguinis eruptio; cessante vero vi Cordis, & Plethora levata, eadem sese rursus contrahunt. Sanguinem autem Uterinum a vi Cordis premi inde constat, quod si Mulieri Gravidæ abrupta sit Placenta, Foetu interim in Utero manente, tanta subsequatur hæ-

hæmorrhagia, ut, nisi Fœtus extrahatur, Mater pereat; quia nempe Sanguis a vi Cordis urgetur, & Uterus a Fœtu contento ita distenditur, ut Vasorum oscula sese contrahere nequeant. Idem quoque quod de *Menstruis* modo diximus, ex *Lochiorum* fluxu colligi potest.

4. Si autem quærat, cur non ex Arteriis istis semper fiat Sanguinis effluxus, sed statis tantummodo temporibus? considerandum est, Arteriarum fines esse quasi trifidos, sive in tres ramos divisos, quorum medius abit in Venam, laterales autem duo in Cavitates hiant, unus scilicet in Glandulam, alter vero in Vasa Lymphatica: primus itaque ramus Sanguinem crassorem transmittit; & reliqui duo, quia teneriores sunt exiliioresque, partem ejus duntaxat subtiliorem traducunt. Jam ergo supponamus dari obstaculum in Venis [ex gr. a Plethora], sive pressio solito major in Arteriis, tunc Lateralia Vasa eo usque dilatati inde debent, ut quæ prius non nisi Lympham, nunc Sanguinem rubrum admittant; quia tenuioris structuræ sunt, & hiant in Cavitates ubi nullum datur obstaculum impetui resistens: verum aliter se res habet respectu rami medii. Quam primum autem ob-

obſtaculum illud in Venis aufertur, ſive preſſio & vis Cordis imminuitur, (quando ſcilicet copia Sanguinis, ope fluxus, imminuta eſt) tum hæc Vaſa Lateralia ſeſe denuo contrahunt, & Sanguis in Venas abit. Hoc argumentum illuſtrari poteſt exemplo Tunice Oculi *Conjunctivæ* dictæ, quæ quidem in ſtatu naturali prorsus albeſcit, ſolis fere Arteriarum lateraliſibus Vaſculis ad eam adeuntibus; at vero ſi obſtaculum aliquod ponatur in tractu ad Venam, v. g. ſi illa comprimatur, aut ſi finis Arteriæ obſtruatur, vel contrahatur, ita ut Sanguis ex Arteria in Venam prompte fluere, nequeat ex. gr., ſi arcte conſtringatur collum, tunc iſta Tunice *Conjunctivæ* Vaſa, prius inconſpicua, jam ruſceſcent & conſpicua ſient, ab hac nempe preſſione; quia Sanguis in Venas fluere impeditus urgetur in Lateralia: verum, obſtaculo dempto, rubor hic evaneſcit. Par eſt ratio in Vaſis Uterinis, ubi dantur Vaſa Lymphatica, ſive minimæ Arteriarum extremitates in Uteri cavitatem hiantes. Effluere vero Sanguinem hunc ex illis Lateralibus Vaſis dilatatis, [quæ quidem, in ſuo naturali ſtatu, non Sanguinem, ſed tenuiorem Humorem, pro partium lubricatione, recipiunt] ſat clare patet ex
fluxu

fluxu *Lochiorum* ; hæc enim colorem suum sanguinem sensim remittunt.

5. Jam videndum est , quænam si causa primæ eruptionis *Menstruorum* in Puellis . Hæc autem [ut uno verbo rem expediam] nihil aliud est quam *Plethora* ; quæ vero oritur , quoniam in Virgine , a nativitate usque ad pubertatem , Sanguinis vi *Viscerum* conferti copia crescit ; tale enim augmentum omnino necessarium est ad Vasorum majorem distensionem , Virginisque incrementum : at vero postquam hæc ad limites incremento suo præstitutos pervenerit , ita ut Vasa dilatari ac distendi amplius non possint , necesse est ut oriatur *Plethora* , nimirum ab isto Sanguinis augmento quod adhuc manet : quippe nulla est ratio cur illud cesset ; quandoquidem *Viscerum* vis , qua conficitur , adeo non minuatur , ut potius augeatur . Sanguis itaque superfluus expelli debet per Vasa minus resistentia , qualia sunt *Uterina* ; alioquin Virgo ægrotabit .

6. Ceterum , si quærat unde fiat ut *Fluxus* iste *Menstruus* non sit *Viris* cum *Fœminis* communis ? Ratio est , quod *Viri* limites incrementi sui serios attingant quam *Fœminæ* , simul ac autem eo per-

pervenerunt , etiam in iis Excretio aliqua stasis temporibus augetur : siquidem constat , ex Observatis SANCTORII , quod singulis mensibus in Viris *Plethora* contingat ; quæ vero , vel largiori Sudore , vel Urina , vel alia Excretionem , tollitur (a) . Simile quid Mulieribus iis quibus Menstrua non fluunt , quandoque accidit ; indeque sanæ conservantur . Quin etiam notandum est , Fœminas in genere *minori* Diaphoresi gaudere quam Viros ; quibus autem Fœminis Diaphoresis valde *copiosa* fit , uti Viraginitibus , iis non omnino , aut saltem parce admittuntur , Menstrua fluunt ; illæ vero quæ laxo & frigido Corporis habitu donantur , vitamque degunt otiosam , Menstrua copiosa ut plurimum habent .

THEOR. Quo sumus *origini* nostræ propiores , eo *vis premens* Cordis magis prævalet *resistentiæ* Vasorum Corporis omnium simul : hoc autem patet ex Animalium incremento , quæ majori proportionem crescunt in teneris annis , quam in ætate proveciori . Sic igitur Corpus illud cujus Incrementi terminus *origini* suæ propior est , debet , ceteris partibus , laxiora & molliora habere Vasa , quam illud

[a] Confer SANCTORII *Med. Static.* Sect. I. Aphor. 65.

illud cujus Incrementi terminus ab *origine* remotior est : Itaque quum Fœminæ citius ad *αυξη* Incrementi sui perveniant , quam Viri , necesse est etiam ut Vasa sint ipsis magis explicabilia & mollia .

7. Porro jam examinandum est , qualia Sanguinis in Mulieribus superflui determinatio fiat ad Uterum . Hoc vero inde contingit , quoniam in Fœmina , ad Incremento sui terminum appropinquante , nullibi in Vasis *minor* est *resistentia* quam in Abdomine , hinc etiam nullibi *minor* quam in Pelvi , & in hoc loco nullibi *minor* quam in Utero : quippe Mulieres , pro ratione suæ magnitudinis , Abdomen longe magis amplum & expansibile habent , quam Viri ; nam in horum Pelvi continentur solummodo Vesica & Intestinum Rectum , præter quæ in Pelvi Mulierum adest etiam Uterus ; adde quod earum Pelvis ordinario capacior sit , quam respectu contentorum requiretur . Præterea , quum Vesica , quolibet momento , liquidum suum recipiat , & Intestinum Rectum pariter suum , Uterus autem nihil ejusmodi , hinc patet , in Utero *minimam* dari *resistentiam* . Porro nulla pars est , in Corpore Muliebri nota , in quam Sanguis ex tam variis

variis influat locis, ac in Uterum; a multis enim diversis fontibus (a) variæ Arteriarum extremitates ibi loci simul coeunt. Accedit huc quod in toto Uterino tractu Venæ destituantur Valvulis, nec iste Valvularum defectus suppleatur per Musculorum compressionem Sanguinem Venosum propellentem; nulla quippe Corporis est pars, quæ (b) Musculis paucioribus circumpositis donetur; omnis ergo

R   San-

[a] Confer AUCTORIS nostri *Institut. Med. §. 664.*

[b] Clarissimus Anatomicus FRIDERICUS RUYSCHIUS, jam ab aliquot annis perhibuit, se detexisse in Uteri Fundo Musculum novum, quem *Orbicularem* vocavit, utpote fibris *circularibus* constantem; eumque dixit, Placentæ Uterinæ separationi & depulsioni, post Fœtus exitum, inservire. Confer hujus AUCTORIS *Tractationem Anatomicam de Musculo in Fundo Uteri observato*, Latine editam *Amstelodami* ann. 1716. Sed hoc Inventum ab omnibus æque Anatomicis non admittitur: Sunt enim, hic *Lutetie*, quidem magni nominis Professores, in te Anatomica veritatissima, qui (sicut ab uno ex iis accepi) tres simul huncce Musculum in *Puerpera mortua*, & *prolem*, post solitum gestationis tempus, *jam enixa*, (has enim requiri circumstantias RUYSCHIUS ipse monet, *ibid. pag. 9.*) anxie perquisiverunt, at incassum. Itaque de hoc Invento RUY S-

Sanguis in Venis contentus resistit Sanguini ex Arteriis adveniēti ; atque sic ubi primum paulo majori copia adest , statim versus loca minus resistentia urgetur .

8. *Tria* jam cognoscimus *Causarum* genera , quibus *Menstrui Sanguinis* , in Muliere sana , debetur excretio ; nimirum , 10. *Plethoram* : 20. *Sanguinis superflui* determinationem ad Uterum , utpote partem minus resistentem : 30. *Vasorum Uterinorum aptitudinem ad excretionem* . Medicamenta igitur *Emmenagoga* ad 3 *Classes* etiam reduci possunt ; quarum prima continet ea quæ *Plethoram* inducunt : secunda complectitur illa quæ eandem ad *Uterum* determinant : tertia demum includit *Topica Uterina aperientia* . Mulierem itaque *Menstruis* suppressis laborantem curaturo primum quidem inquirendum est , an materies adsit excernenda , siue an detur *Sanguinis superfluitas* ; quippe si hæc deficiat , Medicamenta *secundæ ac tertiæ Classis* plus afferent damni , quam commodi .

9. *Plethora* vero inducitur , 10. Ab omni Medicamento quod facit , ut ex Cibo

CHIANO , non abs re , dubitandum esse videtur , donec uberiori experientia confirmatum sit ; quamvis tamen raro detur occasio talem Musculum inveniendi .

Cibo & Potu, vi primorum Viscerum, plus *Chyli* in Venas recipiatur, quam requiritur ad incrementum aut nutrimentum Corporis, & ad iacturam resarciendam. 20. Ab omni Medicamento quod Viscera secunda, quæ *Sanguifica* vel *Hæmatopœa* dicuntur, ita roborat & afficit, ut Chylum in bonum Sanguinem vertant. 30. Remotione *Causarum* quæ Sanguinem confectum attenuant & difflant. *Tria* igitur habemus diversa Medicamentorum genera sub prima *Emmenagogorum* Classe, scilicet, *Plethoram* inducentium, comprehensa.

[1] Primum autem horum generum continet illa, quæ vim Viscerum primorum, sive Chylificationi dicatorum, adaugent: quibus etiam annumeranda sunt 10. Ea quæ Feces inertes *solvunt*; 20. Quæ solutas *expurgant* per stimulum. Siquidem notum est, Intestinarum cavitates Mucis quodam, a Glandulis ibidem secreto, semper oblini; qui vero si spissus fiat & adhæreat, oscula Vasorum minimorum obstruit, atque sic in Vasa Lactea transitum Chyli impedit; unde tunc oritur *inanitio* sive *atrophia*, quæ quidem est *Plethoræ* contraria. Itaque, si talis Mucus adsit, ut inducatur *Plethora*, debet iste primo *solvi*, ac deinde *expelli*:

R 2

qua-

quapropter de iis quæ Mucum hunc solvunt & expellunt prius agemus; postea vero de iis quæ vim primorum Viscerum adaugent.

Ea quæ dictum Mucum solvunt, sunt sequentia. 10. Gummi quælibet aromatica foetida, Uterina dicta; hæc enim, ob suam viscositatem, adhærent, atque, vi sua saponacea, sese Pituitæ immiscent & eam solvunt, simulque stimulant, ac ejus propulsio-nem promovent. Ideoque Gummi Ammoniacum, Asa-foetida, Bdellium, Galbanum, Myrrha, Sagapenum, & Opopanax ab omnibus Uterina dicta sunt; siquidem hæc ingesta facile Corporis nostri calore solvuntur, dumque soluta hærent, Acre quod in eis continetur, exhalat, Viscera stimulat & deterget lenissime: non agunt igitur vi quadam Utero directe dicata, sed sua qualitate dissolvendi, nempe saponacea & aromatica, Nervis amica. Medicus itaque curaturus Fœminam, cui, ex Plethoræ defectu, Menstrua supprimuntur, hunc in modum præscribat.

℞. Gummi Ammoniaci,

Galeani,

Sagapeni,

Myrrhæ, ana ℥ j;

Oleïstillat. Succini rectific. q. s.

M.

Fiant

Fiant inde *Pilula*, singulæ gran. ijij ,
 vel iv ; quæ vero conveniunt ubicun-
 que Chyli, ob dictam causam, impe-
 ditur ingressus, uti quidem in Hypo-
 chondriacis & Hysteriis contingit.
 Præterea Mucum supra memoratum
 solvunt 20. *Sales omnes Fixi*, sive
 sint more TACHENIANO parati, sive
 Alcalini; qui porro istud habent pe-
 culiare, quod cito præterlabantur;
 unde, pro tempore, magnus est eorum
 effectus, sed brevi cessat. Huc vero
 pertinent *Sales Fixi compositi*; ut Bo-
 rax, Sal Ammoniacus, Vitriolum,
 Tartarus, Sal Polychrestus, Sal Re-
 generatus SENNERTI, &c. Sic igitur
 ℞. *Salis* hujus, vel illius, ʒj . Sol-
 vatur in *Aquæ Rutæ* ʒjv . Capiat æ-
 gra cochl. j post *Pilulas*. Ita quidem
 sese mutuo juvabunt. 30. *Sales omnes*
Volatiles Alcalini; uti sunt *Sales Vola-*
tiles Oleosi, Spiritus Cornu Cervi,
 Urinæ, Sanguinis, &c. Denique 40.
Sapones omnes, qualescunque fuerint;
 etenim ad Gummi naturam accedunt;
 quapropter *Sapo* ad Abortum & Men-
 strua procuranda adeo decantatur. Itaq;
 ad Mucum supra dictum solvendum,

℞. *Saponis Venet.* ʒjv ;

Bulb. recent. Avi ʒj ;

Asæ-fetida ʒss .

M.

R 3

Fiant

Fiant *Pilule*, singulæ gran. iij. Sumat ægra singulis bihoriis unam.

Hæc sunt primarum viarum *Deterfiva*. Sequuntur jam ea quæ Mucum solutum *expellunt*: talia vero sunt Aloe, Rhabarbarum, Colocynthis, Jalappa, Sagapenum, Opopanax, & imprimis Bryonia alba. Medici nomen *Uterinorum*, ab effectu, hisce dedere; quoniam solvunt simul & expellunt. In hunc igitur scopum exhibendum est hujusmodi Præscriptum.

℞. Aloes opt. ʒ j;
Resin. Jalapp. gr. xv;
Colocynth. gr. v [pro stimulo.]
M.

Fiant *Pilule*, singulæ gran. iij, quæ deurentur. Ægra capiat ex iis tres vel quatuor, quotidie sub Aurora, ubi adsunt signa solutæ Pituitæ, & dormiat per horam unam vel alteram.

Nunc vero videndum est, quænam Visceribus primis majorem vim concilient, ita ut bonum conficiant *Chylum*, eumque in Vasa Lactea propellant. Vim igitur primorum Viscerum augent [ipforum nempe vim contractilem adaugendo] omnia quæ Fibras magis *rigidas* efficiunt: talia sunt autem (α) *Astringentia* Medicamenta:
ut

ut 10. *Chalybs*; nihil enim in hocce casu plus conducit, præsertim si sub ea forma detur ut Sanguini non admisceatur, sed in Solida agat, Fibras corroborando; quippe si Sanguini permiscetur, summum evadit Coagulans: verum, suprascripto regimine sumptus, optime quidem agit, & Fibras roborat; sicut hoc inde constat, quod, post ejus usum, color pallidus Virginum brevi mutetur in rutilum, & pulsus antea languidus, in febrilem fere. Ceterum ejusdem usus obtinet, quando debita rigiditas Viscerum deficit, & adest Pituitæ copia: porro si acidum abundet, tunc sumi debet *Chalybs* in substantia sive limatura; si vero Mucus *iners* & non acidus prædominetur, exhibendum est hoc Medicamentum in Vino Rhenano, vel in Aceto; præparationes aliæ non sunt æque bonæ. Præterea pertinet huc 20. *Cortex Peruvianus*, quacumque forma datus; hinc autem locum a *Chalybe* proximum obtinet. 30. *Rheum*, tam *Ponticum*, quam *Barbarum*. 40. *Tamariscus*, & imprimis ejus Radicis Cortex. 50. *Capparis*: & ex iisdem varia composita. Hinc ergo patet, Astringentia summa evadere posse *Emmenagoga*.

Jam sequuntur Exempla pro Formulis.

R 4

Si

Si *acidum* prædominetur, cognosci poterit ex Appetitu rerum incongruarum & insolitarum, Ructibus acidis, Ventris Torminibus cum Sensu Frigoris, (Morsu Ventriculi, Flatibus, Spasmodis, Alvi Fæcibus acidum spirantibus, Bilis inertia, &c.) Itaque in hoc casu,

℞. *Limat. Ferri* (supra Porphyritim diu trit.) ℥ j j;
Extract. Rhei ℥ j β;
Cort. Peruv. ℥ β.
 M.

Fiant *Pilule*, singulæ gran. v, quarum unam ægra capiat omni bihorio.

Si autem *acidum* non abundet, tunc *Chalybs*, in substantia datus, plerumque angores, vomitus, diarrhœas, tormina excitat: quippe qui non dissolvitur, sed stimulando tantum agit. Hoc igitur in casu,

℞. *Vini Rhen.* libr. jv;
Chalybis (grosso modo triti) ℥ j j;
Cort. Peruv. (grosse pulver.) ℥ j.

Leni tepore macerentur per 24 horas; deinde, vacuo Stomacho, ter de die, una hora ante pastum, sumatur ex hoc Infuso ℥ j β.

Huc pertinent (β) *Aromatica* illa cali-

calida & stimulantia, quæ plurimum Olei acerrimi inter distillandum præbent: talia sunt Thuya sive Arbor Vitæ, Sabina, Ruta, imprimis montana, Rosmarinus, Pulegium, Majorana, Matricaria, &c.

[2] Secundum genus Medicamentorum *Plethoram* inducentium continet ea, quæ *Vim Hematopæam* in Corde & Vasis Sanguiferis augent. *Vis* autem ista non alia est quam Vasorum Oscillatoria *Vis*: hæc vero iisdem augetur Medicamentis; quæ ad Vasa primi generis, sive Chylificationi inservientia, jam præscripta fuerunt: omnia igitur quæ Chylificationem promovent, Sanguificationi quoque promovendæ sufficiunt; est enim impossibile primas emendari *vias*, quin simul emendentur secundæ; nec emendari queunt secundæ, nisi primis emendatis. Ceterum huc etiam accedit *Motus Corporis* in Aere libero.

[3] Tertium genus dictorum Medicamentorum includit ea, quæ Sanguinis confecti nimiam *consumptionem* & *diffusionem* impediunt. Itaque vitandum est quicquid Sudores aut nimiam *Perpirationem* excitat.

10. *Secundæ Classis Emmenagogorum* ea continet, quæ Sanguinem *plethoricum* ad Uterum determinant: talia-

R. 5 que

que sunt omnia quæ *resistentiam* in Vasis Uterinis minuunt; simulque in aliis augent. Porro *resistentia* Vasorum Uterinorum dupliciter minuitur: 10. Vasa ista *laxando*: 20. Sanguinis *refluxum* a Venis Inferioribus versus Cor *accele-rando*. Medicamenta igitur hujusce secundæ Classis in *duo* quoque genera dividimus.

[1] Prius complectitur ea quæ Vasa Uterina *laxant*: qualia sunt, 10. *Balnea cuncta tepida*, ad Umbilicum usque applicata; hac enim ratione Vasa partium inferiorum Corporis laxantur, dum superiorum Vasa ab Aeris frigore constringuntur, præsertim si partes istæ superiores in Aere *frigidiusculo* collocentur. 20. *Calor* quilibet *externus*, partibus inferioribus applicatus. 30. *Unguenta* quæ constant ex pinguibus Aromaticis, Oleosis & Salinis: qualia sunt *Unguentum Martiatum*, *Nervinum*, *Arthriticum* &c. talia quippe Pedibus, Cruribus, Inguini illita, plurimum profunt. Huc etiam pertinent *Emplasta* laxantia & calefacientia, imprimis autem ex Gummi foetidis parata; hæc enim Vasa laxant, simul & Humorem perspirabilem coercent; unde sequitur major calor sub specie Balnei perperui. Insuper huc spectant *Plantæ Uterinæ* dictæ; inter quas vero præstan-
tio-

tiores sunt Ruta, Sabina, Juniperus, Thuya, Majorana, Pulegium: ex quibus fieri possunt Balnea, Cataplasmata, Unguenta, & Emplastra.

[2] Posterioris Medicamentorum *secundae* Classis genus includit ea, quæ Sanguinis *refluxum* a Venis Inferioribus versus Cor *accelerant*: talia vero sunt sequentia. 10. *Friktiones* omnes ab imis Pedibus usque ad Inguina continuatæ, idque calidis ac siccis linteis, per semihoram singulis vicibus. 20. *Motus Ambulatorius*; quippe Musculi Tibiales, Crurales, Femorales, actione frequenti, Venas suas multum comprimunt, & Sanguinem versus superiora propellunt. 30. *Saltationis Motus*; qui vero tanti est momenti, ut HIPPOCRATES dicat, eum *Abortum* pro-

R 6   cu-

[a] Libr. de *Natura Pueri*, Sect. IV. vers. 9. ad 22. *Edit.* LIND. Quem vero locum, utpote notatu valde dignum, lubet integrum hic loci jam attexere: sic igitur se habet *Latina versio*: "Mulieris nobis familiaris
 " *Famula Cantrix* magnæ existimationis,
 " ex Virorum consuetudine erat, quam in
 " Ventre concipere non conveniebat, ne
 " minoris existimationis redderetur. Au-
 " dierat autem *Cantrix* ipsa, qualia Mulie-
 " res inter se dicunt, quod quando Mulier
 " conceptura est in Ventre, *genitura* non
 " egreditur, sed intus manet. Auditis au-
 " tem his atque intellectis, hoc semper ob-

curare [a]. Hæc autem omnia *Menstruorum* effluxum provocant, auferendo *resistentiam* in Venis: hac etenim sublata, Sanguis majori copia fluit versus eas partes; unde major fit pressio Sanguinis in Vasa Lateralia; & hinc sequitur ejus excretio.

11. *Tertia Classis Emmenagogorum* complectitur ea, quæ Vasa Uterina ad *excretionem* disponunt: uti sunt, 10. *Vapores*

„ servavit; & quum quandoque sentiret *genituram* non exeuntem, Dominae exposuit, & sermo statim ad me pervenit.
 „ Ego vero, quum audivissem, jussi ipsam
 „ ad terram, *salvare*; & postquam *exiliisset*
 „ jam septies, *genitura* in terram profluxit,
 „ & strepitus factus est, atque illa conspecta, ipsa admirata est, &c.„ Unde profecto clare patet, HIPPOCRATEM, in hocce casu, plane se gessisse contra suum *Jusjurandum*; in quo quidem exigebat a Discipulis ut *jurarent*, se nullum unquam Medicamentum ad Fætum vel Conceptum *corrumpendum* Mulieri propinaturos, ἢ δὲ Γυναικὶ Πιστῶν Φαρμάκων δώσειν. Nec sane ullatenus excusari posse videtur; nisi, cum aliquot Auctoribus, dicamus, Librum hunc de *Natura Pueri* non esse HIPPOCRATIS, sed POLYBI, vel (ut censet ANDREAS CÆSALPINUS, *Artis Medicæ* Libr. viij. Cap. 1.) ALCMÆONIS *Crotoniatae*. Jam vero, super hac re, conferri omnino mereatur egregius doctissimusque JOANN. HENR. MEIBOMII *Commentarius in Jusjurandum HIPPOCRATIS*, Cap. xv. pag. m. 144.

pores *Aquæ calidæ* simplicis, inferioribus Corporis partibus applicati. 20. *Fotus laxantes*, ope spongiarum aut linteaminum, applicati Inguini, Perinæo, Vaginæ, Hypogastrio: huc etiam pertinent *Cataplasmata*, *Emplastræ*, *Pessaria* similiaque constantia ex *Laxantibus*; quorum vero materies ex superiori de *Laxantibus* doctrina petatur. 30. Hic admodum commendatur *Vapor* ex quibusdam *Aeribus*; ut ex *Salibus alcalinis urinosis*, in Uterum receptus; qui tamen periculo non caret, vehementer enim irritat, summamque contractionem Fibris Uterinis inducit: prudenter itaque *Vapor* ejusmodi debet applicari, quippe qui sæpe sterilem reddit Uterum, & horrendas contractiones spasmosque producit: nam iste *Vapor* est acerrimus, & uterum inflamat; unde quidem facile suboritur *Gangræna*, vel *Skirrhus*; quin &, Utero violenter inflammato, totum Genus, Nervosum spasmis afficitur: quapropter, si talis *Vapor* in usum vocetur, summa cautio debet adhiberi, ne nimis acer sit; sufficiat ergo *Vapor* ille qui ex pauxillo *Spiritus Salis Ammoniaci* & *Aqua multa* commistis & tepelactis exhalat; nequaquam vero usurpetur *Vapor* acerrimus quem *Empiri-*

398 P. III. CL. II. C. XIV. De Uter.
piricus quidam excitare solebat in hunc
usum, commiscendo scilicet Urinam
& Calcem Vivam, iisque ignem sup-
ponendo.

COROLLARIA.

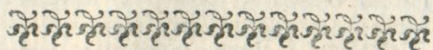
COROLL. I. Hinc patet, *Aristolochica*
esse *Uterina* tertix Classis; ibi quippe
supponitur Plethora jam præsens, &
determinatio ad Uterum; etenim alio-
qui non opus est *Lochia* movere.

COROLL. II. *Ecbolica* sunt eadem,
sed fortiora; quibus autem si jungantur
Sternutatoria, tunc equidem validissime
agunt.

COROLL. III. *Abortiva* sunt ea quæ
Uterum aperiunt, Fœtumque & Pla-
centam expellunt: talia vero sunt,
10. *Copia nimia* Sanguinis. 20. *Omnia*
quæ fortiter ad Uterum determinant.
30. *Ea quæ violenter* Uterum *constrin-*
gunt: Huc autem referendus est Va-
por *Salis Ammoniaci*, Utero *gravidæ*
mulieris exceptus; quo non datur po-
tentius *Abortivum*: attamen inde peric-
ulum est ingens, ut supra monuimus.

COROLL. IV. *Ecbolica* & *Abortiva*
quæcunque caute admodum adhibenda
sunt; omnia quippe Corpori noxam in-
ferunt, atque non solummodo Fœtus, sed
etiam Matris cum periculo propinquantur.

TER-

TERTIA CLASSIS.

DE QUIBUSDAM ALIIS MEDICAMEN-
TIS IN SOLIDA ET FLUIDA SIMUL
OPERANTIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De Aperientibus.

1. **A**perientia sunt illa Medica-
menta, quæ Meatus obstructos
aperiunt. Horum autem tres dantur
Classes, quarum Prima continet om-
nia quæ Vasa laxant; de quibus an-
tea diximus: Secunda complectitur ea
quæ Liquida attenuant, resolvunt, ac
diluunt; de quibus etiam superius ac-
tum est: Tertia demum includit quæ-
cunque, postquam Vasa laxata sunt,
& Liquidum attenuatum est, utraque
in motum agunt, & Circulationem
promoveant.

2. Enimvero ad *aperiendum* Vas ali-
quod obstructum, hæc tria necessario
requiruntur; 1°. ut Vasa laxentur; 2°.
ut materies impacta resolvatur, aut
saltem

saltem diluatur; 30. tandem ut in hoc Vase promoveatur Circulatio.

COROLL. Inde patet igitur, quum temere nonnulli asserant *Aperientia* dari *Specifica*; qualia esse dicunt Scordium, Marrubium album, Spiritum Salis Ammoniaci, &c.

C A P U T II.

De Discussantibus.

1. **D**iscussantia sunt ea, quæ Liquidum, vel in Vasis, vel extravasatum, stagnans aut coagulatum, dissipant, sine sensibili Continui solutione in externis. Hæc vero tot sunt, quot diversæ dantur Stagnationis, aut Extravasationis causæ.

2. Liquidum autem stagnat in Vasis, fitque tumor, 10. A plethora; tumque tumor ruber apparet: quo quidem in casu summum *Discussans* est evacuatio Liquidi a quo Stagnans a tergo urgetur; hinc igitur Venæsectio tumores hosce rubros tollere valet. 20. Tumor istiusmodi oritur ab inflammatione: tunc autem verum *Discussans* est. (1) quicquid Vasa laxat; (2) omne quod Vas laxatum varie
mo-

movet, applicando nimirum potentias motrices valde contrahentes & dilatantes: hoc ergo fit mittendo Sanguinem, & per Frictiones externas; (3) quicquid; Vasa deplendo, Liquida revelht, resolvit, attenuat, & diluit. 30. Tumor ortum ducit ex crassitie coacti sive coagulati Liquidi; hunc vero *discutit* tantummodo Medicamentum Aperiens.

3. Liquida porro extravasata *discutiuntur*, quando in Vasa sua rursus adiguntur: istud vero obtinetur, 10. Vasa Absorbentia liberando, quantum fieri potest, a Liquidis distendentibus: [hæc autem Absorbentia Vasa, (de quibus jam actum est in PROLEG. CAP.V. §. I.) a VIEUSSENS (a), in plurimis Visceribus, ope Microscopii, detecta sunt, & terminantur in Venas eodem modo ac Vascula Excretoria oriuntur ab Arteriis.] Hoc vero fit per summam Sanguinis missionem, vel per Hydragogorum usum, ubi Venæ-sectio non est licita: quæ quidem duo non debilitant in hoc casu, sed potius reficiunt; unde tunc temporis plurimum profunt, dummodo simul adhiberi queant. 20. Idem obtinetur omnium

[a] Confer hujus AUCTORIS *Novum Vasorum Corporis Humani Systema*, pag. m. 23. & seq.

nium Aperientium ope. 30. Per vim
externam, sive prementem, sive sic-
cantem, Corpori applicatam. Porro
notandum est, *Discutientia* contra Skir-
rhus nequaquam valere.

C A P U T III.

De Emollientibus.

1. **E** Molliens est illud omne, quod
partem nostri Corporis, indu-
ratam & in unam molem compactam,
in priorem statum Liquidi contenti &
Solidi continentis reducit. Ceterum In-
duratio fit in Corpore nostro 3 præ-
cipue modis; nimirum, 10. A nimia
Liquidorum coctione & pressione: hoc
enim pacto fluidissimæ partes expri-
muntur, & crassiores in molem com-
pactiorem adiguntur; unde quidem
accidit, ut Vasa partim inanita, bre-
vissimo temporis spatio, in unum coa-
lescant atque solidescant, vel Crassa
stagnantia seu impacta cum suis Vasis
concresecant. 20. A coagulo quod ex
propria Liquidorum natura oritur:
jam vero tale dari coagulum patet ex
Albumine Ovi, quod ab Igne coagu-
latur, licet testa maneat inclusum.
30. A

30. A coagulo superinducto per misturam corporis alicujus coagulantis.

2. *Emollientia* sunt vel *interna*, vel *externa*. Ea vero dicimus *interna*, 10. Quæ usurpantur specie Halitus, aut Suffumigii hausti, vel injecti: talis autem est *Aqua* in *vaporem* soluta, quæ nihil magis emollit; sed non debet esse nimis fervida, tunc enim constringit, sed moderate calida, tumque maximum est *Emolliens*; uti patet in Ossibus & Cornibus *philosophice calcinatis*, quæ plus emolliuntur a Vapore, quam a Coctione. *Emollientia* quæ intus assumuntur, sunt 20. *Juscula* ex omnibus Animalium partibus, ac præsertim ex Mesenterio & Intestinis, parata. 30. *Ovorum Vitelli* crudi; qui licet nullam habeant acredinem, at tamen Resinas & Gummi solvunt. 40. *Decocta* quælibet ex Farinaceis blandis, imprimisque Frumentaceis, quæ quidem expressa dant Oleum blandissimum, benignitate Oleum Amygdalarum dulcium referens: talia sunt Secale, Triticum, Avena, Hordeum, Milium, Pistaciæ; præcipue vero horum omnium Farinæ; nec non Semina quatuor Frigida majora, & minora. 50. *Decocta* ex Herbis mucilaginosi & farinosi, fere insipidis: tales autem Herbæ sunt omnes Malvarum spe-

species, Branca-Ursina, Verbascum, Parietaria, Mercurialis, Violaria, Glycyrrhiza, Papaver erraticum, Saponaria, &c. quæ vero omnes cognoscuntur ex lentore sui succu. 60. *Decocta* ex similibus Fructibus mucilaginosi dulcibus: ut sunt Ficus, Sebesten, Passulæ majores, Uvæ Corinthiacæ. 70. *Succi* non acres Plantarum: uti sunt Mel, Saccharum, Cassia, Manna. 80. *Olea expressa* fere insipida: sicut Olea Amygdalarum dulcium, Nucum Coque, Pistaciarum, Seminis Papaveris albi, Hyoscyami, Olivarum, Lini, Nucum Juglandium. 90. *Cremor Lactis dulcis*, & *Butyrum recens*.

3. *Emollientia* porro externa eadem sunt; sed applicantur forma Litus, Unguenti, Fotus, Balnei, Vaporis, Cataplasmatum, Emplastri, Embrochationis.

Litus fiunt ex materia pingui, chylosa, medullosa, compacta, Corpori illita; ut ex Medulla Ossium, &c.

Unguenta sunt *Litus* crassiores, constantque ex Olei quibusdam & Pinguedine.

Fotus sunt *Decocta*, per corpora spongiosa, Membris calide applicata.

Cataplasmata sunt ipsa *Emollientia* in Aqua cocta, & applicata Corpori.

Empla-

Emplastrum est simile quid, in consistentiam spissiore[m] redactum.

[*Embroschatio*, sive *Embrosche*, *Impluvium*, *Irrigatio*, *Instillatio*, *Stillicidium*, est Fomentationis genus, quum Liquor fomentans *stillatim* seu *guttatim* in partem fomentandam funditur.]

Horum autem omnium *Emollientium* nullum est præstantius, quam Vapor calidus Animalis recens mactati; v. g., si Brachium, aut aliud Membrum, nudum immittatur in corpus Animalis recenter occisi; quod quidem Remedium nullibi plus vocatur in usum quam in Italia (a).

Cete-

[a] AUCTOR noster, dubio procul, alludit ad memorabilem hunc casum, quem referunt Historici de ALEXANDRO VI. Pontif. Max. & CÆSARE VALENTINO BORGIA, hujus Filio Notho: qui quum in convivio *Cardinales* aliquot, quorum opibus inhiabant, parato *Toxico* de medio tollere voluissent, accidit, errore Pocillatoris, ut *venenatum* Falernum ipsis propinaretur *Veneficis*; quo quidem epoto, brevi post ad plures abiit ALEXANDER; at vero CÆSAREM, qui dilutius biberat, Orci faucibus eripuerunt Medici, opportunorum scilicet administratione Remediorum, ac imprimis ipsum in Abdomine *Mula recens exenterare* nudum includendo: siquidem hujuscemodi *fomento* adeo fuit emollita Cutis, & promotæ simul Diaphoresis, ut Ve

Ceterum hæc omnia in eo optima sunt, quod, licet ad loca applicentur *indurata*, nunquam tamen noxia sint; cum *Aperientia*, &c. sæpe *Inflammationem* augeant, *Skirrhosque* & *Cancros* generent.

CA-

nenum, per undiquaque patentia *Spiraculorum* *Cutaneorum* oscula, distatam exiverit, atque sic mortem evaserit iste Princeps, expilatus tamen, & Cute perditus, quin & exinde diuturno ac importuno morbo vexatus. Confer *OLDOINUM*, in *Addit. ad CIACONIUM*, *Histor. Pontif. Rom. & Cardin.* Tom. III. pag. m. 161. & 162. De hac re possunt etiam consuli alii complures, ut *GUICCIARDINUS*, *AUBERIUS*, *MARIANA*, &c. Videtis quoque *MARC. AUREL. SEVERINUM*, in *Trimemb. Chirurg. Cap. de Medela ex dissectis vivis Animalibus*, pag. m. 221. Similem vero casum refert *RHODIUS*, (*Observ. Medic. Centur. III. Obs. 37.*) de *FRANC. ALVAROTO*, *Falcini Marchione*, qui *Vinum Sublimato Corrosivo* intestum hauserat, & eodem modo servatus fuit [si fides Auctori] ac *CÆSAR BORGIA*.

C A P U T IV.

De Astringentibus, & Indurantibus.

1. **D**E hisce Medicamentis, nec non de *Corroborantibus*, in historia Remediorum quæ operantur in Solida jam actum est, sub titulo nempe *Contrahentium*; in historia vero eorum quæ agunt in Fluida, sub titulo *Condensantium*, *Incrassantium*, & *Coagulantium*. Hic autem loci considerantur *Astringentia* quatenus vim Vasorum *contractilem* adaugent, simul & Liquida *inspissant*: hujusmodi vero sunt Fructus omnes immaturi; hi quippe Fibras accurtant, & Liquida condensant.

2. Ea porro quæ vocantur *Indurantia* cum *Astringentibus* omnino congruunt, ejusdemque sunt indolis; ac proinde necesse non est ut de his aliquid amplius dicamus. Verum de *Detergentibus*, *Emundantibus*, & *Erodientibus* nunc est agendum.

CA-

CAPUT V.

*De Detergentibus, Emundantibus,
& Erodentibus.*

I. **D**Etergentia sunt ea, quæ, Corpori applicata, Alienum aliquid adhærens removeere possunt, absque læsione Corporis cui adhæret. Illud autem Alienum vocamus quod nequit unum corpus cum eo cui adhæret confluere; sicut est Sanguinis grumus lateribus Vulneris adhærens: Ceterum, hæc adhæsiō debet a tenacitate pendere; telum enim aut spina parti cuidam inhærens huc minime pertinet.

Detergentis itaque Medicamenti objectum nullum est nisi *Tenax*; quod quidem necessario constat ex Oleo indurato; nam alia Indurata sive Coagulata non adhærent proptet viscositatem & tenacitatem. Sic igitur *Detergens* debet primo dividere *Tenax* illud, tum idem in hunc reducere statum, ut ab Aqua solvi & ablui possit; quum autem Oleum sit, hinc Aquæ solius ope nequaquam abluitur; verum si prius ovi Vitello frice-

fricetur, deinde cum Aqua facile misceri poterit, ac educi.

Huc igitur faciunt omnia *Saponacea*, & *Lixivia* summe alcalina; quippe duæ ista Tenax disponunt ut Aquæ commisceatur. *Saponacea* porro sunt Olea quæcunque Salibus commista; hæc autem si adhibeantur interne, tum lenia debent esse, nam alioquin erodent: dantur vero duplicia; scilicet, 1°. *Nativa*: inter quæ primas tenent Mel, Aloe, Manna, Cassia, Saccharum, Lac omne blandum Vegetabilium, ut Lactuæ, Cichorii, Taraxaci, Scorzonæræ, & succus Saponariæ. Pertinet huc etiam Animalium Bilis; quæ in Ulceribus glutinosis & sordidis detergendis apprimè convenit. Huc spectat quoque Vitellus Ovi; qui vero optimus est, modo cum pauxillo Bilis admisceatur. 2°. *Artificialia*: ut sunt Sapo Venetus, & Niger, Sal Volatilis Oleosus, Sal Regeneratur SENNERTII. Tinctura Tartari ex Sale fixo cum Spiritu Vini, nec non Elixiria cum Salibus alcalinis & Aqua composita.

2. *Emundantia* sunt ea, quæ detergent & abluunt simul per Vehiculum Aquosum. Huc ergo referuntur omnia quæ vi propria eliquant id quod adhæret, idemque, per Vehiculum Aquosum, diluunt & expellunt.

S

3. *Erz-*

3. *Erodentia* dici debent illa, quæ non modo *Tenax adharrens*, sed etiam *semi-corrupta Vasorum Ramenta*, ad vivam *Carnem usque*, resolvunt: oportet autem ut *Carnem vivam intactam* relinquant; alioqui *Caustica* proprie forent.

Erodentia sunt itaque sequentia. 10. *Omnia Dolorem excitantia*, quæ vero superius descripta fuere. 20. *Attenuantia*, *Resolventia*, *Putrefacientia*. Ceterum, si quædam mali moris *Ulcera* [quæ semper in *Pinguedine hærent*, ibi quippe facile serpunt, & *phagedænica* dicuntur] curanda sint, nihil in iis proficere poterimus, nisi *Liquida* per *interna Medicamenta* valde moveantur & expellantur, atque separatio fiat per *Corrodentia externa*; inter quæ vero præcipuum obtinent locum *Mercurialia Præcipitata*, superimposito *Emplastro Calefaciente*; sequenti die tollatur quod putrefactum est, atque de novo applicetur *Mercurius Præcipitatus*, usque dum omnia quæ consumi debent, consumpta sint, i. e., donec omnes infectæ *Glandulæ* sint ablatae. Si autem, propter foetorem inde orum, aliquis abhorreat ab usu *Mercurii*, tunc adhiberi possunt *Spiritus Urinosi Volatiles* cum *Cupro* in iisdem soluto: hac igitur *Solutione*, quæ optima est, tangatur

P.III.CL.III.C.IV. *De Calefac.* 411
gatur Ulcus; vel, ejus loco, sumatur
Elixir Proprietatis cum Sale Tartari &
Aqua pura præparatum.

CAPUT VI.

De Calefacientibus.

1. **C**alefaciens est illud, quod Cor-
poris Calorem auget. Quo me-
lius autem hujus operandi ratio no-
bis innotescat, nonnulla de Calore in
genere præmittenda sunt.

2. Quicquid ex Frigido fit Calidum,
ideo *incalescit*, vel quia Ignis actu
applicatur ipsi, vel quia motus indu-
citur ei per *Attritum*. Ad Calorem
vero producendum per *Attritum*, tria
sunt necessaria; scilicet, 10. Corpo-
rum *contactus*: 20. Corporum *motus*:
30. Corporum ad se invicem *pressio*.
Hæc autem tria nisi simul concur-
rant, Calor nequaquam producetur;
contactus enim corporum, absque
motu & pressione sive attritu, non
facit Calorem; attritus quoque levis,
i. e., sine notabili corporum ad se
invicem pressione, nullum excitat
Calorem, saltem qui sensibilem se
præbeat.

S 2   3. Hinc

3. Hinc itaque sequuntur hæcæ quatuor *AXIOMATA*.

AXIOM.I. Quo pluribus in *punctis* sese mutuo contingunt *atterentia* corpora, sive, quod idem est, quo majores sunt eorum *superficies* secundum quas se mutuo tangunt, eo, ceteris paribus, major est Calor per *attritum* excitatus.

AXIOM.II. Quo motus corporum *atterentium* est violentior, (ex brevioribus intervallis repetitus, & diutius protractus,) eo quoque, ceteris paribus, major est eorum Calor.

[*AXIOM.III.* Quo *vis*, qua sibi invicem applicantur hæc *atterentia* corpora, est major, eo pariter magis increfcit Calor ipsorum.]

AXIOM.IV. Quo corpus aliquod *solidius* est, (*durius*, magis *elasticum*,) eo, ceteris paribus, ex actuali *Ignis* applicatione, vel alterius corporis *attritu*, validius incalescit.

4. Corpus autem nostrum *ealesieri* potest, vel *externe*, vel *interne*. In corpore nostro Calor excitatur *externe*, 10. *Ignis* aut corporis alicujus calidi applicatione: 20. *Friktione* & *attritu*. Potest vero *interne* Calor excitari, 10. Ab externo excitato Calore. 20. *Solidorum* ad se invicem *attritu*, item & simili *Fluidorum* *attritu* ad

ad se mutuo. Porro Solidæ partes ad se invicem *atteri* possunt in omnibus juncturis; quum autem in iis, præter partes ligatas & ligantes, dentur quoque Liquida lubricantia, quæ inter hæc partes adsunt; hinc omnino constat, quod quamdiu Liquidum illud præsto est, Calor non possit ita ab attritu augeri, ut morbosus evadat: quam primum vero Liqueor iste deficit, tum, ab attritu partium Solidarum, Calor nimis increfcit; ut in Arthritide, Podagra, Scorbuto, &c. 30. Excitari potest Calor a mutua Solidorum & Fluidorum in se invicem actione.

THEOREMATA.

THEOR. I. Si *velocitas* Motus *Projectilis* augeatur in corpore nostro, Vasis & Liquidis iisdem manentibus, augebitur etiam & Calor, per AXIOM. II. & III. Hinc ergo quicquid *Circulationis velocitatem* adauget, est *Calefaciens*; ac proinde Prima Classis *internorum Calefacientium* continet omnia quæ, vel Solida stimulando, vel Liquida movendo, *Circulationem augent*: qualia sunt *Acria* quælibet; hinc, ex. gr., Spiritus Vini, quatenus stimulat, *Calefaciens* est.

S 3 THEOR.

THEOR.II. In Corpore nostro, Vasis & Motu Projectili manentibus iisdem, si Liquidi *densitas* augeatur, Calor etiam augebitur, per *AXIOM.II.III. & IV.* Secunda itaque Classis *internorum Calefacientium* continet ea quæ Fluida *condensant*: hinc etiam Frigus eo plus *calescit*, quo plus agit, si modo non supprimat omnem motum; Liquida quippe nostra *condensat*: ideo post ingens Frigus externum, semper major subsequitur Calor internus; & HIPPOCRATES observavit, *Ventres* (sive *Cavitates* Liquida continentes) *calidiores esse Hyeme & Vere, quam Æstate* [a].

THEOR.III. In Corpore nostro, Liquidis & Motu Projectili manentibus iisdem, si Vasa *coarctentur*, Calor augebitur, per *AXIOMA I.* Hinc etiam tertia Classis *Calefacientium* continet, 10. Omnia quæ Vasa *comprimunt*; ut sunt Vestes arctæ, Stragula densa, Aer gravis, Aqua frigida ambiens, & Frigus: Ergo quicumque Hæmorrhagiis obnoxius est, ista, quantum fieri potest, evitare debet. 20. Quæ Vasa *contrahunt*: (vide *Contrahentia.*) 30. Quæ Vasa *externe obstipant*: dummodo Sanguinis motum non impediant.

CO-

[a] *Aphorism.* Sect. I. Aphor. 15.

COROLLARIA.

COROLL. I. Si Calor augeatur in Corpore nostro, Vasis & Liquidis iisdem manentibus, plane indicat, *Motum Projectilem* auctum esse.

COROLL. II. Si Calor augeatur, Vasis & Motu Projectili manentibus iisdem, omnino indicat, *Liquidorum densitatem* auctam esse. Remedia igitur tunc idonea sunt *Rarefacientia*.

COROLL. III. Si Liquidis & Motu Projectili manentibus iisdem, Calor augeatur, *Vasa arctiora* fiant necesse est: hinc valde imminutis Liquidis, Calor tamen præstare potest in aliquot Morbis, ut in *Tabæ*; omnes enim Hæctici, ob Calorem, exsiccantur; hinc etiam eorum Fibræ rigidissimæ & contractissimæ fiunt, atque propter *marasimum*, plurima Vasa in ipsis concidunt; & ideo in reliquis Vasis, Fluidum [licet hoc quoque imminutum sit] valde coarctatur.

COROLL. IV. Si *velocitas* Liquidi ejusque *moles* simul augeantur, reliquis iisdem manentibus, tunc erit Calor in *ratione composita* utriusque; & in genere, si supradictorum *duo* quævis augeantur, *tertio* interim eodem

416 P.III.CL.III.C.VI.De Calef.
manente, tum Calor increfcet in ra-
tione compofita duorum auctororum.

COROLL.V. Si *velocitas* & *moles* Li-
quidi, nec non *arctatio* Vaforum fi-
mul augeantur, *summus Calor* orietur.

C A P U T VII.

De Frigeficientibus.

1. **F**Rigus excitatur in corpore per
caufas oppofitas *Calefacientibus*.
Ergo Frigus *externum* fit, 1o. Corpo-
rum *frigidorum* applicatione: hæc ve-
ro, ut experientia docet, eo magis
frigefaciunt, quo *solidiora* funt; fic
enim Aqua frigida plus frigefacit,
quam Aer frigidus; & Balnea ex A-
qua *fimplici* minus frigefaciunt, quam
illa quæ constant ex Aqua *falina*.
Huc porro referuntur *Venti*, & *Ven-*
tilabra; quæ corpus frigefaciunt qua-
tenus *Atmofphæræ* partem nos pro-
xime ambientem removent, aliamque
fubftituunt; etenim *Atmofphæræ* pars
quæ corpus aliquod calidum proxime
ambit, femper calidior eft partibus
eiusdem remotioribus. 2o. *Externorum*
omnium in noftrum corpus *attritum*
aufcendo.

2. Jam

2. Jam vero Frigus *internum* fit, 10. Ab *externo* Frigore. 20. Tollendo, vel minuendo, partium internarum Solidarum & Fluidarum *attritum* inter se; ideoque Frigus non potest corpori conciliari majus (demptis causis externis) quam illud quod a Morte producitur.

THEOREMATA.

THEOR. I. In corpore nostro, Vasis & Liquidis iisdem manentibus, si Motus Projectilis minuatur, Calor etiam minuetur, sive augebitur Frigus, per AXIOMA II. CAP. *precedentis*. Hinc ergo Prima Classis *Frigefacientium* continet ea quæ Motum Projectilem *minuunt*: hic autem pendet a Solidorum *vi contractili*, hæc vero a *stimulo* Solidis applicato: etenim quo major est iste *stimulus*, eo quoque major fit Solidorum *vis*, & e contrario. Quicquid igitur Stimulantium vires destruit, pro Refrigerante habendum est. Itaque frigefaciunt, 10. Omnia *Diluentia*; qualia sunt Serum Lactis, Aqua, Hydrogala, &c. quæ vero cuncta si calide sumantur, melius agunt, penetrando scilicet, & laxando. 20. *Obrudentia*, sive quæ *stimulam acrem* infringunt; uti sunt *Acida* quævis *Alcalinorum* respectu, & Al-

salina respectu *Acidorum*: Hinc si *Calor* ab *Acido* fiat, (ut sæpe contingit in *Hypochondriacis*) tunc *Alcalia* erunt *Refrigerantia*: si autem *Acre Oleosum* sit causa *Caloris*, tum *Acida Saponacea* convenient ad refrigerandum; talia vero sunt *Fructuum horæorum Succis* recentè expressi; quin etiam *Calx soluta* in aqua, *Refrigerans* est *Alcalinorum Oleosorum* respectu. 30. *Involventia*; nimirum ea quæ *Acre stimulan*s involvunt: hujusmodi porro sunt omnia *Oleosa* blanda gelatinosa, farinacea, terrestria, pingua *Vegetabilium*; hinc *Ptisana* [ex similibus parata] optimæ refrigerant. 40. *Expellentia*; scilicet ea quæ *Stimulan*s impactum excutiunt, & extra *Corpus* derivant: Itaque hoc in casu *Frigefacientia* sunt illa, quæ tamen in se considerata *calesciunt*; ut *Purgantia*, *Vomitória*, *Diuretica*, & *Diaphoretica*.

THEOR.II. In *Corpore nostro*, ceteris paribus, si *Vasa minus elastica* fiant, oriatur *Refrigeratio*, per *AXIOM. II.III. & IV. CAP. præcedentis*. *Secunda* igitur *Classis Refrigerantibus* continet *Laxantia*; quin & inde reddi potest ratio, quare *Balnea refrigerat*.

THEOR.III. In *Corpore nostro*, reliquis *isdem manentibus*, si *minuat*
tur

De Frigefacientibus. 419

tur Liquidi *densitas*, minuetur etiam Calor, per *AXIOM. II. III. & IV.* Jam vero Liquidi *densitas* minuitur attenuando, & diluendo. *Refrigerantium* itaque tertia Classis includit *Attenuantia* & *Diluentia*; qualia sunt Aquosa quæcunque, simul & Nitrum, quod maxime attenuat, hinc omnes Plantæ Nitrosæ hic loci optimæ sunt. Inde patet, cur in Morbis Inflammatoriis, ubi quidem densissimus est Sanguis; adeo laudentur *Attenuantia*.

THEOR. IV. In Corpore nostro, reliquis omnibus iisdem manentibus, si Vasa *capaciora* reddantur, minuetur Calor, per *AXIOMA I.* Quarta igitur Classis *Refrigerantium* continet omnia illa quæ Vascularum *capacitatem* augent; uti sunt *Humectantia*, *Laxantia*, *Asperientia*, *Deobstruentia*. Hinc autem patet, cur tempestas *tonitruosa*, quæ levem reddit Aerem, *frigore* statim semper excipiatur. Inde quoque fit manifestum, quare vestibis *laxis* induti, aut sub stragulis *levibus* in lecto jacentes, *frigidi* simus; nec non cur Homines Vasa *laxa* habentes, ut *Obesi* & *Mulieres*, plerumque magis quam alii *frigescant*.

CAPUT VIII.

De Attrahentibus.

1. **A**trahentia sunt ea, quæ ali-
quid in Corpore nostro hærens,
e loco ubi hæret, in alium attrahendo
traducunt. Hoc autem ut fiat, tria
necessaria sunt; nimirum, 10. Ut ma-
teria meabilis, sive ad motum apta,
reddatur. 20. Requiritur causæ quæ
materiam meabilem redditam pellant
in locum destinatum, vel quæ loco
destinato applicatæ, materiem ad eun-
dem locum attrahant. 30. Requiritur
ut intermedia via libera sit, per quam
materies attracta sive impulsæ, ad lo-
cum destinatum, sine impedimento,
pervenire queat.

2. Hinc igitur tres sunt sequentes
Medicamentorum Attrahentium Clas-
ses.

I. Classis continet illa omnia quæ
materiam meabilem efficiunt: ut 10.
Quæcunque Solida stimulant; de qui-
bus hætenus. 20. Omnia quæ mate-
riam mobilem reddunt: qualia sunt At-
tenuantia, Resolventia, & Diluentia;
de quibus etiam superius actum est.

II.

II. Classis complectitur ea omnia quæ materiæ meabilis redditæ *motum* & *translationem* producunt: talia vero sunt, 1o. Quæcunque materiam, e loco unde erat movenda, *pellunt* in locum determinatum: ut (*) Cordis & Arteriarum vis: [β] Frictionis & Compressionis motus in Vasis quæ Valvulis destituta sunt; ità, constrictionis ope, Tumores de loco in locum transferuntur. 2o. Omnia quæ *resistentiam* minuunt in loco in quem materies est movenda: ut sunt, (1) Venæ-sectio, & Arteriotomæ; sic, per unam Arteriam, integram Sanguinis massam evacuare possumus: porro, Scarificationes, Fonticuli, Setacea, Fistulæ, Cauteria, & omnia hujuscemodi Erodentia Remedia huc etiam faciunt, resistantiam scilicet auferendo: (2) Frictio; quæ quidem resistantiam tollit quatenus per Venas motum Sanguinis promovet: (3) Quæcunque Aeris externi pressionem in loco tollunt; ut Cucurbitulæ, & Suctio; hinc HIPPOCRATES, in Pleuritide, voluit latas & amplas applicandas esse Cucurbitas, scilicet ut omnis inflammatio derivaretur in Cutem. (4) Emollientia, & Laxantia; de quibus hactenus. 3o. Omnia *Attrahentia Specifica*: qualia sunt Animalia Venenosa quæ,

quæ, Corpori applicata, siue viva siue mortua, ad se *trahere* dicuntur suæ indolis Venenum. Ita *Scorpio* super vulnus quod inflixit contritus, ut & *Bufo*, vivens aut mortuus admotus, proprium eliciant Venenum. Sic *Rabidi Canis* Caro vulneri ab eodem inflicto applicata, priusquam radices nimis altas virus egerit, nonnullos sanasse dicitur. Ita quoque *Lapis de Serpente*, si vulneri a Bestia Venenosa factò applicetur, ibidem hæere donec totum exhausserit Venenum, tum sponte sua decidere dicitur: narrant etiam, quod si, postquam deciderit, immitatur Lacti, hoc pacto iterum depuretur, *virtutemque* suam recuperet. (a)

III.

(a) *Specifica* profecto istiusmodi nusquam hæctenus adeo certa confirmavit experientia, ut sublestæ fidei non habeantur ab emuntioribus quibusque Medicis: unde quidem hæc, [si modo contritum, super vulnus inflicto recentissime, *Scorpionem* exceperis] non tantum incerta esse, sed etiam vana hand ita temere quis dixerit; eapropter hisce solis confidere, dum & probatiora & efficaciora prostant, *inconsultissimum* esset ædèpol! ac omnino temerarium. Quod enim pertinet ad *Bufo*em vulneri ab ipso inflicto admotum, & *Canis Rabidi* Carnem similiter applicatam, hæc anilia esse commenta meraque nugæ agnoscunt Physici prudentiores bene multi: nec etiam hocce poste-

III. Classis continet illa quæ viam
mediam præparant: qualia sunt, 1. Ea
quæ

rius *Specificum Attrahens* ad curam Hydrophobiæ proponit, in aureis suis *Aphorismis*, præstantissimus AUCTOR noster; sed potius quælibet huc usque decantata in eo Morbo *Specificæ* merito refellit ac evertit, *parag.* 1147. Verum enimvero quid dicemus de *Lapide Serpentis*, cujus vim (in *Textu memoratam*) tantis extollunt encomiis, totque experimentis, ut ajunt, assertam suffulcire pro virili conantur Auctores quam plurimi; inter quos vero bini potissimum eminent maximi nominis Philosophi, ATH. KIRCHER (in *Cbina illustrata*), & ROBOYLE (in *Tract. de Medic. Specif.*)? Huic sane quæstioni jam diu satisfecit FRANC. REDI, in sua ad KIRCHERUM *Epistola de Experimentis Naturalibus*, pag. 3. & seq. luculentisque, apud Aulam Etruscam, captis experimentis evicit, vanas esse penitus, ut adeo jactatas, Lapidis hujusce vires. Eodem super argumento consuli quoque meretur imprimis ENGELB. KEMPFER, *Annætar. Exotic.* Fasc. III. Observ. X. Sect. 2. Cæterum, qui plura de hac revoluerit, conferat adhuc DALE, *Pharmacolog.* pag. 395. *Edit. Londin.* in 4. ann. 1737; ubi quidem variæ Auctorum sententiæ, cum de natura, tum de viribus istius Lapidis, collectæ reperiuntur. Conferri etiam potest, super hac re, FRIDER. HOFFMANNUS, in *Clar. Pharmaceut.* SCHROD. Lib. V. Sect. I. §. xxxiii. pag. 685. & 686. Porro, quoad naturam hujusmodi Lapidam,

424 P.III.CL.III.C.VIII. De *Attrah.*
quæ Vasa laxant : 2o. Quæ Liquida
meabilia reddunt : 3o. Quæ , Suppura-
tionem procurando , viam apertam ef-
ficiunt .

qui *Serpentini* dicuntur , notum est hodie ,
plerosque (ac forsân omnes) esse factitios ,
utpote qui , in hanc formam , & Ossibus
quibusdam calcinatis , in India Orientali ,
effingantur . Hinc ergo patet , dubium ad-
modum esse quod de hoc Lapide apud Au-
ctores passim invenitur , scilicet , illum ex-
trahi e corpore cñjuscumque Serpentis , quem
Lusitani *Cobra de Capelo* , Galli vero *Ser-
pent au Chaperon* vocitant . Vide LEME-
RY , *Diſtionnaire Universel des Drogues Sim-
ples* , pag. 481. Edit. Parisin. ann. 1733.

C A P U T IX.

De *Repercutientibus* .

1. **R**epercutientia sunt illa , quæ ma-
teriam hærentem in aliqua Cor-
poris interna Parte , magis adhuc versus
interiora propellunt . Horum autem actio
est cum *Attrahentium* operatione , mu-
tatis solummodo terminis a quo & ad
quem .

2. Hinc etiam tres dantur Medica-
mentorum istorum Classes .

I. Classis *Repercutientium* non dif-
fert ab *Attrahentium* prima .

II.

II. Classis continet (loco *Attrahentium*, quæ commode nequeunt interne applicari) *Evacuationes* varias : quales sunt *Purgationes* per *Hydragoga*, *Vena-sectio*, *Ptyalismus*, &c. quæ vero operantur quatenus materiam e loco revellunt.

III. Classis includit 10. *Omnia actu Frigida*; siquidem *Fibræ* a frigore *contractæ*, materiam versus *interiora* propellant: sic igitur *Aqua frigida*, *Acetum frigidum*, &c. hic loci conducunt; quin etiam quo densius & compactius est corpus frigidum, eo melius agit. 26. *Omnia Styptica, Contrahentia, & Constipantia*, externe applicata.

CAPUT X.

De Suppurantibus, & Maturantibus.

1. **S**uppurantia sunt ea, quae Corporis vivi Partem aliquam in Pus convertunt: Corporis, inquam, vivi, quia nemo hactenus usquam Solida vel Liquida Cadaveris in Pus convertere potuit. Pus autem est materia spissa, utcunque pinguis, cum Aqua tamen miscibilis, coloris subalbidi, odoris & saporis nullius, modo laudabilis fit.

2. *Suppuratio* nulla fit unquam nisi fracta sint Vasa; ita ut Liquidum effluat; siquidem a nemine Pus observatum est unquam ex aliquo rupto Vase effluere statim ab ejus ruptura; verum enimvero Liquidum illud tunc effluens, post aliquod temporis spatium, stagnando, Pus evadit; prout hoc inde patet, quod si Vulnus indefinenter abstergeatur, Pus in eo neququam inveniatur: ergo Liquidum extravasatum stagnando convertitur in Pus ope caloris; pars etenim liquidissima tum exhalat, viscosior vero remanens Pus constituit: & hoc quidem quamdiu blandum existit, optimum

De Suppurantibus, & Maturant. 427

num est balsamum; diutius autem com-
morando, per eundem calorem vertitur
in Liquidum tenuissimum, flavum, ci-
neritium, rubellum, tandemque nigrum,
acre, erodens, Nervis inimicum.

3. Medicamentum ergo *Suppurans*
est quicquid *Vascula rumpit*, Liqui-
dumque *effundit*, effusum cum Solidis
fractis *commiscet*, deinde quod maxi-
me liquidum est *dissipat*, tandemque
reliqua *movet & coquit*.

4. *Suppuratio* requiritur ubi materies
impacta *resolvi*, & extravasata *resor-
biri* non potest. Hæc itaque vitetur
ubi materia peccans in Pus converti
nequit, ut in Skirrho, Cancro, Exo-
stosi: vitetur etiam in locis unde Pus
factum educi non potest, ut in parti-
bus internis.

5. Omnia *Suppurantia* ad tres Clas-
ses sequentes reduci possunt.

I. Classis continet ea quæ Vasa le-
niter stimulando, *dissolvunt*: qualia
sunt, 10. *Gummi* partes aromaticas &
mobiles habentia; ut Gummi Ammo-
niacum, Elemi, Bdellium, Galbanum,
Opopanax, Sagapenum, Myrrha,
Tacamahaca, &c. 20. *Cepæ assatæ* cum
Farina & Oleo junctæ. 30. *Mel* cum
aliis mistum. 40. Quædam *Plantæ*; ut
Laurus, Chamæmelum, Crocus, Me-
lilotus, Sambucus, &c.

II.

II. Classis includit ea quæ partes antea stagnantes & alias separatas inter se *jungunt* per Vim Vitæ superflitem : istud autem fit ope *Attrahentium*, quæ mobiles Liquidorum partes *determinant* ad locum ubi Pus fieri debet. Huc igitur pertinent, 10. *Aquosa* omnia tepida, quæ *Vasa laxant*; unde major oritur motus ad locum supradictum. 20. *Humectantia*, sive *Aquosa viscosa*; ut Anagallis, Lens Palustris, Nymphaea, Parietaria, &c. quæ vero cuncta partes aquosa & glutinosas continent.

III. Classis complectitur ea quæ Liquida in locum determinatum mota *coercendo*, impediunt ne, per corporis calorem, nimis *dissipentur*. Huc itaque spectant omnia quæ *Poros* sic occludunt, ut materia ibidem retineatur, moveatur interim, nec tamen exhalari possit: hæc autem sunt *Emplastica*; uti 10. *Gummi aromatiea*, respectu partis glutinosæ & inertis; at vero respectu partis acris & volatilis stimulando agunt. 20. *Mel* coctione tenax redditum. 30. *Farinae* omnes ex *Fabis, Pisis, Ciceribus, Lino, Frumento*, &c. 40. *Ficus*, præsertim si pars acrior igne leni expulsa fit. 50. *Cereæ*. 60. *Ovorum Vitelli*. 70. *Butyrum* recens. 80. *Pinguedines* omnium Animalium. 90. *Olea*

De Suppurant. & Maturant. 429
Olea blanda expressa. 100. Herbae Emol-
lientes dictæ.

COROLLARIA.

COROLL. I. Quum tria sint ad Sup-
purationem necessario concurrentia ,
hinc patet , quantus sit illorum error,
qui Medicamenta quædam , *absolute &*
in se considerata , semper habent pro
Suppurantibus ; quandoquidem talia re-
vera non sint , nisi quatenus cum aliis
conjunctim applicantur .

COROLL. II. Formulæ Suppurantium
varie præscribi possunt , atque debent,
prout materia suppuranda magis mi-
nus-ve mobilis est , magis minus-ve
sub Cute profunda , prout existit in
parte magis minus-ve glandulosa. Ita-
que si suppuranda sit *ingens* Inflam-
matio , tunc omittis primæ Classis Me-
dicamentis , ea solummodo secundæ ac
tertiæ debent adhiberi ; si vero mate-
ries adsit *lenta* , & *Vis Vitæ debilis* ,
tum primæ Classis Suppurantibus opus
est .

6. Jam sequuntur Suppurantium For-
mulæ , pro tribus diversis Classibus .

(1) Ad suppurandam Inflammationem
valde *calidam* ,

℞. *Acetosa recent* , M. .ijv ;
Bu-

Butyr. recent. ℥ ij;

Farin. Secal. q. s.

M. F. Cataplasma igne lenissimo.

Acetosa resistit *alcalinis* & *Farina Secalis* in calore omnium facillime *acescit*; in *Inflammationibus* autem valde calidis *Liquida* semper tendunt ad *alealinam* naturam; eapropter hæc *Formula* optima est ad *Bubones* in *Peste*: porro non major additur *Butyri* quantitas, quia *gravius Emplastrum* non est *adhibendum*, ob *Gangrænæ* metum.

(2) In *frigido* casu, sive *Tumore frigido*, cum *inertia Vitæ* ac *hærentis Liquidi*,

℞. *Flor. Chamæmeli*,

Sambuci,

Meliloti, ana ℥ ij;

Croci ℥ ℞;

Gummi Galbani [in *Vitello Ovi*
soluti]

Olei Chamæm. ana ℥ j;

Farin. Orob. q. s.

M. F. Cataplasma.

Methodus ista *Gummi* solvendi, maxime *convenit* in casibus ubi *aperiendum* est. Hæc autem *Formula* est optima ubi *Skirrhi* metus adest.

(3) Ad *Glandulas skirrholas* in *Pus* convertendas,

℞. *Mellis ad tenacitatem cocti*,

Fi-

De Suppurantibus, & Maturant. 431

Ficum recent. contus. ana ꝑ ij;

Ceparum sub ciner. assat. ꝑ iij;

Ol. Lilior. Alb. q. s.

M. F. Cataplasma.

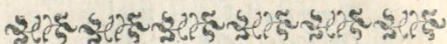
Hæc Formula *Suppurationem*, absque magna inflammatione, eleganter promovet: si vero Tumor adsit *lentus*, ut in Bubone Venereo, tunc alia opus est Formula.

7. *Maturantia* proprie sunt illa, quæ *Suppuranda* ita solvunt, ut tota materies in unum locum coeat, sine divisione aliqua aut separatione per cellulas facta, eo scilicet fine, ut *Emissario* facto, omne *Suppuratum* una vice expellatur. Quum autem *Suppuranda* nihil aliud sint, quam Solida semi-fracta & Liquida stagnantia, hinc etiam *Maturans* aliud non est, quam *Suppurans* tamdiu applicatum, donec omnia resoluta fiant.

8. Ceterum, factam esse novimus *Maturationem*, ex summa Partis molliæ & fluctuatione. Quo vero diutius materia suppuranda clausa manet, eo facilius coquitur: & quidem summo opere curandum est, ut omnes partes induratae circumquaque molles evadant, antequam aperiatur Cutis; hac enim semel aperta, haud facile potest ad *Suppurationem* duci quod prius suppuratum non erat.

QUAR-

QUARTA CLASSIS.

DE MEDICAMENTIS TOPICIS.

CAPUT PRIMUM.

De Topicis in genere.

THEOREMATA.

THEOR. I. **T**opicum est Medicamentum locale, quod singulari Corporis Parti medetur, actione seu vi quadam ei Parti propria & dicata.

THEOR. II. Topicum igitur omne debet habere talem actionem sive vim, quæ specificè emendet Solida & Liquida Partis illius cui dicatur.

THEOR. III. Hoc vero præstat, vel quia mole sua tendit ad eam Partem; vel quoniam eo itura sic præparat, ut, quando ad hunc locum delata fuerunt, topicè agant. Hinc etiam duplex datur Topicum; scilicet, vel quod sua mole atque substantia Parti applicatur, & ibi agit; vel quod præparat alia

alia quæ ad Partem mittuntur. Sic, ex. gr. *Cephalicum* dicitur illud quod Stomacho receptum, & ad Caput delatum, in idem operatur; vel quod Sanguinem, alias ineptum. ita præparat & disponit, ut Capiti profit ac medeatur.

THEOR. IV. Quicquid ad Partem aliquam vadit, vel eo tendit lege *Circulationis* universalis, vel per aliam vim quandam eo determinatur.

THEOR. IV. Lege *Circulationis* universalis nullum dari potest *Topicum*, nisi eidem insint conditiones aliquæ *mechanicæ*, ut universali Motu magis in hunc, quam in alium locum eat. Sic, v. gr., si Globulus unus ex *Mercurio* & alter ex *Cera* constans e Corde simul projicerentur, hisce Globulis tales insunt conditiones, ut prior versus superiora, posterior versus inferiora feratur: quippe *Mercurii* Globulus, cum sit gravissimus & solidissimus, motum suum in linea recta diu conservabit, ideoque in Caput feretur: *Cereus* interim Globulus, cum sit levissimus, motum suum sursum & in linea recta cito amittet, ac versus inferiora detrudetur. Hujus autem Asserti veritas evinci potest ex doctrina Projectionis Liquidorum per Fistas:

T

las:

434 P.III.CL.IV.C.I. De Top. in gen.
las : patet ergo talia Medicamenta dari
posse (a).

THEOR. VI. Determinatio ad locum
obtinetur Medicamentis *Attrahentibus*;
de quibus vero superius actum est.

THEOR. VII. *Topica Specifica* vo-
cata, quæ operantur [uti jam dictum
est] aut ipsi Parti *applicata*, aut co-
itura *preparando*, omnia agunt vel
laxando, vel stimulando, vel contra-
hendo, vel condensando, vel movendo,
vel attenuando, &c. juxta doctrinam
hactenus expositam de Medicamento-
rum Operatione.

THEOR. VIII. Hinc igitur clare patet,
vim *Topicorum* in *determinatione*
ad certum *locum* consistere.

THEOR. IX. Adeoque tota *Topico-
rum* doctrina consistit in descriptione
Causarum determinantium.

THEOR. X. *Topica* omnia, ab Effe-
ctu suo, in *calida* & *frigida* dividi so-
lent.

(Hæc porro præmissis THEORE-
MATIBUS de *Topicis in genere*, supe-
rest ut de iisdem in *specie* jam aga-
mus.)

CA-

(a) Confer ROBERTI BOYLEI Tract.
de *Medicina Hydrostatica*.

CAPUT II.

De Cephalicis.

1. **C**ephalica dicuntur ea, quæ Cerebrum peculiariter spectant, non autem alias capitis partes. Jam verò Cerebri Functiones duæ sunt, nimirum, (α) Spiritus animales secernere, ac (β) eosdem postea distribuere: verum ut hæ Functiones recte procedant, requiritur Vasorum adaptatio, & Liquidorum debita solutio; hinc ergo quicquid Vasa adaptat, & Liquida debite dissolvit, Cephalicum est.

2. Cephalica sunt autem duplicia; nempe, 1o. *Calida*, scilicet ea quæ tenui Oleo, Sale, Spirituque abundant: omnia igitur *Attenuantia* huc pertinent, imprimis vero quæ simul odore & sapore grata sunt; ut Abrotanum tenuifolium, Betonica, Chamædrydys, Calamintha, Lavandula, Majorana, Melissa, Mentha, Origanum, Rosmarinus, Salvia, &c. Huc etiam spectant Insecta quædam, ut Aselli; item Spiritus Castorei; nec non Sal Volatile Oleosum, Olea Aromatica, &c. 2o., *Frigida*, nimirum illa quæ

T 2   odo-

odore grato nares afficiunt absque calore; qualia sunt Liliū vulgare, Liliū Convallium, Rosæ, Violæ, &c.

C A P U T III.

*De Ophthalmicis, Odontalgicis, Otalgicis,
& Stomaticis.*

I. **O**Culi Functio est *videre*; & quicquid hanc impedit dicitur *Oculi Morbus*: ut sunt *Palpebrarum Vitia* ex paralyſi vel tumore oriunda (quæ vero non differunt a *Morbis* ejusdem nominis in aliis Partibus); læſio vel inflammatio *Corneæ*, ejusdem phlyctænæ, hydatides, color non naturalis, opacitas, exulceratio, cicatrix, corpus ei interne accreſcens; quæ quidem omnia non alia ratione conſideranda ſunt, quam ſi Partem aliam quandam infeſtarent. *Oculus* porro non videt, qui in ſuis *Humoribus* aliquid habet mali, v. gr. *Suffuſionem* ſeu *Cataractam*, &c. vel propter *Optici Nervi Vitia*; vel quando *Lymphatica*, per *Tunicam Retinam* largiſſime (uti demonſtravit (a) *RIDLEYUS*) diſperſa, tument: in his autem

(a) In ſua *Anatomia Cerebri*, Londini

De Ophthalmicis, &c. 437

tem ultimis casibus, cum nihil externe possit applicari, præcipuum Remedium est *Mercurius*, ad Salivationem excitandam, ut par est, exhibitus; non tamen quod in Oculum *specificè* agat, sed universali in totum Corpus operatione. *Oculus* etiam peccat quoque si Vascula Humorem Aqueum resorbentia, eundem reducere non possint.

Ceterum, in his omnibus omittendi sunt *Specificorum* tituli; sed inquirendum est, quid vitii in Solidis & Fluidis hæreat; atque medela ex Indicationibus generalibus institui debet: hoc vero maxime videtur inculcandum; quoniam vel optimi Medici *Specificorum* titulos nondum omittere possunt, at semper existimant aliquid *specificè* requiri; cum tamen revera nulla sit proprie differentia, an hæreat Inflammatio in Oculo, an autem in Manu, &c.

Hinc igitur *Ophthalmica* dicenda sunt ea, quæ sanguineas, serosas seu lymphaticas, & nervosas Inflammationes tollunt. In omnibus enim par ubique ratio datur.

T 3   2. Odon-

anglice ad ipso edita in 8. ann. 1695, deinde vero in latinum sermonem ab alio translata; & impressa Lugduni-Bavorum, anno 1725. in 8.

2. *Odontalgica* sunt illa, *quæ Inflammationes sanguineas arteriosas, Inflammationesque in Vasis Lymphaticis, vel in Nervis, auferunt, & hoc pacto Dentium Dolorem compescunt.* Hinc etiam *Purgantia laxantia, ut & Opiata, quandoque Odontalgica* fiunt.

3. *Otalgica* sunt ea, *quæ Dolores Aurium sedant.* Hæc autem rursus includunt omnia illa quæ tollunt *Inflammationes istas triplices supra memoratas.*

4. *Stomatica* vocantur illa, *quæ Morbos Oris curant.* Hi vero *Morbi communes sunt Ori cum aliis Partibus; adeoque Medicamenta nihil specificæ ad hosce Morbos habent.*

CAPUT IV. }

De Arteriis.

1. **A** *Arteria* nomen Veteres dedere *Laryngi, (seu propriè Canaliculis illis durioribus qui Pulmonem ingrediuntur [a], quos Recentiores Asperam-Arteriam appellant;) & vocarunt Arteriaca illa Remedia, quæ*
Mor-

(a) Confer GALENUM, Libr. 6. de HIPPOCR. & PLAT. Decr. Cap. 9.

Morbos Laryngis & Bronchiorum tollunt (a), in specie vero eorum Asperitatem: qualis in Tussi frequens est, oriturque a penuria vel defectu Liquidi quod ibidem fecernitur; unde fit ut Filamenta Nervosa nuda & arida remaneant.

2. Arteriaca igitur Medicamenta sunt ea quæ simile Liquidum suppeditant: ut 10. Oleosa omnia blanda, lente deglutita. 20. Omnia quæ, specie blandi Vaporis, in Pulmones cum Aere recipi possunt; ut Decocta Farinacea & Emollientia: huc etiam referuntur Emulsiones, Linctus, Syrupi, Succis inspissati; imprimis vero talia parata ex Amygdalis dulcibus, Seminibus Papaveris albi, Seminibus quatuor Frigidis majoribus, & minoribus, Nucibus Coquo, Juglandibus, Avellanisque recentissimis, & Pistaciis; ex quibus Oleum, vel expressione, vel in Emulsionibus, educitur. 30. Arteriacorum omnium princeps est Opium; quod quidem, titillationis sensum auferendo, Tussim sedat: hac autem sedata, Liquores in Arteria-Trachea & Bronchiis secreti, ibidem commorantur,

T 4 ea-

[a] Idem, Libr. 7. De Compos. Medicam. sec. Loc. Cap. 1. Vide sis etiam CASP. HOFFMANN. Inſtit. Med. Libr. 1. Cap. 13. Sect. 2.

eademque lubricantes, acrimoniam tollunt. *Arteriaca* proinde sunt omnia illa quæ *Tussim* compescunt.

CAPUT V.

De *Thoracis*.

1. **P**ulmonem Functio duplex est, scilicet *Respiratio*, & Sanguinis *propulsio* in Ventriculum Cordis finistrum. Quæcunque porro duas hæc Functiones promovent, *Thoracica* solent appellari: sed revera vix ulla dantur *Thoracica Specifica* proprie fit dicenda; ea quippe omnia quæ hoc nomine donantur, simili plane ritu agunt ac alia Medicamenta, nimirum, attenuando, inspissando, stimulando, &c. Sic enim Hyssopus, Majorana, Pulgium, Scordium, Sulphur, &c. quæ *Thoracica* vocantur, attenuando solum operantur; tum vero pro *Thoracis* habenda sunt, quum Sanguis Venosus adeo viscidus est, ut per Pulmones vix fluere possit: ita quoque Pulmonaria optimum est Remedium *Pulmonicum*, quando Sanguis nimis acer & velox demulceri ac inspissari debet.

2. Si

2. Si quicquam autem pro vero Thoracico sit habendum, Aer ipse est illud, quatenus scilicet Vaporibus quibusdam imprægnatus intra Pulmones recipitur; itaque, 10. Quando Lympha nimis tenuis & acris ex Vasis Lymphaticis nimium laxatis in Pulmones dilabitur, ut in Coryza, tum *Suffumigia* ex Mastiche, Thure, Benzoe, sunt optima Pulmonica. 20. Si adsit Exhalatio quædam alcalina, & calefacientis acrimoniæ, ut in Peste, Variolis, ac Febribus malignis, tunc verum Pulmonicum est Vapor Aceti Vini Rhemani, vel Pulveris Pyrii, per Arteriam-Asperam exceptus. Ubi Spiritus Vitrioli, aut Aquæ-Fortis effluvia Pulmones invadunt, (unde sæpenu-mero Peripneumonix graves, & Asthmata fiunt) optimum Pulmonicum est Urinæ putrefactæ Vapor statim Ore receptus; a quo quidem Vapore ipsum acidum Pulmones infestans convertitur in Sal Volatile innoxium. 40. Si materia spissa & acris Pulmones occupet, eorumque mæatus infarciat, optimum Pulmonicum est Vapor Aquæ calidæ cum pauxillo Salis Tartari & Urinæ admisto, ut & cum Herbis laxantibus & stimulantibus. 50. Quando nimia Siccitas atque lenta Crassities inest, tunc temporis diluen-

T 5 dum

dum est per *Vaporem Aquæ tepidæ* ; applicando nimirum ægri Naso Spongiam eadem Aqua madefactam ; simul & ipsi præcipiendo, ut inspiret per Nasum, expiret vero per Os.

C A P U T VI.

De Cardiacis.

1. **C**ardiacorum historia difficilis est admodum ; quoniam imprimis id quod uni Cardiacum est, idem sit alteri Venenum. Jam vero *Cardiacum* vocamus illud quod *Vires Corporis* potius quam *Cordis* auget : hanc autem distinctionem facimus, quia augeri possunt *Vires Cordis* in sanitatis detrimentum ; etenim in Febre inflammatoria si *Vis Cordis* augetur, inde sequetur *Corporis debilitas*, cui succedere poterit mors ipsa.

2. Per *Vires* autem intelligimus *Potentias Corporeas*, quæ *Musculos & Liquida* movent : hinc *Vires* sunt duplices, nempe, *animales & naturales*. Itaque *Cardiacum* est proprie quicquid auget *Vim animale* movendi *Musculos*, & *Vim naturalem* movendi *Liquida*.

3. *Vis*

3. Vis animalis movendi Musculos omnino pendet a Spirituum Animalium in Cerebro debita secretionē; atque hæc a debito Liquidorum per Vasa motu. Ad hunc vero motum requiritur, 1o. Ut Cordis *vis contractilis* Liquidum ita pellat, ut ejusdem adsit *copia* sufficiens in qualibet Corporis parte. 2o. Ut Vasa *apta* sint ad Liquidum transmittendum. 3o. Ut Liquida sint *meabilia*, sive ad fluendum idonea.

4. Hinc etiam ad *tres* Classes sequentes *Cardiaca* reducimus.

I. Classis continet ea quæ in *Spiritus Animales* agunt, 1o. Materiam iis producendis *aptam* præbendo: hæc autem materia proxime accedit ad Albumen Ovi (a); siquidem homines ii observantur esse robustissimi, quorum Serum ad Albumen Ovi proxime accedit: unde quidem patet, originem Spirituum Animalium esse ab Alimentis ita mutatis, ut proxime ad Albumen Ovi accedant, ita

T 6   vero

(a) Confer GUILIELMI HARVEI Exercitationes de *Generatione Animalium*, Exercitat. XII, XXXVII, & IX, ubi agitur de *Albumine Ovi*, nec non Exercoit. LVIII, ubi sermo est de *Nutritio Pulli in Ovo*; simulque MARCELLI MALPIGHII Tractatum de *Ovo Incubato*, ut & Tractat. de *Formatione Pulli in Ovo*.

vero per Circulationem attenuatis, ut ad Ignem concreſcant. Porro materiam Spirituum præbent maximam Cibi Potuſque leves ac nutrientes, ſapore vel iſſis infantibus grato, ſimilique odore præſtiti: ut ſunt Lac, Juſcula Animalium ſanorum diluta, Vina imprimis odorata, Cereviſiæ bene fermentatæ, Fructus Horæi maturi, grati & odorati; ſicut Uvæ maturæ, Ribefia, Ceraſa, præcipue nigra, Mora, Poma, Melones, Mala Perſica, Aurantia, &c. 2º. Spiritus in hunc illum-ve Muſculum divagantes *determinando* in Cerebrum ac Cerebellum, iſtud vero faciunt omnia Antispasmodica, ſuffocationes hyſtericas & hypochondriacæ tollentia; quæ quidem omnia operantur vel ſtimulando, vel attrahendo, vel laxando. 3º. Spiritus quieſcentes *exſuscitando*: hoc præſtant cuncta ſapore & odore grato donata; ut Aromata quævis, præfertim Orientalia baſamica; ſcilicet, Cinnamomum, Nux Moſcata, & Macis, Caryophylli, Zedoaria, Galanga, &c. item Cortex Aurantiorum, Citri Chinenſes, gratus odor Pomorum Granatorum, Abrotanum, Meliſſa, Thymus, Lavandula, Roſæ, Jaſminum, Liliſium Convallium, Liliſium album, Grana Kermes, Crocus, &c.

&c. Huc etiam pertinet Opium [a]; item huc spectant omnia Vina generosa, Spiritus Vini, Sales Volatiles Alcalini Oleosi, aromatici, & omnes Compositiones ex his factæ; Olea cuncta aromatica Essentialia, Tincturæ, Elæosacchara; Syrupi, & Confectiones hujusmodi.

II. Classis continet illa quæ in Vasa agunt, ea nimirum transmissio-
ni Liquidorum apta reddendo: talia vero sunt 10. Quæ Vasa plus æquo stricta laxant; sicut Balnea, quæ quidem hoc sensu Cardiacæ dici merentur. 20. Quæ Vasa nimis laxa roborant, iisque elasticam vim deperditam restituunt; qualia sunt Austeræ omnia: itaque Cortex Peruvianus, Forma Cydonia, Calybs, Vinum austerum, &c. munus Cardiacorum obtinent in iis quibus Vasa inertia & flaccida sunt; iis autem qui strictis donantur Vasis lethalia evadunt: sic igitur, in Morbis laxissimis Virginum, Chalybs optime conducit; verum idem
in

(a) Quatenus scilicet attenuando Sanguinem, modo recte administratur, Spiritus animales quiescentes *exsuscitat*. De hac autem *Opii* attenuatrice virtute, conferri omnino merentur Argumenta & Experimenta clarissimi FREIND, *Emmenolog.* Cap. ult.

in Morbis Acutis, ubi Vasa sunt constricta, skirrhos insanabiles aut mortem arcessit.

III. Classis includit illa quæ in *Liquida* circulantia operantur, scilicet ea vel *diluendo*, vel *incrassando*, prout nimis crassa, nimium-ve diluta sunt: jam vero si *Liquida* diluenda sint, vix melius datur *Cardiacum*, quam *Aqua* moderate calida.

C A P U T VII.

De Carminantibus.

I. **C** *Arminare* significat demulcere *Carminibus*: Veteres enim existimabant, Poetas, ope suorum *Carminum*, demulcere posse Dolores & Motus nimis vehementes; hinc *Poeseos* æque ac *Medicinæ* inventor habitus est APOLLO.

2. *Carminans* autem proprie est illud, quod *Flatus una cum Doloribus Intestinatorum* tollit. Quapropter explicatur vim Medicamenti *Carminantis* inquirendum est, quomodo *Dolor & Flatus* in Intestinis simul occurrant, ac unde generentur.

3. *Dolor* in genere oritur a *distractione*
ni-

nimia Fibrae sensibilis (a) : Flatus vero supponit hærere in Intestinis materiem liquidam *elasticam*, calore rarefactam, & per vim aliquam ibi retentam, quæ tandem, hac vi superata, magno cum impetu erumpit.

4. Materies hæc liquida *elastica* est Aer ipse, qui quidem erumpit vel superne, vel inferne, atque ruit per Intestina nunc in hanc, nunc in illam partem; unde fiunt Borborygmi: adeoque Flatus in Morbis dantur triplices, nempe *Ructus, Crepitus, & Borborygmi.*

5. Hæc autem materies *elastica*, scilicet Aer, ingreditur in Corpus per Oesophagum, & per Intestina transit, unde, modo ibidem non coerceatur nec calore rarefiat, absque Doloris & Flatuum productione per Anum exit; si vero coerceatur, tunc horrenda creat symptomata: porro coerceatur, vel ab externa vi comprimente, prout in Virginibus Abdomen sibi valde comprimimentibus sæpius observatur; vel a Fibrarum contractione, ut in spasms Fibrarum Intestinalium sive primarum Viarum contingit: ita Sphincter Oesophagi seu Gulæ sæpe contrahitur
spas-

(a) Super hac re vide plura in PARTE I. CAP. VI. de Solventibus, sive Dolorem scientibus.

spasmodice , ut in Hysteriis ; hinc Aer ibidem includitur , rarefactus vero Oesophagum vehementer extendit ; unde tunc Aspera-Arteria comprimitur , atque sic oritur suffocationis metus ; imo revera , pro momento , quandaque suffocantur Hystericae Mulieres : & hinc facile satis explicatur , undenam in eis procedat Abdominis tumor . Hujuscemodi constrictio nonnunquam accidit circa Ventriculi Officium utrumque , unde Stomachus admodum distenditur : tale quid etiam fit , si spasmus aliquis successive nunc hanc , nunc illam partem Oesophagi occupet ; indeque perfectissimus sensus *globuli* ad Gulam ascendens excitatur : idem quoque contingit , si Intestinalis Fistulae pars aliquando constringatur . His autem omnibus Doloribus medetur *Flatus* expulsio .

6. *Carminativa* sunt igitur ea quae spasmos ejusmodi tollunt ; unde fit ut *Carminantia* sint Medicamenta Laxantia & Aperientia : hinc igitur Aqua moderate calida , affatim epota , Olea similiter calida , Spiritus Volatiles Oleosi , Antispasmodica omnia , Motus externi , Balnea , & Fomenta huc pertinent ; omnium vero summum est Opium .

7. *Spas-*

7. *Spasmodorum* autem dictorum in primis *Viis causæ* sunt, 10. Morbi nonnulli qui Liquidum Nervosum magis ad unam quam ad aliam partem determinant. 20. Venena, sive acria Ingesta; quæ quidem tormina, flatus, & tumores violentissimos frequenter excitant, eosque sæpe tantos, ut Intestina inde crepent: etenim si vis caustica sese applicuerit alicui parti Intestinalis Fistulæ, illa se contrahet & constringet; unde Liquidum elasticum includetur, calore rarefiet, atque Dolores excitabit, Spiritibus interim ingenti copia ad locum dolentem (ut in omni Dolore fieri solet) ruentibus; hinc orietur contractio violentior. Hoc igitur in casu *Carminantia* sunt ea quæ vel *Venenum* extinguunt, vel *pressionem & fluxum* Nervosi Liquidi versus affectam Partem imminuunt; ut Opium, omniaque *Opiata*, quæ vero tunc temporis eadem fere ratione operantur ac *Venæsectio* in Inflammatione, impetum scilicet minuendo.

8. *Carminantia* porro *calida* agunt quatenus stimulant, motumque excitant per totum Intestinorum tractum; unde quidem contractio, & Aëris interceptio tolluntur.

CA-

CAPUT VIII.

De Anthelminthicis.

1. **V**ermes græce dicuntur ΕΛΜΙΝΘΕΣ; hinc *Anthelminthica* vocantur ea Medicamenta, quæ Vermes seu Lumbricos, aut necant, aut expellunt.

2. Loci vero in quibus præcipue nidulantur ac repunt Vermes, sunt Venter & Intestina omnia [raro tamen adsunt in Colo, nisi dum per hoc Intestinum transeunt]: hos autem locos *Lumbricorum* esse latebras probat titillatio quam ipsi excitant in Stomacho & Intestinis, eorumque per Vomitum & sedes rejectio [a].

3. An-

(a) Vermes sunt Animalcula diversi generis, in Humano Corpore, ex Ovulis Insectorum genita. Quum enim varii generis Muscæ & Insecta, post fœcundum inter se coitum, Ovula sua *spermatice*, plus minusve copiose, in Educa quam plurima, v. gr., Herbas, Flores, Fructus, aliasve res esculentas aut potulentas deponunt; & hæc deinde res, distis sordibus *spermatice-verminose* inquinatæ, sive ab Hominibus immediate comeduntur, sive a Brutis in Hominum escam cedentibus devorantur, tum si-

3. *Anthelminthica* porro Medicamenta ad binas Classes sequentes reduci possunt.

I. Classis

mul hujusmodi Ovula in Hominum Corpora transmittuntur. Adde quod Aerem ipsum, quem respiramus ac deglutimus, Insectorum Ovulis ubertim etiam scaterere, Physicorum recentiorum experimentis jam satis innotuerit; unde quidem fit, ut id genus Ovula, tum simul cum Cibis & Potulentis, tum etiam cum Aeredeglutita, quinimo quandoque forsitan cum aliis quæque *Vermibus*, qui in rebus continentur antedictis, Corpori nostro ingesta, ibique blando Ventriculi, Intestinorum, aut aliarum partium fotu & calore vivificata, in Reptilia Animalcula convertuntur (quemadmodum extra Corpus hoc etiam evenit), idque longe magis & frequentius in tenellis Puerorum, quam robustioribus Adultorum *Stomachis & visceribus*. Ejusmodi porro *Vermes* in diversis hinc Corporis Humani partibus gigni observantur: quippe deprehensi sunt profecto non tantum in Ventriculo, & Intestinis, sed quoque sat frequenter in Hepate, Renibus, Vesica, Pulmonibus, Pericardio, Cerebro, Dentibus cavis, &c. Quin etiam, in imis Ossium Cavitatibus, Chrysalidum seu Nympharum exuvias detexit celeberrimus RUYSCHIUS: (confer ejus *Adversar. Anatom. Dec. III. pag. 18. & seq.*) Idem porro clarissimus AUCTOR notandum esse dicit alibi, (scil. in *Adversar. Anat. Dec. I. pag. 18.*) "quod in Humano Corpore generentur *Vermes* tam diversa for-

I. Classis continet ea quæ uti docet
 experientia, *Vermes necant*: qualia sunt,
 10. *Olea*

„ ma discrepantes inter se, ita tamen dif-
 „ ferentes ab omnibus aliis in Natura re-
 „ rum unquam repertis, ut nusquam iis
 „ similem ullum conspiciere detur extra
 „ Corpus Hominis, quorum interius non-
 „ nulli in plurimarum exporriguntur ulna-
 „ rum longitudine. Hos igitur non ex
 „ Ovulis *deglutitis* originem ducere, sed po-
 „ tius in eodem Corpore natos, ex Ovis si-
 „ mul in nobis *generatis* cum reliquis Cor-
 „ poris nostri partibus, verisimile admo-
 „ dum esse putat. „ Istud vero quadrat ad
 „ sententiam HIPPOCRATIS, complurium-
 „ que magni nominis Physicorum, ac imprimis
 „ expertissimi Medici Parisiensis NICOL.
 „ ANDRY, qui de *Vermibus in Humana Cor-
 „ pore genitis* egregium Tractatum idiomate
 „ Gallico descripsit. Jam vero quomodocun-
 „ que nascantur *Vermes* in nobis, omnium fre-
 „ quentissime deprehenduntur illi de quibus
 „ sermo hic loci habendus est, qui quidem in
 „ Intestinis sæpissimæ, & in Ventriculo non-
 „ nunquam latitant. Horum autem a Medicis
 „ tres vulgo distinguuntur species; nimirum
 „ (1) *Lumbrici Teretes*, græce Εὐλιμύβησ
 „ Στρογγύλαι. (2) *Lati*, græce Πλατῆλαι, ali-
 „ quando *Κερίαι*, item *Ταβίαι*, i. e., *Fasciæ*;
 „ unde & *Fasciati* quoque nuncupantur, ex
 „ eo quod *fasciolam* seu *vittam tenuem* exacte
 „ referant, exceptis Capite & Cauda, quæ in
 „ acutum desinunt. (3) *Minuti*, græce Ἀσκη-
 „ πῶσ, quod nomen iis unice tribuit GA-
 „ LENUS in *Exegetis*. Porro *Lumbrici Teretes*

10. Olea cuncta immediate Lumbricis applicata; quæ quidem, omnes eorum Tra-

omnium frequentissimi sunt ac notissimi, & in tenuibus potissimum Intestinis, copioso plerumque numero, generari solent, unde sæpe in Ventriculum ascendunt, & per Os quandoque, ac etiam per Nares, rejiciuntur, quanquam sæpius per vias inferiores, modo vivi, modo extincti, deturbentur: Infantibus autem admodum sunt familiares. Ceterum præsentiam Animalculorum hujusmodi in Pueris haud ita facile semper cognoscere datur; quandoquidem Signa & Symptomata, quæ ab eis producantur, plerumque sint cum aliis Morbis communia. Verum tamen Morficationes, Rosiones, atque subita & intermittentiæ Tormina Ventris, præsertim jejuno Stomacho; aliqualis dein Macies, Faciei Pallor, Cavitas circa Oculos, Inquietudines nocturna, & Insomnia gravia. Fricationes Narium frequentes, Fætor ex Ore prodiens, Tussicula sicca, quandoque cum Dyspnæa; subinde etiam Febricula Lenta non sine Siti, Horrores, Cephalalgia, Cardialgie; interdum Animi Deliquia, Tumor & Tensio Abdominis; Singultus, Nausea; Vomitus, frequens ad Ventrem Manuum admotio, Cessatio Torminum post Cibi ingestionem, Voracitas nimia, Dejectiones colore grisco infectæ & argillæ dissolutæ similes, Urina denique cruda & turbida, fere instar Lactis, Signa solent esse horum Vermium latentium: quamvis tamen hæc omnia quandoque varia admodum existant; nullum est enim adeo peregrinum Symptoma, quod à Lumbricis interdum non oriatur, uti quidem testantur

Tracheas obstruendo, brevi eisdem interimunt : hinc ergo bibatur Oleum, vel

Prætorum Observata . Jam vero si *Prognofin* spectemus , *Vermes* aliquando diuifime in Humano Corpore poffunt hospitari , fine notabili noxa aut moleftia : verum tamen sæpe contingit , ut inde sæviffima producantur Symptomata ; ficuti *Fames Canina* , *Sopor* , *Delirium* , *Febres Continæ* , *Lente* , atque *Hæctica* , imo non raro illæ quas *Malignas* appellant , una cum *Moribus Convulfivis & Epilepticis lethalibus* ; vel *Inteftina* aut *Stomachus perterebrantur à Lumbricis* , indeque *mors* fequitur : verbo dixerim , graviffima quæque Symptomata hinc oriri poffunt . *Vermes Lati* omnium rariffime occurrunt ; figuando vero , tunc temporis hoc Signum eft *peculiare* cum aliis *communibus* , quod fimul cum *Fæcibus Alvinis* prodeant *corpufcula Cucurbitæ Seminibus* analoga (quæ quidem *Lumbricorum Latorum* videntur *Excrementa* effe) : horum autem *longitudo* ad plures *ulnas* sæpius extenditur ; nec etiam *numeroſi* in *Inteftinis* adfunt , ſed *unicus* ut plurimum [qui vero propterea *Sottum* audit] , vel *bini* quandoque *ibidem* hofpitantur . Ceterum , ſi quis de hiſce *Vermibus* plura voluerit , adeat *AUTHORES* qui de hoc expreſſe egerunt argumento , præfertimque *DAN. LE CLERC* , *Hiſtor. Latorum Lumbricorum* *Ultimo* breves illi ac minuti *Vermiculi* , quos *Aſcarides* vocitant , *numeroſiffimi* & *acervatim* in *Inteftino Recto* gigni & congregari ſolent : atque , *magnitudine* & *cræſſitie* , imo *tota fere figura ſua* , *acubus* fimileſ

vel specie Clysmatis injiciatur ; ita quippe (clarissimus AUCTOR noster) homi-

existunt : hi porro simul cum Excrementis vi-
vi ex Ano protruduntur ; Infantibus vero
Puerisque valde sunt familiares, & Adultis
etiam aliquando : Signum autem pathogno-
monicum infestantium *Ascaridum*, est *Pru-
ritus in Podice vix tolerabilis, cum frequenti
molestoque Tenesmo seu desidendi cupiditate ;*
quin & interdum ita vehementer Egros tor-
quent isti pusilli Carnifices, ut *Syncopen* in-
ducant ; etiamsi tamen gravia Symptomata,
ut alii, vixdum creare soleant : Ceterum de
methodo hujuscemodi *Vermes* enecandi & ex-
pellendi, conferendus est imprimis FUL-
LER, in *Pharmacop. Extempor. Reform.* ti-
tulo de *Enem. Amar.* pag. m. 101. 102 103.
Hæc vero de *Lumbricis* hætenus dicta suffi-
ciant. Qui plura cupiet, consulat [præter
NICOL. ANDRY, & DAN. LE CLERC,
in *Tractat. supra laudatis*) AUCTORES va-
rios, qui quidem de hoc argumento egerunt
quam-plurimi : scilicet, (α) *Historiæ Natura-
lis* Scriptores ; ut imprimis ULYSS. ALDRO-
VANDUS, [*Libr. VI. de Insectis, Cap. 2.*]
FRANC. REDI, [in *Observat. de Animal-
culis vivis quæ in Corporibus vivorum Anima-
lium reperiuntur.*] &c. tum [β] *Historiarum
Medicarum & Observationum Collectores ;*
præsertimque SCHENCKIUS, BARTOLI-
NUS, STALP. VAN DER VVIEL, PAUL-
LINUS, [in *Disquisit. de Morie Verminosa,*
licet hic tamen aliena & inutilia multa, pro
more suo, confarcinet], HILDANUS, FO-
RESTUS, TULPIUS, &c. quibus addenda

hominem quemdam *Ascaridibus* laborantem, omnibus aliis Anthelminthicis frustra tentatis, solo Clysmate ex Oleo diu retento, curavit, expurgata prius leniter Alvo; quod quidem semper fieri debet. 2. *Mellita* omnia; quæ vero agunt eadem ratione: sic igitur, post assumptum lene Purgans, jejuno Stomacho, ut nihil obitet) *Mel* epotum optimum est Anthelminthicum, ac imprimis pro Infantibus. 30. Quæ, vulnerando, contundendo, pungendo, *Vermes* occidunt: ut *Officula Piscium* deglutita, *Cornu Cervinum*, *Limatura Martis*, & similia *spiculorum* instar agentia; sed hæc raro *Intestina tenera* relinquunt intacta. 40. *Venena* Insectis hisce dicata: sicut *Mercurius* ita præparatus, ut per *Intestina* solummodo transeat, non autem in *Vasa Lactea* penetret; talis præparatio est *Æthiops Mineralis* pulverisatus, & cum leni Purgante datus: item *Vitriola Metallorum*, ut *Martis*, *Veneris*, *Lunæ*, si, *Pilularum specie*, addito leni Purgante, fuman-

sunt *Acta Regia Parisina*, & *Londinensia*, *Epemerides Nature Curiosorum*, &c. [7] Denique de *Morbis* qui a *Lumbricis* oriuntur cognoscendis & curandis, consulantur optimi quique Practici.

sumantur , ac per Alvum determinen-
tur .

II. Classis complectitur ea quæ *Lum-
bricos expellunt* : qualia sunt omnia
Purgantia & Vomitoria , quæcunque
fuerint sine ullo discrimine , dummo-
do vacuo Ventriculo sumantur . *Ama-
ra* autem illa quæ tanquam *Anthel-
minthica* commendari solent , & hoc
insigniuntur nomine , casu tantummo-
do profunt ; quando scilicet Intestinales
Fibræ debiliores sunt , quam ut *Ver-
mium* nidos expellant ; Lumbricos ve-
ro neutiquam occidunt hæc Amara .
Notandum est porro , non parum eos
hallucinari qui dicunt , neminem a
Vermibus liberari posse , nisi per Anum
expellantur eo tempore quo necantur ,
cum tamen, si modo necati sint , brevi
putrescant , atque specie mucii , exeant,
adeo teneræ texturæ sunt .

CAPUT IX.

De Anodynis.

1. **A** *Nodyna* sunt ea Medicamenta, quæ dolorem in genere tollunt. Hæc autem sub se complectuntur, 1. *Paregorica*; quæ Dolorem auferunt demulcendo. 2. *Hypnotica*; quæ Dolorem tollunt, Somnum conciliando. 3. *Narcotica*; quæ Dolorem adimunt, Stuporem inducendo. 4. *Nepenthes*; quod proprie significat Medicamentum Dolorem auferens. (a)

Cum

(a) Hoc igitur sensu *Nepenthes* Synonymon est *Anodynæ*; ac proinde non videtur debere Classẽ peculiarem constituere. Porro quid proprie fuerit *Nepenthes* illud de quo quidem tanta prædicat HOMERUS, *Lib. IV. Odys.* pag. m. 47. non parum profecto dissectatum est inter AUTHORES; quorum vero sententias afferre nequitiam est hujus loci: sufficiat impræsentiarum pauca duntaxat hoc super argumento differere. Vox ista *Νηπενθης* componitur ex particula privativa *νη* & *πενθος* luctus; quoniam scilicet hoc Medicamentum tristitiam discutit, ac hilaritatem inducit; quippe quod (HOMERO teste) *Vino* Convivarum MENELAI, ad hunc producendum effectum, immixtum fuerit ab HELENA;

LENA;

Cum autem *Anodynum* sit nomen generale, quatuor antedictas Medica-

V 2

men-

LENA; quæ vero hujuscemodi Pharmacum a POLYDAMNA Ægyptia, THONIS Coniuge, dono acceperat: hac autem virtute præditum esse *Nepenthes* asserit POETA, loco citato, ut quicumque deglutierit illud, malorum penitus obliviscatur, neque tota illa die flere possit, etiamsi Pater & Mater ei mortui fuerint, vel coram ipso Filius trucidaretur aut Frater. Unde quidem conjicere licet, quod per istud adeo decantatum HOMERICUM *Nepenthes* intelligendum sit *Opium* ipsum, vel ex eo Compositio quædam; quum & hoc imprimis nascatur in Ægypto (ubi dono datum fuerat HELENÆ); ac etiam facultate polleat Homines ipsi assuefactos exhilarandi, & ex eorum animo metum discutendi, prout exemplo TURCARUM, aliorumque Populorum Orientis abunde patet. Hinc Porro videntur CHYMICI vocem istam transulisse ad Compositionem quandam Opiatam, quæ dicitur *Nepenthes Aureum* ANGELI SALÆ, & ab hoc AUCTORE describitur in *Opiolog.* pag. m. 610.: quid & ideo Laudanum Opiatum vulgare, *Nepenthes* audire solet in aliquot Medicorum Præscriptis. Ceterum, si quis de hac voce ipsiusque significationibus plura voluerit, consulat imprimis Dissertationem integram a CONRAD. BARCHUSEN habitam super hoc argumento, quam vero *Historiæ Medicinæ* annexuit; itemque CASP. a REIES, *Elys. Jucund. Questionum Camp.* Quæst.

460 PARS III. CL. IV. CAP. IX.
mentorum Dolorem tollentium *Species*
complectens, hinc omnium primo præ-
mit-

Quæst. II. N. 12. & Quæst. LXXXVIII. N. 13.
nec non LANG. *Epist. Medic.* Lib. I. Epist.
56. ac Lib. III. Epist. 6., ut & Lexicographos,
aliosque passim. Porro de *Nepenthe Indorum*
hodierno vide sis ENGELBER. KÆMPFER,
Amenitat. Exotic. pag. 652. Hoc vero Indi-
cum *Nepenthes* jam antea descripserunt GAR-
CIAS AB HORTO, *Hist. Aromat. &c.*
Lib. II. Cap. 25. & CHRISTOPHORUS A-
COSTA, *ibid.* Lib. III. Cap. 53.; qui dicitur,
Pharmacum istud parari potissimum ex specie
quadam Cannabis Indice, quæ (referente
ACOSTA) dicitur ab Arabibus *Axis*, & a
Turcis *Asarath*, a Persis autem, ut & ab In-
colis Regionis Decan, plurimarumque aliarum
Regionum, *Bangue* vocitatur. Planta vero
hæc videtur CLUSIO magnam habere af-
finitatem cum Turcarum Constantinopoli de-
gentium *Maslac*; de quo conferatur WE-
DELIUS, *Opiolog.* Lib. II. f. 4. P. I. pag. 168.
„ Indi (inquit ACOSTA) foliis & feminæ
„ vescuntur, cum ut validiores in re Vene-
„ rea fiant, tum ad excitandam Cibi appeten-
„ tiam. Fit ex hoc *Bangue* Compositio quæ-
„ dam, vulgaris admodum usus in iis Regio-
„ nibus ad varios effectus: Etenim Magnates
„ & Militiæ Præfecti, ut, laborum obliti, se-
„ curius & liberius dormiant, feminis & fo-
„ liorum, in pulverem redæctorum, quan-
„ tum videtur, sumunt, illique addunt *Ave-*
„ „ *eam* sive Avellanam Indicam viridem, &
„ *Opii*

mittenda sunt quædam de *Dolore in genere* THEOREMATA.

THEOR. I. Corporis nostri *fluidæ* partes non *dolent*, sed *solidæ* tantum; hæ vero quatenus ex Nervis confiantur, & non aliter: Nervi porro alii sunt *aperti* cavique, alii *consolidati*; prioris autem duntaxat generis Nervi Doloribus afficiuntur.

THEOR. II. In omni Nervo adhuc *vitali*, si consideretur ejus *ultimum* Componens, occurrit solummodo Membrana *tenuissima*, simul & Liquidum in ea detentum coercitumque: omnis autem Membrana *ultima* Nervosa cujuscunque Nervi, constat ex Fibris solidis & non cavis; quæ vero componuntur ex partibus incredibiliter exiguis ac minimis, ad ignem aut aquam vix mutabilibus: (ut istud in PROLEGOMENIS, CAP. IV., & CAP. V. §. I. explicatum est.) Porro Liquidum

V 3

„ *Opii* nonnihil, pro arbitrio, ac omnia hæc
 „ *Saccharo* excepta devorant: Si vero, in Somno, varias rerum species sibi observari cupiunt, his adjiciunt selectissimam *Gamphoram*,
 „ *Caryophyllos*, *Nucem Moschatam*, & *Macim*: Si autem hilares esse volunt & faceti,
 „ ac præsertim in Venerem procliviores, tunc,
 „ *Ambragrisea* & *Moscho* additis, omnia *Sacchara* excipiunt, & *Electuarium* faciunt.

dum ibidem contentum, est omnium tenuissimum, videlicet, (si ulla quidem comparatio possit institui) aquæ ex Liquido Albuminis Ovi productæ quodammodo simile.

THEOR. III. Omnis igitur Dolor est *affectio* quædam vel solidæ Membranzæ, vel oriunda ex Fluido contento, vel ex utroque.

THEOR. IV. *Causæ* omnes quæ Dolorem producant, utut in Liquida agant, eaque mutant, nunquam Dolorem creare poterunt, nisi pro *effectu* talem habeant Liquidorum *mutationem*, quæ Solida afficiat.

THEOR. V. Omnis ergo Dolor pendet a *mutatione* quadam *contactuum* in Solido *ultimi* Nervi, quatenus adhuc Liquidum continet.

THEOR. VI. Dolor omnis fit ab actione quæ in *ultima* Fibra talem excitat *motum*, qui, si continuetur, vel augeatur, necessario destruet istius Fibræ continuitatem; idque docent omnes quorumcunque Dolorum historia: hinc & omnis Dolor ingens, diu durans, habet, pro fine suo, rupturam Vasorum destructionemque Partis; sic ab Inflammatione *suppuratio* & *gangræna*, & a Dolo Nervoso *insensibilitas* tandem oriuntur:

motu

motu itaque illo sublato , tollitur quodque Dolor .

THEOR. VII. Omnis *Causa* Doloris , quatenus agit in *unam* Fibram , agit duntaxat vel trahendo , vel premendo , vel vulnerando ; si vero in *plures* Tubum constituentes agat , tunc temporis considerari potest ut inflans & distendens huncce Tubum : quicquid igitur Dolorem creat , id operatur vel trahendo , vel premendo , vel distendendo , vel vulnerando .

THEOR. VIII. *Tractio* omnis , in Corpore sanissimo , Dolorem excitat *elongando* Fibras ; uti quidem docent *Carnificum* torturæ .

THEOR. IX. Magnam a contentis Liquidis Vasorum distentionem , Fibras *elongando* , Dolorem inducere docet *Historia Medica* ; hoc enim patet ex *Tumoribus* dolentibus , ubi , sublato Tumore , cessat Dolor : notandum est vero quod , licet Vas distentum idem remaneat quoad longitudinem , attamen *Fibræ laterum* ab ista distentione *elongari* possint .

THEOR. X. Omnia *Vulnerantia* , proprie sic dicta , operantur vel pun- gendo , vel terebrando , vel secando : quamdiu autem agunt , Dolorem excitant *elongando* Fibras ; simul ac ve-

ro effectum produxere , cessat Dolor : hinc etiam *Nervus abscissus* nequaquam dolet .

THEOR. XI. Ignem , & omnia *Acria* invisibilia , simili plane ritu , ac enumeratas *Causas* , agere , in *Acrium* historia probatum fuit .

THEOR. XII. Dolor in aliqua parte excitatus tollitur , 1. *Nervo destructo* in parte ubi Dolor est : destruitur vero *Nervus* , quando *Liquidum* per eum amplius fluere nequit . 2. *Motus Dolorem* excitantis *intercepta* communicatione cum *Sensorio* communi . 3. *Cerebro inepto* reddere ad communicationem *Causæ dolorificæ* recipiendam ; uti patet ex *Apoplecticis* , & omnibus iis quibus *Cerebrum* , aliqua de causa , compressum est .

THEOR. XIII. *Fibrillæ unius ultimæ* Dolor *infimus* & *mitissimus* oritur a *Motu* , aliquantulum *majori solito* , *Fibrillæ superinducto* ; *cujus finis* est *Perceptio gratissima* : quæ vero , quatenus a *miti vellicatione* fit , dicitur *Titillatio* ; quatenus autem a *rosione* *Liquidi contenti* , vocatur *Pruritus* . Sic *odor gratissimus* & *Sapor* , si diu ac vehementer percipiuntur , *Dolorem* excitant : idem etiam in *Sonis* accidit .

THEOR.

THEOR. XIV. Fibrillæ unius ultimæ Dolor summus & vehementissimus oritur a diu continuata ejus elongatione, quamproxima dissolutioni, sed tamen absque dissolutione.

THEOR. XV. Augmentum vero Doloris summum oritur a numero Fibrillarum simul affectarum; etenim duæ Fibrillæ sic affectæ non tantum excitant Dolorem, ac si plures simul affectæ essent.

2. Ex dictis igitur manifestum est, quod omnis Dolor oriatur a *distractio-
ne* sive nimia Fibrarum *elongatione*: quæ quidem, si ab externa causa procedat, tolli potest ablatione istius causæ; (si vero ab interna Causa fiat, examinandum est prius qualis hæc sit, ut Dolorem tollere valeamus.) Jam vero nimie *distractionis* causæ internæ ad 5. reducuntur; ac proinde totidem sunt Classes Medicamentorum *Anodynorum* ejusmodi causas tollentium.

3. Hæc porro causæ sunt, 1. Nervi alicujus *semi-laceratio*: etenim pars illa Nervi *semi-lacerati*, quæ manet illæsa, multo majorem impetum seu contractionem sustinet, quam in statu sano Nervi; unde sequitur eisdem *distractio* seu *elongatio*. Supponamus,

V 5

mus,

mus, ex. gr., A B
Nervum esse con-
stantem ex tribus

Fibris, quæ, dum integræ & illæfæ
sunt, sustinent simul omnem illam
vim qua Nervos conatur se contra-
here, ac versus puncta A B, quibus
affigitur, resilere: Si jam *una* ex istis
Fibris rumpatur ad C, reliquæ *due*
totam vim sustinebunt, quæ quidem
a *tribus* antea sustenta fuerat: hinc
vero Distractionem & Dolorem neces-
sario patientur. 2. *Inflatio* nimia a
Spasmo. 3. *Distentio* nimia ab aliquo
Obstruente, & Vi Vitali urgente. 4.
Distentio nimia ab Acri impactu, &
Vi Vitali urgente. 5. *Distraçtio* Ner-
vorum ab Elatere proprio supra corpus
aliquod durum & impactum, ut supra
Calculum in Uretere.

4. *Causam primam auferunt*, 1.
Integra discissio, vel *ustio* Nervi *semi-*
lacerati: hoc igitur sensu, *Cultelli*,
Ignis, & *Cautica* potentialia sunt
magna *Anodyna*. 2. *Partium lacera-*
rarum ad se mutuo *adductio*: nam in
tumidis Doloribus hæc sæpenumero
mire juvat, uti docet experientia.
Musculus enim *vulneratus* dolet quam-
diu hiat; partibus vero ad se invi-
cem adductis, cessat Dolor: huc er-

go pertinent Suctiones , Ligaturæ ,
 Sutureæ . 3. Nervi totius *emollitio* &
laxatio ; quæ quidem efficit , ut par-
 tes illæ Nervi , absque Doloze , in
 longum protendantur : huc itaque spe-
 ctant omnia *Laxantia* & *Emollientia* ;
 qualia sunt , (1) Aqua calida . (2)
 Posca levis , scilicet ex una Aceti &
 tribus Aquæ partibus . (3) Decocta
Emollientia farinacea , suboleosa , ea-
 que , specie *Emplastri* , *Fomenti* , *Va-*
poris , *Cataplasmatis* , aut *Balnei* , ap-
 plicata . (4) Haustus largus ex simi-
 libus paratus . (5) *Balsamica* omnia
 lenissima ; ut *Balsamum Peruvianum* ,
Gummi Elemi , *Terebinthina* , &c. ,
 Ovi Vitello soluta , & applicata ut
 ad locum affectum penetrent . [6]
Animalium recens occisorum partes
 calidæ applicatæ ; ita quippe summum
 habetur *Anodynum* , si , v. gr. , Bra-
 chium læsum indatur in Abdomen
 Animalis recenter mactati . 4. Deni-
 que prima Causa tollitur , si partes
 Vulneri vicinæ ita mutantur ab ali-
 qua re , ut *durescant* , atque *resiliant* ,
 & hoc pacto minutas partes *semi-la-*
ceratas perfecte *solvant* : talem vero
 partibus Vulneri vicinis mutationem
 inducunt *Oleum Terebinthinæ* & *Al-*
cohol Vini calide affusa , & similia ;
 V 6 quæ

quæ quidem inter agendum, maximum semper Dolorem pariunt. Porro si alicubi, profunde in Corpore, oriatur Dolor a *semi-laceratione*, nulla spes est curæ, nisi, aucto Dolore, tandem integre *solvantur* Nervi læsi: sic enim, si talis Dolor in Ligamentis hæreat, auferri nequit, nisi destruaturs Nervus, quo peracto, statim cessat Dolor; hinc in Podagra *tophacea* nullus fere Dolor adest.

5. Causam secundam auferunt ea quæ *Spasmi* causam tollunt: *Spasmi* vero causa, vel in Cerebro, vel in Nervo, vel in Villo Musculoso, hæret; eaque semper est vel *Acre irritans*, vel Spirituum Animalium *inequalis* determinatio: summa proinde in hisce casibus Remedia sunt, 1. Potus attenuantes & diluentes, huic Acri quod *irritat* oppositi, copiose quidem assumpti. 2. Motus Liquidorum augmentum.

6. Tertiam Causam tollunt, 1. Ea quæ *Acre impactum* corrigunt, mutando scilicet figuram ejus acutam in obtusam: istud vero fit, [α] *Acre* cum aliis particulis componendo; [β] ejus acumen, vel Coctione, vel Suppuratione, frangendo; [γ] idem per Demulcentia involvendo. 2. Illa quæ *Acre impactum* educunt: qualia sunt, (1) Quæ
vias

vias laxant ; hinc dixit Hippocrates ,
omne Dolens ab Acri laxandum esse .

[2] Quæ diluunt Liquida . (3) Quæ
determinant foras : Confer PART. III.
CL. III. CAP. VIII. de *Attrahentibus* .

[4] Quæ *Acre impactum* ad quietem
deducunt : id autem 4. modis ad quie-
tem componitur ; scilicet , [α] Liqui-
dorum circulantium , & Solidorum con-
tractilium impetum minuendo ; nisi e-
nim a vi contractili Solidorum , & a
vi projectili Fluidorum comprimeretur
Acre infixum , Dolorem utique non
produceret : Contractio autem in Soli-
dis minuitur laxando : Impetus vero
minuitur in Fluidis , propius ad statum
mortis ducendo , sive ad mortem ap-
propinquando ; hinc etiam omnis Do-
lor paulo ante mortem desinit : Vide
PART. II. CAP. IX. de *Sistentibus* .

(β) Impetum aliorum determinando :
Confer CAP. de *Attrahentibus* . [γ]
Animi Deliquia excitando . [δ] Cau-
sas externas *Acre* per se iners , actio-
ne sua , excitantes [quales sunt calor
& motus Partis] tollendo .

7. Quartam Causam auferunt ea quæ
Vasa laxant , *infarctum* resolvunt , &
vim projectilem Liquidorum imminuunt :
huc itaque pertinent Venæ - sectio , E-
vacuatio quæcunque magna , nec non
Remedia Incidentia , Attenuantia , Re-
sol-

solventia , & Diluentia ; uti Balnea ,
Fotus , &c.

8. Quintam *Causam* tollunt , 1. Omnia illa quæ *primam* auferunt . 2. Quæ , leniter lubricando , resolvendo , & stimulando , *impactum* movent , & propellunt . 3. Quæ istud *impactum* determinant ad locum ubi *minime* nocere possit : Vide *CAP. de Attrahentibus* .

9. Porro si *Dolor* sit *ingens* , ejus vero *causam* tollere non valeamus , tum *Dolor* sui ipsius medela ut , scilicet *Hominem* destruendo : verum tamen quædam extant quæ , licet *Doloris* *causam* non auferant , nihilominus ejus *sensum* imminuunt ; talia vero sunt vero *Hypnotica* sive *Soporifera* .

10. *Hypnotica* autem omnia ad *duas* *Classes* sequentes reduci possunt .

I. *Classis* continet quæcunque *Somnum* conciliant , *Somni* impedimenta tollendo : hæc vero impedimenta plerumque sunt *Objecta* externa , *Dolores* , *Calores* , *Sudores* , *Corporis* *Morbi* varii , *Animique* *Pathemata* ; quibus sublatis , sponte sua sequitur *Somnus* : hac itaque ratione omnia fere *Medicamenta* , ut *Diluentia* , *Resolventia* , *Incrassantia* , *Humectantia* , *Exsiccantia* , *Calefacientia* , *Refrigerantia* , *Acida* , *Alcalina* , ceteraque
in-

innumera , & plane contraria , fiunt *Hypnotica* ; prout hoc illud ve Symptoma , quo impeditur *Somnus* , vel auferunt , vel mitigant : sic enim Absorbentia Terrestria in Infantibus ; propter Acidum , [quod in eorum Ventriculo ac Intestinis continetur] doloribus inter vigilandum affectis , sæpe numero Somnum producant : ita quoque Rosa , Salix , Lactuca , Taraxacum , Endivia , Acetosa , Melones , Pepones , Cucumeres , &c. extrinsecus adhibita , in Morbis calidis *Somnifera* sunt .

II. Classis includit ea quæ Somnum producant , supprimendo causas naturales *vigiliarum* , & imprimis impediendo fluxum Liquidi per Nervos : hæc autem sunt triplicia ; scilicet , 1. *Mitia* & tuta . 2. *Fortia* & periculosa . 3. *Mala* & fere lethalia . *Somnifera Mitia* sunt illa quæ Somnum naturalem , levem , & facile solvendum conciliant : talia sunt Crocus , Papaveris Rhœados omnes partes , uti semen , folia , capita , succus ; itemque Papaver album , Cynoglossum in omnibus suis partibus , Solanum Officinale , ac *Somniferum* illud blandum Herba Paris dictum , &c. *Fortia* sunt illa quæ Somnum inducunt coactum , profundum , & vix excutiendum , una cum

cum summo stupore ; (hæc vero , ut & sequentia , proprie *Narcotica* dicuntur :) huc autem pertinent Opium , Hyoscyami semen , &c. Mala sunt ea quæ producunt Somnum profundissimum , morte plerumque terminandum ; si vero executi contingat , sequitur omnium Animi Facultatum depravatio ; huc porro spectant Hyoscyami utriusque folia , flores , fructus , radices , ac fucus ; nec non Stramonii semen , quod ad ʒ ʒ. sumptum , insaniam creat , & ad ʒ j. est lethale [a] ; item Lolii farina ,

(a) *Stramonii fructu spinoso* , sive *Datura* , Semen in pulverem redactum , & , ad drach. fs. in Potu exhibitum ; *mentem* turbat ac alienat , *insaniam* quandam viginti quatuor horas durantem inducens . Miser qui Semen istud hausit , diu veluti *mente* alienatus remanet , aut ridens , aut ejulans , aut dormiens , plerumque etiam cum altero colloquens , & ei respondens ; ut interdum quoque sana mente ipsum credas , tametsi mentis non sit compos , neque eum agnoscat cum quo sermones confert , & habiti colloqui plane sit immemore postquam adre rediit . Hinc etiam (ut refert GARC. AB HORTO) Flos aut Semen *Datura* injicitur a Furibus in Cibos eorum quos deprædari volunt : quum enim *mente* alienentur , per aliquod tempus , quicumque Pharmacum hoc assumpserunt , hi sane , magna cum libertate , sinunt quicquid libitum est deprædari .

rina, Oxyschoeni semen [a], Solanum
 lethale Melanocerasos aut Belladonna di-
 ctum, Solani Pomiferi fructu rotundo
 C. B. seu Lycopersici Gal. & Anguill.
 Fructus, sive Aurea Mala [b], Nico-
 tianæ

dari. Narrat quoque CHR. ACOSTA; Foe-
 minas quasdam Indicas hujuscemodi Toxicum
 ita preparare novisse, ut mentem turbare
 possint ad certum horarum spatium, plus mi-
 nus-ve, prout ipsis lubet: quin etiam (ut
 asserunt Itinerariorum Scriptores nonnulli)
 Mulieres adulteræ hoc dolo passim utuntur
 in Indiis, ut Maritos fallant. Plura vide apud
 GARC. AB HORTO, Lib. II. Cap. 24. &
 CHR. ACOST. pag. m. 301. & seq. vel apud
 RAIUM, *Hist. Plant.* pag. 749. Vide sis de-
 nique KÆMPFER, de quodam, apud Indos,
Electuario Magico (uti vocat) ex semine *Da-
 ture*, *Opio*, pollino *Cannadis Persicæ*, aliis-
 que rebus confecto; de quo quidem se mira-
 admodum experientia didicisse narrat, *Amœ-
 nit. Exotic.* Fasc. III. Observat. XV. Sect. 3.
 pag. 650. Porro similis *Electuarii* Compositio-
 nem (at sine *Dature* semine) refert CHR.
 ACOSTA, quam vide superius in hoc CAP.
 pag. 452. & 461.

(a) *Oxyschoenos* est *Juncus acutus capitulis
 Sorghi* C. B. P. De viribus autem *Seminis* ejus
 confer DIOSCORID. & MATTHIOL. Lib. IV.
 pag. 732. Edit. BAUH.

(b) Verum tamen hæc Poma, Aceto,
 Sale & Pipere condita, hodie comedunt Itali
 ac Hispani: quin etiam *Mandragora* atque
Melons.

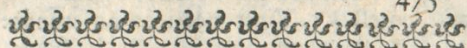

474 P.III.CL.IV.C.IX. De Anod.
tianaë Fumus nimia copia sumptus in
non assuetis ; Vinum etiam nimis co-
piosum , Spiritus ex eo producti , &c. [a]

Melongenæ Fructus , licet a multis AUCTO-
RIBUS ad istam classẽ referantur , impune
comedi posse asserunt nonnulli , ut HERNAN-
DEZ , BELLONIUS , &c.

(a) *Narcoticis* hujuscemodi validioribus ac-
censenda supersunt adhuc aliquot. *Venena* ,
quæ tum *Narcosin* , tum horrendas Convulsio-
nes excitant ; ut *Cicuta Major* , *Minor Petro-*
selino similis , & *Aquatica* GESNERI , (de
quibus consulatur omnino WEPFER) alia-
que id genus. Vim quoque maximam narcot-
ticam. imo & deleteriam , habet *Croci* gravis-
simus diuque perceptus Odor ; utpote qui Ce-
rebro adeo infestus fit , ut ipsam mortem ar-
cessere valeat : cujus quidem rei memorabile
tradit exemplum PETRUS BORELLUS , *Ob-*
servat. Centur. IV. Observ. XXXV. pag. m.
303. Denique *Somnifera* Numeri *secundi* ad
hunc *tertium* etiam pertinent , si nimia dosi
fumantur , ut *Opium* , &c.

QUIN-

QUINTA CLASSIS

De Medicamentorum in Solida
& Fluida simul operantium.

CAPUT UNICUM

De Antidotis.

I. **A**ntidotus vel Antidotum, Alexipharmacarum, Alexicacum, Alexiterion, & Theriaca idem denotant Medicamentum, scilicet illud quod contra Venenum valet.

(Jam vero priusquam de Antidotis agamus, quædam de Venenis in genere præmittenda sunt THEOREMATI.)

THEOR. I. Venenum proprie vocatur id quod Mortem [citius, lentius-ve] inducit, vi quadam singulari.

THEOR. II. Mors inducitur tollendo Circulationem Sanguinis a Corde in Pulmones & Cerebellum, & ex iis rursus in Cor.

THEOR. III. Hæc autem Circulatio tolli

tolli potest, 1. *Vires motrices* auferendo: 2. *Liquida* corrumpendo: 3. *Vasa* destruendo: 4. *Tria prædicta* simul agendo.

THEOR. IV. *Vires motrices tolli* nequeunt, nisi *Solida & Fluida corrupta* sint. *Liquida* vero per se considerata peccare non possunt, [ita scilicet ut *Vires motrices* inde pereant], nisi in *coagulum* abeundo: *Coagulum* autem fit vel in *Venis*, per *assumpta*; vel in *Vasis Pulmonalibus*, per *inspirata*: Vide *PART. II. CAP. VII. de Coagulantibus*. *Vasa* porro destruuntur, vel quatenus ab acrimonia [contentis *Liquidis* per *Venena* superinducta, eroduntur, vel quatenus nimis coarctantur; qualis quidem coarctatio *Vasis Pulmonalibus* inducta contingit a *Fumo Sulphuris*, &c.

THEOR. V. Sic igitur quæcunque *Vasa minima* valde *constringunt*, vel *erodunt*, externe aut interne applicata, vel quæ *Liquida coagulant*, sunt *Venena*: hæc autem si effectu hocce subito producant, *Venena* dicuntur *celesterrima*; si vero lente operentur, tum etiam *lenta* audiunt. Quin & ex his plurima vim suam exerunt *perturbando Motum Circulatorium*, & *Secretorium*, *Excretoriumque*, nec non *Spirituum Motum*, *Spasmos* scilicet inducendo.

THEOR.

THEOR. VI. Hinc omnia *Venena simplicia* ad tres classes reduci possunt; nimirum, [1] ad ea quæ *Vasa constringunt*, aut *erodunt*: (2) Ad ea quæ *Liquida coagulant*: (3) Ad ea quæ *Motus antedictos perturbant*. Ceterum, ex hisce *simplicibus Venenis* facile possunt erui *composita*.

2. Ex dictis igitur patet, quod *Antidota* talia debeant esse quæ quidem vel *Venenum corrigant*, vel idem *expellant*, vel *Vasa muniant*, vel *Spasmos compefcant*.

3. Jam vero *Antidota* quæ *Venena corrigunt*, operantur vel demulcendo, vel *Coaguli vim tollendo*, vel *resolvendo*. Quæ *expellunt*, id agunt vel ope *Circulatorii Motus*, [atque sic *Aqua calida*, cum *Aceto & Sale epota*, propter *Motum auctum & Sudores excitatos*, antiquissimum est *Alexipharmacum*], vel *attrahendo extra Corpus*: vide PART.III.CL.III.CAP.VIII. de *Attrahentibus*. *Vasa* porro *muniantur* per *Blanda*, *Glutinosa*, *Oleosa*, *Saponacea*: confer PART. I. CAP. III. de *Laxantibus*, nec non PART.II. CAP.IV. de *Demulcentibus*, ut & PART. III. CL. III. CAP. III. de *Emollientibus*. *Impetum* denique in *Genere Nervoso*, sive *Spasmos compefcunt* omnia quæ recensuimus, simul

mul & Opiata ; hinc etiam *Theviaca* ,
Diascordium , ceteraque *Alexipharma-*
ca confici solent ex fortibus *Sudorife-*
ris , *Gelatinosis* , *Demulcentibus* , &c.
 ac *Opiatis* simul commixtis .

4. *Antidota* autem omnia ad binas
 Classes sequentes reduci possunt .

I. Classis includit *Antidota simpli-*
cia . Hæc vero desumuntur , i. Ex *A-*
nimalibus : ut *Carnes* omnium *Animal-*
ium Venenatorum , eorumque *Sales* ;
 item *Olea* per infusionem cum ejus-
 modi *Carnibus* præparata ; nec non
Venenatorum Lapidés sive *Calculi* con-
 creti : huc porro spectant *Trochisci de*
Busonibus Helmontii , *de Viperis An-*
dromachi , atque *de Serpentibus* ; sic
 etiam Itali *Olea Scorpionum* , *Vipera-*
rum , *Serpentium* , *Busonum* , *Ranarum* ,
 pro summis habent alexicacis . Per-
 tinent huc itidem *Attrahentia* sive
Absorbentia : qualia sunt *Lapis Bezoar*
 uterque , *Orientalis* nimirum & *Oc-*
cidentalis , *Lapis Hystricis* sive *Pedra*
del Porco , *Lacryma Lapidosa* [a] , *Os*
Cervinum , *Oculi Cancrorum* , &c. 2.

Ex

(a) Per *Lacrymam Lapidosam* intellige
 Sordes illas , quæ in anculis Oculorum re-
 periuntur in *Cervis* , veluti *Cera* indurata ,
 odoris gravis & penetrantis . De quarum fa-
 cultate differens MATTHIOLUS , in *Com-*
mentis .

Ex Vegetabilibus: scilicet ea quæ vel
adstringunt, vel aperiunt, vel demul-
cent;

ment. ad Lib. II. DIOSCOR. pag. m. 290.
scribit (ex mente SCRIBONII LARGI)
„ hæc Sordes, tam haustas, quam illitas,
„ mirifice præstare ad Venenatorum Serpen-
„ tium Morsus; ideoque SCRIBONIO tes-
„ ste) illas a Siculis Venatoribus diligenter
„ colligi, & quocumque portari cum ipsis in
„ cingulo. “ SCHRODER itidem, in *Phar-*
mac. Lib. V. Class. I Art. 17. N. 7. pag. m.
283. eas ad plures morbos maxime commen-
dat: „ Siccant (inquit) adstringunt, corro-
„ borant, Sudorem cient; ideoque, adversus
„ Venena Morbosque contagiosos, quam sum-
„ me celebrantur, ut vel cum Lapidis Be-
„ zoar viribus certare dicantur. Quin imo
„ præfunt hæ Lacrymæ quoque in Difficultate
„ Partus, adeo ut earum vis nuper adhuc
„ sit comperta in mortuo etiam Fœtu expel-
„ lendorum *Dof.* gr. iij. vel iv. “ Hæc SCHRO-
DERUS. Ab aliis etiam Auctoribus, contra
Venena Morbosque Venenatos, vocantur *Anti-*
dotum pretiosis Regum Thesauris antepo-
nendum: confer ZACUT. LUSITAN. *de Me-*
dicorum Principum Historia, Lib. V. Histo-
XXIX. sub finem, pag. m. 301. Tom. I.
ubi refertur insignis *Observatio* de hujusce *Lac-*
rymæ (ad gran. iij. exhibitæ) maxima ef-
ficacitate contra Febrem valde malignam: vi-
de quoque FRIDER. HOFFMANN, *Clav.*
Pharmaceut. SCHROD. pag. 659., nec non
GASP. a REIES, *Elys. Jucundar. Question.*
Camp.

cent ; ut Radices *Angelice* , *Anthora* ,
Carlina , *Contraerye* , *Dictamni albi* ,
 seu *Fraxinilla* , *Hirundinariae* sive *Vin-*
cetoxici , *Serpentariae Virginianae* , *Tor-*
mentilla , &c. Folia *Abrotani* , *Cardui*
benedicti , *Juglandis* , *Rutæ* , *Scordii* ,
 Cortex & Fructus *Fraxini* , &c. ex
 quibus omnia Præparata optima sunt
 pro Alexipharmacis . 3. Ex Minerali-
 bus : scilicet omnia *Absorbentia* ; ut
Boli , *Terræ* , &c.

II. Class. continet Antidota compo-
 sita : uti sunt *Theriaca* , *Diatessaron*
Mesue , [quæ quidem summe Dia-
 phoreticâ & innoxia est] *Electuaria*
de Succo Rutæ , *de Baccis Lauri* , *de*
Satyrio , *de Ovo* ; *Confectio Hyacinthi* ,
Alkermes : dein Antidota *Opiata* ; ut
Requies Nicolai , *Philonium Persi-*
cum , *Romanum* , &c. *Theriaca An-*
dromachi , *Diascordium Fracastorii* ,
 ac *Sylvii* ; nec non *Mithridatium* ,
 & *Orvietanum* : hoc autem ultimum
 Ma-

Camp. Quæst. lvi. pag. m. 537. Verum ta-
 men his omnibus fidem denegat ETTMUL-
 LER, in SCHROD. *Dilucidat.* Part. I. Sect.
 III. pag. m. 221. ubi quidem asserit : „ Ve-
 „ rum fabulam esse quod istæ *Lacrymæ sint*
 „ *alexipharmace* & *Bezoar* , illasque nihil va-
 „ lere & nullum esse earum usum . “ Cete-
 rum, quicquid de hac re sit, hodie saltem il-
 larum usus ubique fere exolevisse videtur.

Magistrum suum fefellit ; quum enim iste gloriaretur , se illius ope quodlibet Venenum interne sumptum debellaturum , atque , ex Medicorum præscripto , triginta grana Arsenici sumpsisset , *Antidoto* hocce suo non obstante , brevi mortuus est .

COROLL. Ex dictis patet , *Antidota generalia* nulla esse , (quin & repugnare talia dari ;) sed *Medicamenta* evadere *Antidota* , quatenus hunc illum-ve *diversum* effectum in Corpore nostro producant . (a)

X IN-

(a) De *Venenis* , eorumque *Antidotis* , plura & meliora vide in *Institutionibus Medicis* Clarissimi AUCTORIS nostri , *paragroph.* 1119. & *seq.* Porro , super eodem argumento , uberrime scripsit (qui quidem , inter Veteres , omnium instar esse potest) SANCTES DE ARDOYNIS ; cujus *Opus de Venenis* , una cum *Commentariis FERDINANDI PONZETTI* , Cardinalis , editum est Venetiis , 1492. *in-folio* , deinde vero , ex *castigatione* & cum *Præfatione* THEODORI ZVINGER (Basileæ , 1562. *in-ol.* Inter recentiores autem , super hac re , legi merentur imprimis quatuor doctissimorum Auctorum *Tractatus* ; scilicet , (1) RICHARDI MEAD *Mechanical Account of Poisons* , in *several Essays* , i. e. , *Mechanica Expositio Venenorum* , in *variis Tensuminiibus contenta* ; qui Liber evulgatus est *Anglice* , Londini , 1702. & 1708. *in 8o.* ac demum *in linguam latinam* versus , impressusque Lugduni Batavorum ,

rum, 1737. *in-8o*. [2] JOANNIS LINDELSTOLPE *Liber de Venenis*, cun *Animadversionibus*, &c. CHRISTIANI GODOFREDI STENTZEL, Francofurti, & Lipsiæ, 1739. *in-8o*. Hic vero Tractatus jam quidem antea, nimirum anno 1708, editus fuerat *in-12o*. Lugduni-Batavorum, ab ipso Auctore JOHANNE LINDER, Medico Sueco, (qui dein a Rege Sueicæ nobilitatis jure donatus, aucto nomine, LINDERSTOLPE, sive LINDELSTOLPE, vocatus est) sub hoc titulo, *De Venenis in genere & inspectione Exercitatio*. (3) CHRIST GODOFR. STENZEL *Toxicologia Pathologico-Medica, sive de Venenis Libri tres*, Vitembergæ, & Lipsiæ, 1733. *in-4o*. Denique (4) JOHANNIS-JACOBI VVEPFER *Cicutæ Aquaticæ Historia & Noxe*, ubi etiam de pluribus aliis Venenis Observationes extant) Basileæ, 1776. & 1716. *in-4o*.

FINIS.

IN-